

Torsdagen den 15 mars

Kl. 12.00

Torsdagen den
15 mars 1973

*Ang. förekomsten
av ölreklam på
SJ:s bussar*

§ 1 Justerades protokollen för den 7 innevarande månad.

§ 2 Ang. förekomsten av ölreklam på SJ:s bussar

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Henmarks* (fp) i kammarens protokoll för den 8 mars intagna fråga, nr 129, och anförde:

Herr talman! Herr Henmark har frågat mig om jag anser det lämpligt att ölreklam får förekomma på SJ:s bussar (även skolskjutsbussar).

Jag anser det klart olämpligt med ölreklam i skolskjutsbussar. I övrigt vill jag inte nu göra något uttalande om särbestämmelser mot ölreklamen. Enligt frivilliga överenskommelser har man nått fram till vissa inskränkningar i denna reklam. Frågan om införande av grundlagsenlig möjlighet att besluta om längre gående åtgärder mot sådan reklam övervägs för närvarande inom justitiedepartementet på grundval av ett av massmediautredningen förra året avgivet betänkande.

Herr HENMARK (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för det entydiga besked som han har gett beträffande sin egen inställning till ölreklamen i skolbussar.

Den här frågan har initierats av att det kom ett brev från en man som med förvåning hade upptäckt att det fanns ölreklam i en buss, på vilken också satt en skylt med beteckningen Skolskjuts. Detta inträffade också ungefär vid den tid då den mycket tragiska händelsen i Borås ägde rum. Det var väl närmast denna kombination av två händelser som gjorde att han blev mycket förvånad.

Nu finns det ju mellan kontrollstyrelsen och företrädare för bryggerinärningen överenskommelse om en rekommendation som Bryggareföreningen har sänt ut till sina medlemmar, och den är av så pass officiell art att den är upptagen i Mellanölsfrågan, dvs. det betänkande som alkoholpolitiska utredningen avgav för något år sedan, SOU 1971:66. Där står bl. a.: "Reklam för alkoholhaltiga drycker får ej främja missbruk av sådan dryck och får ej heller riktas till barn och ungdom." Där står vidare: "Reklamen får icke ges sådan utformning att den bibringar konsumenten uppfattningen att öl befordrar hälsa och god kondition." En tredje bestämmelse lyder: "Reklam för öl får ej förekomma i publikationer, som huvudsakligen riktar sig till ungdom, ej heller vid tillställningar eller i utbildningsanstalter eller i lokaler och institutioner för ungdom."

Det finns flera bestämmelser i betänkandet, som jag här kanske inte

Torsdagen den
15 mars 1973

Ang. förekomsten
av ölreklam på
SJ:s bussar

skall ta tid med att läsa upp. Men det finns i varje fall en överens-
kommelse som jag tycker gör att man borde kunna förbjuda ölreklam i
sådana sammanhang som här har berörts. Det behövs sålunda inte någon
ändring av tryckfrihetsförordningen för detta, i synnerhet som det gäller
statens järnvägars egna bussar där jag förmodar att statens järnvägar kan
bestämma vilka som får göra reklam och vad de får reklamera om. Det
finns också ett avtal mellan statens järnvägar och en reklamfirma om
detta, som jag har fått ett utdrag av, och däri står att man inte får
reklamera för spritdrycker och starkvin. Däremot är ölet icke omnämnt.
Det har dock sagts att mellanölet inte bör förekomma enligt de här
tidigare omnämnda bestämmelserna.

Frågan är bara om finansministern är beredd vidta åtgärder för att
man från statens sida förbjuder den ölreklam som nu tydligen pågår i
bussar.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Det är inte juridiskt alldeles kristallklart om det
föreligger grund för några förbud, och det är ju det som är anledningen
till att man inom justitiedepartementet för närvarande på grundval av
massmedieutredningen överväger om man skall skärpa de bestämmel-
serna. Det är kollisionen med tryckfrihetsförordningen som här aktuali-
serats. Vi har inom regeringen flera gånger diskuterat hur långt man kan
gå i fråga om ingripande mot reklamen utan att komma i kollision med
tryckfrihetsförordningen. Detta spörsmål har varit föremål för debatter
även här i kammaren. Vi har inte ansett oss ha tillräckligt underlag för att
gå hårdare fram än vad vi hitintills har gjort. Därför avvaktar vi dessa
utredningar för att låta dem ligga till grund för eventuella skärpningar av
lagstiftningen.

Herr HFENMARK (fp):

Herr talman! Jag undrar om vi inte på något sätt resonerar förbi
varandra. Nog kan väl SJ bestämma vilken reklam som får förekomma i
SJ:s bussar, på samma sätt som en ansvarig utgivare för en tidning kan
bestämma vad som får införas i hans tidning. Jag kan inte tänka mig att
det skulle uppstå några som helst juridiska komplikationer, om man från
statens järnvägar säger att man inte vill ha en viss typ av reklam i sina
bussar. Det måste väl ändå vara fullt klart att SJ bestämmer vilken reklam
som får förekomma där.

Jag har inhämtat en del uppgifter rörande omfattningen av denna typ
av reklam. Jag har fått beskedet att det under en viss period före detta år
vid olika tillfällen fanns reklam på sammanlagt inte mindre än 600
bussar. Under två veckor i anslutning till det tragiska mordet i Borås
fanns det reklam på 400 av SJ:s bussar. Sannolikheten är väl inte så stor
att ifrågavarande reklam förekommer på skolskjutsbussar, men det finns
för dagen inte något förbud häremot inom SJ, och det vore högst
önskvärt om finansministern kunde uttala sig för att sådan reklam inte
bör finnas i SJ:s bussar.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Eftersom herr Henmark tar upp den formella aspekten på denna fråga, kan jag ge honom rätt i att SJ visst som företag suveränt kan besluta vilken form av reklam det vill tolerera. Men det kan SJ göra i sin kapacitet och SJ och regeringen är i dessa frågor två skilda personer.

Herr HENMARK (fp):

Herr talman! Jag skulle ännu en gång vilja vädja till finansministern att med sin auktoritet tala om att detta slag av reklam inte bör finnas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om åtgärder mot prisstegringarna

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr Möllers (fp) i kammarens protokoll för den 9 mars intagna fråga, nr 134, och anförde:

Herr talman! Herr Möller har frågat mig om jag anser att det nu finns anledning befara att de årliga prisstegringarna i Sverige under resten av 1970-talet blir större än under 1950- och 1960-talen och om detta i så fall föranleder några nya initiativ av regeringen.

Prisutvecklingen under 1970-talet kan inte i dag överblickas. Regeringens politik måste ständigt vara att begränsa prisstegringen, och de åtgärder som blir erforderliga kommer att redovisas i den takt de anses motiverade och nödvändiga.

Herr MÖLLER (fp):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret, men det var ett alldeles för magert svar i en viktig fråga.

Bakgrunden är den att världsmarknadspriserna förr steg med ca 1 procent per år men att man på de senaste åren fått en helt annan och hög prisstegringstakt. Det förekommer en samtidig västtysk och amerikansk inflation, och allt värre prisstegringar även här hemma. Ett sådant läge med så allvarliga risker kan man inte bara som finansministern i svaret avfärda med att det inte går att säkert överblicka situationen.

Professor Erik Lundberg sade på sparbankernas konferens den 7 mars att konjunkturinstitutet för Sveriges del räknar med en "prisstegring för export- och importvaror på omkring 5--6 % från 1972 till 1973. Även om utvecklingen för olika export- och importområden blir ojämn, kan den internationella prisstegringen under konjunkturuppgången till 1974 dra upp denna prisstegringstakt med ett par procent. Så starka prisstegringsimpulser utifrån skulle i värsta fall kunna få konsumentprisindex att accelerera till en takt på 8--9 % per år."

Dessutom vet vi, herr finansminister, att högkonjunkturer i Sverige hittills aldrig har givit en lägre inflationstakt än den föregående lågkonjunkturen, och priserna i Sverige har ju redan under de senaste, svaga åren stigit med 5 à 7 procent varje år.

Organisationerna räknar också med en mycket hög prisstegringstakt,

Torsdagen den
15 mars 1973

*Ang. följderna av
förseningar vid
genomförande av
kilometerskatte-
reformen*

herr finansminister. Förste ombudsmannen i TCO-S, herr John Östlund, ansåg i ett uttalande den 2 mars att prisstegringen per år här i Sverige under resten av 1970-talet kommer att bli 6 procent. LO:s blivande ordförande Gunnar Nilsson har i ett välkänt uttalande pekat på den allmänna svårighet för löntagarorganisationerna som uppstår genom nuvarande marginalskatter som urholkar löneökningarna, bidrag som trappas av och de allvarliga prisstegringarna.

Det måste vara fel på ett system där löntagarna för att få en reallönestegring på 2 procent måste begära lönestegringar av storleksordningen 10 procent. Det är ju inte något av naturmakterna ålagt förhållande att det skall vara på det sättet, utan det är ett av människor gjort system – bl. a. genom att vi inte har inflationsskyddade skatteskalor – som gör att folk måste ta för sig väldigt mycket i nominella löneökningar och faktiskt ändå får så litet kvar.

Detta betyder att vi nu bör ändra skattesystemet. Jag vill fråga för det första: Kan inte finansministern erkänna att det finns *någon* anledning att åstadkomma ett bättre inflationsskydd? Och för det andra: Kan finansministern nu lova att inte höja pålagorna på företagen ett år framöver utöver vad som redan är gjort och redan har aviserats? De obevekliga kostnadsstegringarna är en viktig orsak till de allt värre prisstegringarna och där måste det nu blir ett resolut stopp när det gäller statens övervältringar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Ang. följderna av förseningar vid genomförande av kilometerskatte-reformen

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Levins* (fp) i kammarens protokoll för den 9 mars intagna fråga, nr 136, till herr kommunikationsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Levin har frågat mig om jag avser att vidtaga åtgärder i syfte att hålla ägare av dieseldrivna fordon skadeslösa i samband med de förseningar som uppstått vid genomförandet av den s. k. kilometerskattereformen.

Jag antar att herr Levin med sin fråga syftar på att visst tillbehör till kilometerräknarna inte funnits hos verkstäderna i den utsträckning som visade sig behövlig när montering av räknare skulle ske. Montering och besiktning av räknare har därför i vissa fall inte kunnat göras på avsedd tid. I undantagsfall har detta kunnat orsaka vissa extrakostnader för fordonsägarna. De tillbehör det gäller är sådana som inte tillhandahålls genom statens försorg utan som får beställas särskilt för varje fordon. Information härom har lämnats alla ägare till brännoljedrivna fordon.

Genom en redan beslutad ändring i kilometerskattetekungörelsen blir det möjligt för kilometerskattenämnden att medge visst anstånd med besiktning av kilometerräknarapparatur. Härigenom undanröjs i fortsättningen de extrakostnader som fordonsägarna annars kan åsamkas. Någon annan åtgärd övervägs inte för närvarande.

Herr LEVIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret.

Då principbeslutet om kilometerskatten fattades 1971 begagnade jag tillfället att erinra kammaren om bl. a. det avtal som den s. k. kilometerskattenämnden å statens vägnar ingått med det statliga Utvecklingsbolaget. Enligt detta avtal, vars innehåll inte delgavs riksdagen, åtog sig bolaget att vid vissa tider och till visst pris hålla räknare tillgängliga. Min begäran om information baserades på oron för att svårigheter kunde komma att drabba fordonsägarna, om man inte förmådde leverera rätttidigt eller inte kunde prestera en tekniskt prima apparatur. Jag ville alltså ha besked om huruvida sådana bekymmer hade förutsetts och garantier erhållits till skydd för en drabbad bilägare.

Något besked gick inte att få den gången, och då riksdagen den 22 november året därpå hade att ta ställning till proposition 115, erinrade jag därför på nytt om avtalet med det företag vilket så gott som fått monopol på tillverkningen, och jag bad om bekräftelse på att "fordonsägarna inte kommer att i något avseende bli beroende av hur denne leverantör fullgör respektive åsidosätter sina förpliktelser". Jag påpekade att avtalsbestämmelserna angående ändamålsenlig marknadsföring ingalunda vore utan intresse också för fordonsägarna. Jag efterlyste konkreta besked om priser och montagekostnader, och jag tillät mig säga att bilägaren i det närmaste vore rättslös, eftersom avtalet endast reglerar statens och tillverkarens inbördes mellanhavanden, medan ingenting stod att läsa om på vilket sätt staten skulle hålla den enskilde skadeslös, om de befarade bekymren visade sig bli verklighet.

Herr Sträng ingrep i debatten och uttalade den sedvanliga förvåningen över det han hört och tillade: "Det råder väl inget tvivel om att denna fråga liksom alla andra frågor kommer att hanteras med vett och förstånd." För att ytterligare lugna menigheten sade finansministern avslutningsvis ordagrant följande: "När vi har fattat det här beslutet, kommer vi i finansdepartementet – och, förutsätter jag, i bilskattenämnden – att ta erforderlig hänsyn vid utformningen av detaljerna, så att man i den praktiska tillämpningen inte skall kunna rikta allvarliga anklagelser eller kritik mot myndigheterna."

Herr talman! Trots dessa försäkringar från herr Strängs sida ser det ändå ut som om det skulle bli vissa problem och kanske dyrköpta erfarenheter för bilägarna. Redan nu har i dags- och fackpress skymtat uppgifter om leveransförseningar, dålig kontakt mellan olika myndigheter, brist på vissa komponenter etc. Fordon som förts till besiktning har inte kunnat godkännas i vissa fall eftersom verkstäderna inte haft alla erforderliga delar för att koppla in räkneverken. Bilägaren ålägges i ett sådant fall att mot avgift inställa sig till ny besiktning. Jag förstod av formuleringen av herr Strängs svar att han inte anser att en sådan tingens ordning är tillfredsställande, och det uttrycker jag min glädje över. Jag hoppas att det hela skall löpa friktionsfritt i framtiden.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 44

Torsdagen den
15 mars 1973

*Ang. följderna av
förseningar vid
genomförande av
kilometerskatte-
reformen*

Torsdagen den
15 mars 1973

*Om åtgärder mot
de länsvis förekom-
mande skiljaktig-
heterna i sjukför-
säkringsavgifternas storlek*

§ 5 Om åtgärder mot de länsvis förekommande skiljaktigheterna i sjukförsäkringsavgifternas storlek

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr Lorentzons (vpk) i kammarens protokoll för den 8 mars intagna fråga, nr 130, och anförde:

Herr talman! Herr Lorentzon har frågat om jag uppmärksammat rådande skiljaktigheter beträffande sjukförsäkringsavgifternas storlek mellan länen och om jag anser att initiativ bör tas i syfte att åstadkomma en utjämning, exempelvis genom åstadkommandet av en gemensam allmän försäkringskassa i hela landet.

Den allmänna försäkringen handhas lokalt av 26 allmänna försäkringskassor, som vardera i princip omfattar en landstingskommun eller kommun som inte tillhör landstingskommun. Varje försäkringskassa är en självständig juridisk person med eget ekonomiskt ansvar för den del av verksamheten som gäller sjukförsäkringen. Detta tar sig uttryck i att den del av utgifterna för sjukförsäkringsförmåner och förvaltning som inte finansieras genom arbetsgivaravgifter och statsbidrag får täckas genom avgifter från de försäkrade inom respektive kassaområde. Variationer i sjukförsäkringsutgifter mellan kassorna leder därmed till att sjukförsäkringsavgifterna för de försäkrade varierar mellan de olika försäkringskassorna.

En proposition med förslag till utformningen av beskattad och ATP-grundande sjukpenning samt nya finansieringsregler för sjukförsäkringen kommer i dagarna att överlämnas till riksdagen. Förslaget innebär enklare och mera enhetliga avgiftsregler. Frågan om en utjämning av sjukförsäkringsavgifterna mellan de olika försäkringskassorna är av den karaktären att den får tas upp i samband med andra frågor beträffande socialförsäkringens administration m. m. som kommer att prövas i särskild ordning.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Min fråga, som utmynnade i önskan om en gemensam allmän försäkringskassa i hela landet, förbigick statsrådet, om jag förstod det rätt. Men man kanske kan tolka den senaste delen av svaret positivt. Där heter det att frågan om en utjämning av sjukförsäkringsavgifterna mellan de olika försäkringskassorna är av den karaktären att den får tas upp i samband med andra frågor beträffande socialförsäkringens administration m. m. som kommer att prövas i särskild ordning.

Frågan är bara: När kommer i så fall denna prövning att ske och hur lång tid kommer den att ta?

Utgångspunkten för min fråga är: Då den enskilde betalar olika slag av avgifter, exempelvis till ATP eller annan pension, görs ingen skillnad i avgifternas storlek efter vederbörandes bostadsort, men så snart det gäller sjukförsäkringsavgifterna är bostadsorten det avgörande. Bor man i Norrlandslänen — t. ex. i Ädalen — får man vara med och betala de högsta försäkringsavgifterna. Bor man däremot i Uppsala eller Skaraborgs län slipper man ifrån med betydligt lägre avgifter. Sjukförsäkringsavgifterna i Norrlandslänen överstiger de genomsnittliga avgifterna för hela

landet. Här ligger även den kommunala utdebiteringen på en sådan nivå att kommunalskatten tillsammans med sjukförsäkringsavgiften ligger över riksgenomsnittet.

Genom att försäkringskassor finns separat för varje län blir sjukförsäkringsavgifterna olika i de olika områdena. En gemensam försäkringskassa för hela landet skulle kunna leda till att olikheterna utjämnades, vilket skulle vara i linje med den jämlikhetsprincip som det så ofta talas om.

Skillnaderna mellan de olika länen beror på sjukfrekvens och sjukvårdskostnader samt i viss mån på ålderssammansättningen. I områden som Norrlandslänet, där utflyttningen varit omfattande, är ålderssammansättningen givetvis helt annorlunda än i de områden som fått ta emot de inflyttade, vilka i allmänhet tillhör de yngre åldersklasserna. I Norrlandslänet, där arbetslösheten har varit och fortfarande är omfattande, kan de som i hårt arbete erhållit kroppsskador inte få ett lindrigare arbete, som de möjligen kunde ha utfört. Här ser man bl. a. följderna av bristen på en mera differentierad industri. Nu kan det i stället bli försäkringskassan som får träda emellan.

Det kan inte vara en gärd av rättvisa och i linje med jämlikhetsbegreppet att vissa områden av vårt land inte endast hårt skall drabbas av arbetslöshet, avfolkning och försämrade samhälls- och service utan att invånarna där även skall behöva betala högre avgifter till sjukförsäkringen än vad invånarna i andra och mera lyckligt lottade delar av landet behöver göra. En gemensam försäkringskassa för hela landet skulle därför vara på sin plats.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Som jag nämnde i mitt svar är de nuvarande skillnaderna i avgifterna mellan olika försäkringskassor en följd av att varje kassa har ekonomiskt ansvar för sjukförsäkringsverksamheten inom det egna länet. Denna självständighet hos de decentraliserade försäkringskassorna har, som jag antar att herr Lorentzon väl känner till, sitt ursprung i den folkörelsetradition som försäkringskassorna bygger på och som självfallet är av stort värde. Jag vill också framhålla att en betydande utjämning mellan kassorna sker genom att huvuddelen av sjukförsäkringskostnaderna täcks genom arbetsgivaravgifter och statsbidrag.

Låt mig, herr talman, tillägga att de nya avgiftsreglerna, som jag nämnde i mitt svar, innebär att avgifterna för de lägre inkomsttagarna blir lika över hela landet. Detta är ett första steg mot större enhetlighet i avgifterna, och det tas inom ramen för en bibehållen självständig ekonomi för varje försäkringskassa. Frågan om en ökad samordning mellan kassaområdena när det gäller sjukförsäkringens finansiering kommer, som jag sade, att närmare övervägas vid planeringen av annat utredningsarbete som gäller socialförsäkringens administration, bl. a. frågan om besvärsordningen inom socialförsäkringen.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Inte heller i detta senare inlägg vill statsrådet gå med på att vi skall ha en gemensam försäkringskassa för hela landet utan talar

Nr 44

Torsdagen den
15 mars 1973

*Om åtgärder mot
de länsvis förekom-
mande skiljaktig-
heterna i sjukför-
säkringsavgifter-
nas storlek*

om den folkrörelsetradition som försäkringskassorna bygger på. Nu är det emellertid så att den folkrörelsetraditionen när det gäller fackföreningsrörelsen, HSB eller vad det må vara går ut på att göra så stora organisationer som möjligt. Skulle detta vara avgörande också när det gäller försäkringskassorna – och mycket talar för det – borde man alltså ha en kassa för hela landet.

Man kan t. ex. jämföra Kramfors med Hamra på Gotland. I Hamra är kommunalskatterna mycket höga, men ändå är sjukförsäkringsavgifterna där lägre än de är i Kramforsområdet. Och skillnaderna är rätt väsentliga.

I kommunen Ytterlännäs, som har en befolkning på 6 750 människor, uppgår antalet sjukdomsfall nu till 500. Det är ju en mycket hög siffra. Om vi finge en försäkringskassa för hela landet skulle vi bättre än som nu sker kunna undersöka orsakerna till att sjukfrekvensen är så olika i skilda delar av landet.

Vi har ju numera en hel stab av akademiker som går arbetslösa. Nog skulle man kunna ge AMS uppgiften att göra en grundlig, vetenskaplig undersökning av orsakerna till att förhållandena är så olika i olika län och på basis av denna få en försäkringskassa för hela landet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Ang. ambulansers inredning och utrustning

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Levins* (fp) i kammarens protokoll för den 9 mars intagna fråga, nr 135, och anförde:

Herr talman! Herr Levin har frågat om jag innevarande år kommer att ta initiativ till sådana lagförslag, som är ägnade att snabbt förverkliga intentionerna i SPRI:s specifikation 211 01 gällande ambulansers inredning och utrustning.

Enligt den nya bilregisterkungörelsen, som träder i kraft den 1 maj 1973, gäller som villkor för registrering av utryckningsfordon att fordonet vid registreringsbesiktning godkännts som sådant fordon. Som utryckningsfordon får bl. a. ambulanser registreras. Fordonskungörelsen innebär att det ankommer på trafiksäkerhetsverket att meddela ytterligare föreskrifter om fordonens utrustning. Dessa föreskrifter tar främst sikte på de behov som föreligger från trafiksäkerhetssynpunkt. Dessutom är det möjligt att meddela sådana grundläggande föreskrifter om fordonens utrustning som är betingade av det speciella användningsområdet, t. ex. för ambulanser.

När det gäller den medicinska utrustningen uppfyller ambulanserna i regel de krav som är angivna i SPRI:s specifikation 211 01. Detta har kunnat konstateras vid socialstyrelsens inspektioner av ambulansmaterielen. För närvarande pågår en översyn av SPRI:s specifikation för ambulanser inom den standardiseringskommitté, som inom SPRI arbetar med dessa frågor, där såväl socialstyrelsen som trafiksäkerhetsverket är representerade. Enligt vad jag inhämtat räknar man med att detta arbete skall kunna slutföras under innevarande år.

Herr LEVIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr Aspling för svaret, fastän jag tycker att han där i viss utsträckning låter kalken gå ifrån sig.

I ett interpellationssvar den 8 mars förra året till herr Wiklund i Stockholm betonade statsrådet, att stora krav med rätta kan ställas på ambulansverksamheten och att redan 1970 en arbetsgrupp hade tillsatts inom socialstyrelsen med uppgift – förmodar jag – att se över och komplettera den grundläggande bestämmelsen i sjukvårdslagens 3 §, enligt vilken det åligger landstingen att hålla en ändamålsenlig organisation av transport till och från sjukhus och se till att dessa transporter utförs med för ändamålet inrättade fordon.

Anledningen till min enkla fråga, som herr Aspling just har besvarat, är dels ett tidningsuttalande av chefen för brandkåren i Malmö: "Det dör många människor i onödan i svenska ambulanser", dels ett inslag i TV-Aktuellt den 7 februari i år. Man visade en ambulans, som hade utrustats nästan i enlighet med de förslag som SPRI presenterade 1970 och som enligt min åsikt har en närmast imperativ form. TV-publiken fick se hur bilen vägdes – den togs direkt ur garage – och alla kunde tydligt konstatera att vikten utgjorde 2 100 kg. Det bekräftades av närvarande representanter för brandkåren och Landstingens inköpscentral att den högsta tillåtna sammanlagda vikten vore 2 250 kg, vilket i klartext betyder att patienter, ambulansbiträde och eventuell anhörig får väga tillsammans högst 150 kg. Det kravet lär ändå inte vara möjligt att uppfylla. Föraren av bilen svarade på direkt fråga i TV, att bilen vore bra för honom och för biträdet, men att den kändes nerlastad då de också hade patienter med.

Om man betänker för det första att det finns mellan 300 och 400 sådana ambulanser i landet, värda kanske 20–30 miljoner kronor, för det andra att föraren av den ambulans som den 30 januari i år var inblandad i en dödsolycka utanför Karlstad vid polisförhör har anfört att konstruktionens trafiksäkerhet kan ifrågasättas på grund av fordonets förhållandevis stora höjd i relation till hjulbasen och för det tredje att förarna personligen är ansvariga om de kör med för tung last – och det sker tydligen varenda dag; vad skall de göra i en katastrofsituation? – måste det nog sägas att socialstyrelsen, och ytterst departementschefen, har ett stort ansvar för att sådana bestämmelser nu utfärdas som tvingar landstingen att köpa fordon som svarar mot SPRI:s krav. Det bör kanske tilläggas att det finns andra och lämpligare ambulanser som dessutom är billigare. Den totala tystnad som har rått efter TV-programmet är talande och inger betänkligheter.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Det som herr Levin framhöll understryker vikten av den översyn av SPRI:s specifikation för ambulanser, som nu pågår och som berör ambulansernas trafiksäkerhet, allmänna utformning och inredning samt tekniska och medicinska utrustning. Det är motivet för översynen, vars angelägenhet understryks av vad herr Levin sade.

Syftet är att få till stånd en enkel och lättförståelig specifikation, som beaktar den senaste fordonstekniska utvecklingen på området och de

Torsdagen den
15 mars 1973

*Ang. ambulansers
inredning och ut-
rustning*

synpunkter som framförts beträffande ambulansernas inredning och utrustning. Detta innebär en grundlig bearbetning av SPRI:s specifikation, och det är väl lämpligt att vi avvaktar resultatet av det arbetet innan vi tar närmare ställning till frågan om och på vilket sätt specifikationen skall göras obligatorisk.

Som jag nämnde i mitt svar är både socialstyrelsen och trafiksäkerhetsverket representerade i detta pågående arbete. Jag vill understryka detta, när herr Levin nu berör de brister som alltjämt föreligger. Det är för att avhjälpa dessa brister som detta arbete pågår.

Herr LEVIN (fp):

Herr talman! Jag vill inte hålla med herr statsrådet om att man kan avvakta med att göra dessa bestämmelser obligatoriska.

Om man med ett modernt betraktelsesätt anser att en ambulans skall vara sjukvårdens utsträckta arm måste man ifrågasätta om den aktuella typen över huvud taget är lämplig för sitt ändamål. Den är obekvämt för vårdaren. Den är så smal att det kan vara svårt att hålla en skadad patients andningsvägar fria. Enligt en läkare som jag talat med är det svårt eller nästan omöjligt att komma åt att stilla blödningar. Det kan tilläggas att den i sitt ursprungsland inte ens klassas som ambulans utan som sjukvagn. På riktiga ambulanser, dvs. utryckningsfordon, ställer man i Tyskland betydligt större krav.

Tjänstevikten är enligt besiktningsinstrumentet 1 880 kilo, och lastförmågan uppges till 370 kilo. En nedbantad SPRI-utrustning väger minst 220 kilo, och då återstår bara 150 kilo till patient och vårdare. Bilen anges kunna ta fem personer, vilket också är SPRI:s rekommendation. Det är uppenbart att just dessa fordon — de utgör kanske två tredjedelar av det totala antalet ambulanser — inte är ändamålsenliga, i varje fall inte i SPRI:s mening. Skulle man ta bort den av SPRI rekommenderade utrustningen är det inte längre fråga om ambulanser över huvud taget.

Det finns mycket att säga om detta, herr Aspling. Det förekommer t. ex. fall i Sverige där man inte kan ha ändamålsenliga ambulanser därför att garageportarna inte medger att de körs in i garaget. Det finns på bara några mils avstånd från Stockholm exempel på att ambulanser är bemannade endast med en förare, som måste be om hjälp för att bära in patienten i ambulansen. Någon vård i ambulansen är det inte tal om. Men den diskussionen får föras en annan gång.

Enligt min uppfattning, herr Aspling, åligger det socialministern att ta initiativ och se till att SPRI:s rekommendationer görs obligatoriska.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Varje nytt inlägg som herr Levin gör understryker angelägenheten av att denna översyn görs grundlig och att vi får fram fasta och riktiga normer. Alltsammans syftar ju till detta. Jag är i hög grad engagerad i denna fråga, och jag är medveten om att den är mycket viktig.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
15 mars 1973*Ang. anslag till in-
formationsverksam-
het för nämndemän*

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr Anderssons i Örebro (fp) i kammarens protokoll för den 8 mars intagna fråga, nr 131, och anförde:

Herr talman! Herr Andersson i Örebro har frågat mig hur stort anslag som för innevarande budgetår har utgått till nämndemannaföreningarna för informationsverksamhet för nämndemän.

Vid riksdagens behandling av statsverkspropositionen för budgetåret 1971/72, andra huvudtitelns anslag Efterutbildning inom justitiedepartementets verksamhetsområde, uttalade justitieutskottet i anledning av herr Anderssons i Örebro m. fl. motion 1971:90 bl. a. att det kunde vara av värde att nämndemännen genom studiebesök bibringades en ökad kännedom om verksamheten vid främst kriminal- och ungdomsvårdens anstalter och att det för ändamålet borde finnas möjlighet att utnyttja förevarande anslag. Utskottet anförde vidare att någon kursverksamhet som syftade till juridisk utbildning av nämndemän inte syntes lämplig med hänsyn till den ställning såsom lekmän som nämndemännen intar inom vårt rättegångsväsende, men att Kungl. Maj:t förutsattes ta initiativ till den informationsverksamhet som ansågs erforderlig på grund av omfattande lagändringar eller liknande.

Kungl. Maj:t har efter den 1 juli 1971 från nämnda anslag beviljat ca 12 000 kronor i bidrag för studiebesök och information för nämndemän. Beloppet hänför sig till fyra ansökningar, nämligen från Haparanda och Karlstads tingsrätter, Stockholms nämndemannaförening och Borås nämndemannaförening.

Ansökningarna från Haparanda tingsrätt och Borås nämndemannaförening avsåg bidrag till studiebesök på kriminalvårdens anstalter. Ansökningen från Karlstads tingsrätt, som är fastighetsdomstol, gällde bidrag till information som tingsrätten ville ge nämndemännen vid domstolen om den ändrade lagstiftningen inom fastighetsrättens område. Den fjärde ansökningen kom från Stockholms nämndemannaförening, som anordnar föreläsningar, studiebesök m. m. för sina medlemmar, och avsåg bidrag för denna verksamhet under år 1971.

Inte i något fall har ansökan om bidrag av ifrågavarande slag lämnats utan bifall.

Slutligen vill jag framhålla att justitiedepartementet på domarmöten och vid andra liknande sammankomster informerar om möjligheten för nämndemän och deras föreningar att få ersättning för studiebesök och informationsverksamhet i enlighet med justitieutskottets betänkande.

Frågan om en mera systematisk information till nämndemän med anledning av ny lagstiftning eller annat övervägs för närvarande av domstolväsendets organisationsnämnd och inom justitiedepartementet.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret på min fråga.

I svaret har ju justitieministern relaterat bakgrunden till frågan det är den motion jag väckte 1971 som justitieutskottet tillstyrkte och kammaren biföll. Av svaret framgår att 12 000 kronor har delats ut.

Torsdagen den
15 mars 1973

*Om åtgärder mot
otillbörlig använd-
ning av avlyssnings-
apparater*

Vid kontakter med ordförandena i olika nämndemannaföreningar får man intrycket att kännedomen om möjligheten att erhålla bidrag för den studieverksamhet som tidigare bedrivits är mycket dålig. Men nu säger ju justitieministern att en mera systematisk information övervägs, och jag tror det är riktigt att försöka åstadkomma en sådan. Den verksamhet som nämndemannaföreningarna bedrivit tidigare med stöd av kommuner och med tingshusmedel har betytt mycket – man fick en inblick i verkningarna i olika brottspåföljder för de personer som man hade dömt. Det var naturligtvis mycket värdefullt liksom den kursverksamhet som bedrevs.

Däremot vill jag säga att vad justitieutskottet skrev in i sitt yttrande angående juridisk utbildning hade jag aldrig tagit med i min motion – att man skulle sätta dit den ”slängen” hade man inom justitieutskottet själv kommit underfund med. Men jag menade då och jag menar än i dag att det är väldigt värdefullt att nämndemännen får klart för sig att den behandlingslag som vi har skall följas upp, och då bör man också vara insatt i vilka resurser och vilken inriktning kriminalvården har.

Jag tackar än en gång för svaret och hoppas att justitiedepartementet mera systematiskt går in för att upplysa nämndemannaföreningarna om att det finns möjligheter att erhålla bidrag för just sådan studieverksamhet som dessa föreningar har bedrivit.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om åtgärder mot otillbörlig användning av avlyssningsapparater

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Richardsons* (fp) i kammarens protokoll för den 9 mars intagna fråga, nr 133, och anförde:

Herr talman! Herr *Richardson* har frågat mig om jag avser att lägga fram förslag om åtgärder mot olovlig avlyssning och otillbörlig användning av s. k. avlyssningsapparater.

Integritetsskyddskommittén, som har till uppgift att utreda frågor om förstärkt integritetsskydd på personrättens område, avlämnade i september 1970 ett delbetänkande, *Skydd mot avlyssning*. I delbetänkandet lades fram förslag till åtgärder riktade mot bruket av avlyssnings- och inspelningsapparatur. Kommittén föreslog bl. a. en ny bestämmelse i brottsbalken om straff för olovlig avlyssning. Kommittén lade också fram förslag till näringsrättslig lagstiftning om akustisk apparatur. Övriga frågor som omfattas av utredningsuppdraget kommer att behandlas i slutbetänkandet. Hit hör frågor om skydd mot filmning och fotografering samt om skydd mot utnyttjande av information om andras privatliv som har anskaffats på ett obehörigt sätt. Kommitténs arbete med återstående frågor beräknas pågå under hela år 1973.

Delbetänkandet om skydd mot avlyssning har remissbehandlats. Kommitténs förslag har i huvudsak fått ett gynnsamt mottagande, men från flera håll har framförts invändningar mot de förslag till lagtekniska lösningar som kommittén har förordat. Kritiken har betydelse också för

kommitténs fortsatta utredningsarbete.

Mot denna bakgrund och med hänsyn till det nära sambandet mellan de frågor som behandlas i delbetänkandet och de ämnen som omfattas av det pågående utredningsarbetet bör frågan om lagstiftning på detta område övervägas i ett sammanhang, sedan integritetsskyddskommittén lagt fram sitt slutbetänkande. Jag är under dessa förhållanden inte beredd att nu ange någon tidpunkt när förslag kan läggas fram för riksdagen.

Herr RICHARDSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret.

Det problem som jag har tagit upp i min fråga består däri, att det numera tillverkas och saluförs en mängd apparater som kan användas för att illegalt avlyssna och registrera samtal, samtidigt som lagstiftningen inte har anpassats efter denna nya tekniska utveckling.

Vi vet att den s. k. spionelektroniken är synnerligen avancerad. Det finns mängder av olika sorters miniatyrapparater som är lätta att dölja: ytterligt små men effektiva mikrofoner inbyggda i pappersklämmor eller manschettknappar, små radiosändare som kan placeras i telefonlurar, i häftapparater eller i cigarettändare samt miniatyrbandspelare som kan kopplas till radiomottagare eller telefonapparater. Det finns mikrofoner som är så effektiva att de kan återge samtal på mer än 100 meters avstånd. Exempler skulle kunna mångfaldigas. Justitieministern känner säkert till den bok om spionelektronik som kom ut för några år sedan.

Det är alldeles uppenbart att denna utveckling utgör ett hot mot bl. a. den enskildes personliga integritet. En rad deklARATIONER och konventioner om de mänskliga rättigheterna har klart hävdat den enskildes rätt till respekt för privat- och familjeliv. Jag tar ett enda exempel. 1948 års deklARATION om de mänskliga rättigheterna stadgar att envar har rätt till rättsordningens skydd mot godtyckliga intrång i hans privat- och familjeliv. Denna deklARATION antogs av FN:s generalförsamling redan 1948, men vi har ännu 25 år efter detta ingen tillfredsställande lagstiftning i Sverige.

Jag tog upp denna fråga i riksdagen för drygt tre år sedan. Justitieministern hänvisade då till integritetsskyddskommittén och förklarade att ett förslag om erforderliga åtgärder skulle läggas fram snarast, sedan kommittéförslaget hade remissbehandlats. Remisstiden gick ut den 15 december 1970. Det har alltså gått mer än två år sedan dess. Det kan inte med bästa vilja tolkas som "snarast" efter remissbehandlingen av delbetänkandet.

Av justitieministerns svar framgår nu att justitieministern har ändrat uppfattning. Det utlovade regeringsförslaget har uppskjutits till dess att betänkandet har avlämnats i sin helhet. Det är svårt för mig att här nu bedöma i vad mån ett sådant ställningstagande är berättigat, men det förefaller inte som om man skulle ha någon särskild brådska i justitiedepartementet.

Jag vill ändå fråga justitieministern hur han bedömer utredningens fortsatta arbete. När kan man förvänta att utredningen är klar med sitt slutbetänkande?

Nr 44

Torsdagen den
15 mars 1973

*Om åtgärder mot
otillbörlig använd-
ning av avlyssnings-
apparater*

Torsdagen den
15 mars 1973

Ang. nedgången av
antalet nyinskrivna
studerande vid
Umeå universitet

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag håller gärna med herr Richardson om att vi kanske var litet för optimistiska förra gången denna fråga var uppe i riksdagen. Anledningen till att vi inte har framlagt något förslag är ingalunda att vi anser att frågan är oviktig. Tvärtom. Herr Richardson belyste också i sitt anförande hur betydelsefull den är. Men det har vid våra överväganden i departementet visat sig att det var mera komplicerat än vi trodde från början, beroende just på att det gäller en materia som är mycket svår att komma till rätta med. Det får inte utesluta att man försöker finna en lagteknisk lösning, och det är också vår avsikt. Vi fann då att frågan ändå hade så nära samband med det fortgående arbetet inom kommittén att vi ville avvakta det. Nu har kommittén, som jag sade i mitt svar, meddelat att den inte blir färdig i år, men vi skall väl hoppas att det inte skall dröja så lång tid; den har ju hållit på relativt länge. Mitt svar måste alltså bli att denna fråga kommer att tas upp till slutgiltig lösning när vi har fått det andra betänkandet.

Herr RICHARDSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för detta ytterligare inlägg, även om det inte var särskilt upplysande. Jag kan inte annat än erinra om att utredningen ändock har arbetat mycket länge och mycket långsamt. Den tillsattes 1966, och den levererade efter fyra år ett betänkande som inte var av imponerande omfattning. De förslag till lagändringar och tillägg som gjordes var inte heller särskilt omfattande.

Jag menar att den här frågan borde ha drivits kraftfullare från justitieministerns sida. Jag vill inte frammana bilden av något skräck-samhälle med spionapparater som ständigt bevakar oss, av typen George Orwells samhälle i "1984", men det inträffar gång efter annan nya incidenter. I TV uppträdde för någon tid sedan en privatdetektiv som helt öppet och ogenerat förklarade att han ägnade sig åt avlyssning med hjälp av hemliga mikrofoner och bandinspelningsapparater. Jag vill verkligen vädja till justitieministern att med kraft driva på frågan, så att den blir löst snabbt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Ang. nedgången av antalet nyinskrivna studerande vid Umeå universitet

Herr statsrådet MOBERG erhöll ordet för att besvara herr *Ångströms* (fp) i kammarens protokoll för den 7 mars intagna fråga, nr 125, och anförde:

Herr talman! Herr Ångström har frågat mig om jag förbereder några speciella åtgärder för att häva den kris som uppstått vid Umeå universitet genom den kraftiga nedgången av antalet nyinskrivna studerande.

Antalet nyinskrivna vid universitetet i Umeå uppgick år 1969 till ca 2 700 och år 1972 till ca 1 750. Antalet närvarande studerande var hösten 1970 ca 7 000 och hösten 1972 ca 5 500. Nedgången i

Torsdagen den
15 mars 1973

*Ang. nedgången av
antalet nyinskrivna
studerande vid
Umeå universitet*

tillströmningen har onekligen varit kraftig. I fråga om närvaron är förändringen mindre drastisk. Utvecklingen under de senaste åren kan inte kännetecknas som krisartad om herr Ångström därmed menar att universitetets fortbestånd på något sätt skulle vara hotat. Det kan vara nyttigt att erinra sig att universiteten i Uppsala och Lund inte hade fler studerande för bara 15 år sedan än vad Umeå har i dag.

Kraftiga och snabba förändringar av studerandeantalet utsätter självfallet ett universitets organisation för stora påfrestningar. Detta gäller inte bara universitetet i Umeå och det gäller såväl när studerandeantalet ökar som när det minskar. Några särskilda åtgärder förbereds för närvarande inte med anledning av minskningen av nyinskrivningarna vid universitetet i Umeå. Jag har emellertid när det gäller alla filosofiska fakulteter i landet nyligen beslutat om en förändring i fråga om medelstildelningen som innebär att den s. k. universitetsautomatiken anpassas även till situationer då antalet studerande inte ökar över lag utan förändringarna i studerandeantalet i stället kan variera starkt mellan ämnesområden och läroanstalter.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Jag har blivit ombedd att överta frågan och ber att få tacka för det svar statsrådet givit.

Anledningen till att allt färre söker sig till universitetsutbildning är inte särskilt svår att hitta. Högre utbildning är inte längre samma garanti för att man skall få ett bra jobb med hygglig lön som det var tidigare. Jämfört med förhållandena för fem år sedan är det i dag mer än dubbelt så många akademiker som är utan arbete ännu sex månader efter sin examen.

Den minskade tillströmningen till universiteten har också fått negativa konsekvenser för utbildningsanstalterna som sådana, och universitetet i Umeå ha drabbats hårdast. Antalet förstagångsinskrivna minskade där mellan 1969/70–1971/72 dubbelt så mycket som i hela riket. Och när man i dag kan se en viss ljusning för övriga universitet, tycks minskningen fortsätta för Umeåuniversitetets del.

Även om man i Umeå inte vill tala om en kris är det naturligt att man ändå ser med en viss oro på läget. Tillkomsten av Umeå universitet födde stora förväntningar i Norrland. Det skulle verka som en vitamininjektion för näringsliv och kulturliv. Äntligen skulle Norrland komma på jämbördig fot med övriga delar av landet när det gäller högre utbildning.

Norrland behöver den stimulans som ett starkt och utvecklingsdugligt universitet kan ge. Samtidigt är ett universitet under uppbyggnad naturligtvis mera sårbart än de mer etablerade universiteten med deras fastare basorganisation. Att tvingas avskeda lärare, lägga ned forskningsprojekt, minska utbildningens differentiering, skjuta på byggnadsprojekt etc. betyder relativt sett mera för Umeå universitet än för universiteten i t. ex. Stockholm, Uppsala och Lund.

Jag skulle mot den här bakgrunden vilja ställa två frågor till statsrådet:

1. Innebär det han nu säger om att man skall göra vissa förändringar i den s. k. universitetsautomatiken att man inte behöver avskeda några lärare i Umeå på grund av nedgång i elevantalet?

Torsdagen den
15 mars 1973

Ang. nedgången av
antalet nyinskrivna
studerande vid
Umeå universitet

2. Hur ser statsrådet i det läget som uppkommit på frågan om en ytterligare utspridning av den högre undervisningen i Norrland som U 68 föreslagit? En sådan utbyggnad är i och för sig motiverad från flera utgångspunkter, men det är ju möjligt att vi där är på väg att hamna i en annan situation än den som U 68 utgick ifrån. Om tillströmningen till högre utbildning ligger kvar på nuvarande nivå eller minskar ytterligare och om man bygger ut universitetsutbildningen på flera orter i Norrland, blir den rimliga konsekvensen färre studerande för Umeå universitet. Då är det, såvitt jag kan begripa, risk för att man gör Norrland en björntjänst genom att universitetet i Umeå inte längre kommer att bli kvalitetsmässigt konkurrenskraftigt gentemot universiteten i södra Sverige.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Jag tror, herr Ullsten, att man gör Umeå en björntjänst om man målar i överdrivet mörka färger. Den antydning som ligger i första delen av herr Ullstens anförande gör att man kan tro att det är sämre ställt i Umeå universitet än vad det i själva verket är. Man har där en fin forskningsorganisation, en bra forskarutbildningsverksamhet och en grundutbildning i en rad fakulteter som fungerar väl. Måla inte för mörkt, herr Ullsten! Norrlänningarna är inte betjänta av det.

På den första tilläggsfrågan vill jag i korthet svara att jag i dag inte kan säga vilken konsekvens de nya bestämmelserna får för Umeå nästa år. Det blir beroende av kanslersämbetets bedömningar.

När det gäller den andra frågan måste vi väl, herr Ullsten, få U 68:s förslag på bordet innan vi börjar diskutera huruvida vi skall följa det förslaget eller ej!

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Jag försökte medvetet undvika att måla läget för mörkt, och jag försökte hålla mig till det vi känner till om situationen för Umeåuniversitetets del. Då visar det sig att, även om man i och för sig inte kan tala om någon kris, så har tillströmningen till universitetet i Umeå under en lång tid varit väsentligt lägre än till övriga universitet i landet. Så var det fram t. o. m. förra året. Men även för våren 1973, för vilken tid det också föreligger statistik, är läget det, att medan inskrivningen för landet i dess helhet har ökat med 19 procent, så har inskrivningen till universitetet i Umeå minskat med 2 procent. Det är inte att måla i hemblandade färger, utan det är att återge exakta siffror. Mot den bakgrunden finns det anledning att ställa de frågor jag ställde, och jag gissar att även de som är direkt berörda av detta gör det. Förbereder statsmakterna några åtgärder, om situationen blir besvärlig? Hur ser statsmakterna på den utspridning av utbildningsplatserna som givetvis också får konsekvenser vad gäller tillströmningen till Umeå universitet?

Jag tycker det är rimligt att vi får ett svar på dessa två frågor. Vill statsrådet inte ge svar här är det beklagligt, men jag hoppas att han i så fall är beredd att svara i annat sammanhang.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Det kan vara värdefullt för kammarens ledamöter att veta att Umeå universitet nu självt gör det som i denna situation bör

göras. Universitetet bekantgör nämligen i Norrlandslänen de utbildningsmöjligheter och forskningsmöjligheter som det har. Det är så lärosäten över lag nu i den nya situationen har anledning att göra, alltså att visa att de kan presentera sin egen verksamhet i de ljusa färger som det finns anledning att presentera universitetens verksamhet i.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Det är alldeles utmärkt att universitetet i Umeå gör alla dessa insatser, som också jag har tagit del av. Det är fråga om information i konferensform till kommunalmän och information till näringslivet. Man försöker tala om vilka resurser som universitetet i Umeå har. Man vill popularisera den högre undervisningen och försöka skapa en tradition som delvis saknats hos näringslivet där uppe, att anställa akademiker.

Det är vad som görs lokalt i Umeå, det är förträffligt, och det var inte detta jag riktade en anmärkning mot. Det var bristen på åtgärder från statsmakterna som jag kritiserade.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Ang. bestämmelserna om parkering framför övergångsställe och vid gatukorsning

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Stålhammars* (fp) i kammarens protokoll för den 14 februari intagna fråga, nr 81, och anförde:

Herr talman! Herr Stålhammar har frågat om jag anser att det är förenligt med kraven på ökad trafiksäkerhet att minska det tillåtna avståndet för parkering framför övergångsställe och vid gatukorsning från tio till fem meter.

Det arbete som pågår på vägtrafiklagstiftningens område präglas i stor utsträckning av strävan att nå så stor internationell enhetlighet som möjligt. Det är med hänsyn till den ökande internationella vägtrafiken nödvändigt att få likartade trafikregler i olika länder för att trafiksäkerheten skall kunna höjas i önskvärd mån.

I vägtrafikkungörelsen (1972:603), som träder i kraft den 1 maj 1973, sägs att fordon inte får stannas eller parkeras inom ett avstånd av fem meter före övergångsställe eller inom samma avstånd från korsande körbanas närmaste ytterkant. Dessa bestämmelser har hämtats från det förslag till enhetliga nordiska vägtrafikregler som avgetts av Nordisk vägtrafikkommitté. Regleringen överensstämmer också helt med formuleringen av motsvarande bestämmelser i den europeiska överenskommelse om tillägg till 1968 års vägtrafikkonvention som Sverige undertecknat.

Det går inte att, som herr Stålhammar gjort, begränsa en fråga om trafiksäkerhet till en enda bestämmelse. Säkerheten vid övergångsställen är beroende av en rad olika stadganden. Som exempel vill jag här nämna föreskriften att fordonsförare, som närmar sig obehövt övergångsställe, skall anpassa hastigheten så att fara ej uppkommer för de gående. Han är också skyldig att stanna om det behövs för att gående skall kunna

Torsdagen den
15 mars 1973

Ang. bestämmelserna om parkering framför övergångsställe och vid gatukorsning

passera. Vidare gäller absolut omkörningsförbud vid obehakat övergångsställe. På samma sätt finns olika bestämmelser som reglerar trafiken i vägkorsningar. Sammantaget finner jag att de nya bestämmelserna väl tillgodoser trafiksäkerhetskraven.

Herr STALHAMMAR (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

När det gäller att komma till rätta med problemen på trafiksäkerhetsområdet är det nödvändigt med enskilda insatser inom olika områden, där summan totalt sett skall få en trafiksäkerhetskänslig effekt. Frågan om hur vi skall ordna trafiken kring övergångsställena kan i och för sig synas vara en detalj, men en väldigt viktig detalj. 50 procent av de fotgängare som omkommer i trafiken varje år blir nämligen påkörda på ett övergångsställe.

Man kan fråga sig, om det i ett sådant läge är lämpligt att ytterligare försämra situationen vid övergångsställena. Om man parkerar fordon 10 meter från övergångsstället är det klart att man får en bättre sikt över detta än om man parkerar fordonen 5 meter därifrån, vilket det nya förslaget innebär.

När Nordisk vägtrafikkommitté arbetade med frågan för att internationalisera vägtrafikreglerna reserverade sig både vägverket och trafiksäkerhetsverket mot den här nya bestämmelsen – och det är myndigheter som bör veta en hel del i dessa frågor.

Sedan kan man räkna ut att det också rent fysiskt är omöjligt för en bilförare att klara det här. En enkel överslagsberäkning visar nämligen att en förare som håller en hastighet av 50 kilometer i timmen, vilket är den stipulerade maximihastigheten i tätbebyggt område, måste retardera och bromsa in sitt fordon med ca 15 meter i sekunden för att kunna stanna inom 8 meter – det är den aktuella siktsträckan – och då är ändå inte reaktionstiden medräknad. Naturlagarna medger inte större retardation än ca 8 meter i sekunden, och det är alltså en fysisk omöjlighet att hinna bromsa i tid.

Herr Norling säger i sitt svar att det finns många andra faktorer som också spelar in. Det är jag fullt medveten om. Fordonsföraren skall anpassa hastigheten, så att fara inte uppkommer, han är skyldig att stanna, om så behövs, och vidare gäller absolut omkörningsförbud vid obehakat övergångsställe. Men dessa regler gäller ju *för närvarande*, när vi har 10 meters gräns vid parkering före övergångsställe. Nu införs sämre regler och ändå tror man det skall ge en bättre effekt.

Min fråga till statsrådet blir då: Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidta för att de nya bestämmelserna inte skall leda till att fler dödsolyckor inträffar vid övergångsställena, och hur anser statsrådet att man skall få kontrollen att fungera så att femmetersgränsen inte blir en klar försämring ur trafiksäkerhetssynpunkt?

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag är medveten om att både vägverket och trafiksäkerhetsverket ställt sig tveksamma till att avståndet sänkts från 10 till 5

meter, och jag har stor förståelse för deras reaktion. För regeringen gäller det emellertid att göra behövliga avvägningar.

Jag kommer tillbaka till de internationella aspekterna på vägtrafikkreglerna. Redan i dag -- alltså innan lagstiftningen i Europa hunnit anpassas till 1968 års Wienkonvention angående vägtrafiken -- har de flesta av de västeuropeiska länder som över huvud taget har förbud mot att parkera eller stanna inom ett bestämt avstånd från övergångsställe fastställt detta avstånd till 5 meter eller mindre. Detsamma gäller avståndet till gatukorsning. Jag vill därför gärna ännu en gång säga att med den internationalisering som vi har av biltrafiken kan vi inte -- enbart i vårt land och med kännedom om den starka trafik som kommer in och går ut över våra gränser -- isolera oss i alltför många avseenden när det gäller trafikregler. Jag är rädd för att detta skulle skapa ännu större orosmoment än herr Stålhammar här har målat upp.

Jag har ingen anledning att polemisera mot herr Stålhammar längre än så här; det viktiga är ju att söka efter möjligheter att komma åt brister av det ena eller andra slaget, att försöka få ett sådant samlat grepp på trafiksäkerhetsfrågorna, inklusive frågorna om säkerheten vid övergångsställena, att vi kan säga att vi i varje situation gör den bästa och rimligaste avvägningen av de regler som skall gälla. Det värsta som kunde inträffa vore om vi inte hade en gemensam värdering. Det kan visserligen vara stora svårigheter, men det finns också stora möjligheter att förbättra trafiksäkerheten över huvud taget. Också andra saker kan göras för att förbättra olycksstatistiken vid övergångsställena. Många olyckor beror på att övergångsställena är felaktigt placerade eller att siktförhållandena kan vara dåliga. Sådana brister kan avhjälpas genom insatser från lokala myndigheter osv. ... Detta bara som ytterligare exempel på att frågan om avståndet till övergångsstället inte får ses isolerad.

Sammantaget vill jag säga: vi är av många skäl tvingade att leva med internationalismen, inte minst när det gäller de här frågorna. Jag hoppas att herr Stålhammar i det avseendet inte har någon annan uppfattning.

Herr STÅLHAMMAR (fp):

Herr talman! Jag är fullt medveten om de internationella problem som här föreligger, men ändå verkar det som om kommunikationsministern i första hand har betonat vikten av att internationalisera. I andra hand har frågan om hur det skall fungera från trafiksäkerhets-synpunkt kommit.

Det är mycket möjligt att det går att lösa detta problem. Jag förutsätter, att när vi nu kommer i ett nytt läge med nya bestämmelser, som kan leda till en försämring, kommunikationsministern då är beredd att initiera de åtgärder, som för närvarande kan vidtas för att förbättra läget vid övergångsställena -- annan placering, bättre belysning, bättre markering, lägre hastighet utanför skolor etc. -- verkligen blir genomförda. Det är en psykologiskt lämpligt tidpunkt att göra detta i samband med att de nya bestämmelserna träder i kraft i maj 1973, då skulle man på allvar komma till rätta med de dödsolyckor, som för närvarande inträffar vid övergångsställena.

Nr 44

Torsdagen den
15 mars 1973

Ang. bestämmelserna om parkering framför övergångsställe och vid gatukorsning

Torsdagen den
15 mars 1973

Om vidgade möjligheter till billighetsresor med tåg

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Som en ytterligare kommentar till att vi så långt det är möjligt måste söka efter gemensamma internationella regler vill jag ändå säga att ingen regel är så god att den inte kan leda till undantag för något land. Vi har faktiskt – i likhet med vad många andra länder har gjort – utnyttjat den möjligheten. Vi har gjort det på ett sätt som ytterligare understryker den vikt vi fäster vid att söka öka säkerheten vid övergångsställena. Som herr Stålhammar säkerligen känner till införde vi för mycket kort tid sedan i vårt land förbud att köra om strax före eller på obevakat övergångsställe. Det är alltså ett undantag från internationellt vedertagen ordning, men jag hoppas att även detta beslut ligger i linje med vad herr Stålhammar är ute efter, nämligen ökad säkerhet vid övergångsställena.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Om vidgade möjligheter till billighetsresor med tåg

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Erikssons i Arvika (fp) i kammarens protokoll för den 15 februari intagna fråga, nr 88, och anförde:

Herr talman! Herr Eriksson i Arvika har frågat mig om jag är beredd ta initiativ till en utvidgning av sådana billighetsresor (charterresor) med tåg, som kommer att erbjudas på sträckan Sundsvall–Stockholm, i syfte att bättre tillvarata järnvägarnas kapacitet och ge fler människor ekonomiska möjligheter att resa med tåg.

Enligt gällande bestämmelser äger SJ medge sådana nedsättningar i förhållande till järnvägstaxorna som är förenliga med SJ:s ekonomiska intresse. SJ utnyttjar dessa möjligheter till prisnedsättningar i form av rabatter och olika pröfsök. Då det således ankommer på SJ att göra ifrågavarande bedömningar från sina företagsmässiga synpunkter, är jag inte beredd att ta något initiativ av det slag herr Eriksson åsyftar.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Billiga helgförbindelser till bl. a. Stockholm fyller en mycket stor uppgift. Jag tror att vi alla är överens om detta. Det ger ekonomiska möjligheter för familjer och för äldre personer att göra besök hos anhöriga.

Det har gjorts ett intressant försök att ordna s. k. charterresor med tåg från Sundsvall. Detta har fallit ut mycket väl. Resorna har inte bara varit fulltecknade; de har varit överbokade under de helger det rört sig om och man har fått lov att utvidga och sätta in större vagn än vad som från början planerades.

Jag tycker att detta är en mycket praktisk lösning, därför att det kan inte vara vettigt att SJ med egna bussar vid sidan om tågen ordnar med billighetsresor. Det måste vara mera praktiskt och mer ekonomiskt försvarbart att chartra en vagn för ändamålet. Jag kan ta ett exempel från min länshuvudstad Karlstad, där man faktiskt med buss åker något före

ordinarie tågets avgång och ankommer samtidigt som tåget till Stockholm.

Statsrådet säger att man kan göra ett försök med de järnvägstaxor som är förenliga med SJ:s ekonomiska intresse. Det vore enligt min mening förenligt med SJ:s ekonomiska intresse att göra ytterligare försök liknande dem som pågår i Sundsvall. Statsrådet säger att han på grund av gällande bestämmelser inte kommer att ta något initiativ till detta. Det är beklagligt att statsrådet inte har de möjligheterna, men jag skall i alla fall försöka tolka kommunikationsministerns svar så positivt som möjligt och där läsa ut den inställningen att han i varje fall inte är motståndare till en vidgad försöksverksamhet som har samma syfte som den i Sundsvall, att göra möjligt för människor att på ett hyggligt ekonomiskt sätt nå våra storstadscentra över helgerna.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag håller med herr Eriksson om att vi alla borde åka tåg mycket mera än vad vi gör i dag. Om vi gjorde det skulle vi alldeles gratis få en bättre möjlighet för SJ att hålla biljettpriserna på en ur den resandes synpunkt rimlig nivå.

Det är kanske att ta till för mycket att önska över en natt en sådan förändring i människors resvanor i en tid när bilismen trots allt har en utveckling i landet, som i många avseenden kan vara till nytta, men just i detta avseende kan sägas vara en belastning.

Jag vill dock gärna säga – och det får vara en allmän bedömning – att SJ visst skall utnyttja sina möjligheter att pröva olika former för prisrabatter. Jag vet att SJ också gör det. Det är ingenting unikt med Sundsvallsförsöket. Herr Eriksson i Arvika känner lika väl som jag alla de försök som skett, bl. a. här i Mälardalsområdet, genom åren för att se efter hur priskänsligheten verkar i fråga om biljettpriser på tåg.

Detta är alltså en fråga som vi allesammans med stort intresse kan följa. Och som jag sade nyss, vi kan alla bidra genom att någon gång lämna bilen hemma och använda tåget.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Bara en kort kommentar.

Först och främst är väl Sundsvallsförsöket det första av typen charterresa med tåg. När det föll så utomordentligt väl ut är det min mening att man borde vidga försöksverksamheten.

Kommunikationsministern och jag är helt överens om att vi bör åka tåg så mycket som möjligt. Men då måste vi också stimulera människor att välja tåget, inte bara i stället för bilen, utan i stället för SJ:s bussar. Jag tycker det är på något sätt underligt att det kan vara ekonomiskt försvarbart att SJ:s bussar går i många delar av landet parallellt med tåg – ägda av SJ de också – som är praktiskt taget tomma i vissa fall.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag hoppas herr Eriksson inte har någonting emot att man använder tåg även i stället för andra bussar än SJ:s.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 44

Torsdagen den
15 mars 1973

Om vidgade möjligheter till billighetsresor med tåg

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att besvarandet av återstående på dagens föredragningslista upptagna enkla frågor skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

§ 12 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner nr 15 till lagutskottet, nr 25 till civilutskottet och nr 38 till trafikutskottet.

§ 13 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen nr 59.

§ 14 Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 2 i anledning av propositionen 1973:1 i vad avser anslag för budgetåret 1973/74 till inrikesdepartementet m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 15 Anslag till arbetsmarknad m. m.

Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 3 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1973:1 gjorda framställningar om anslag till arbetsmarknad m. m. jämte motioner.

I propositionen 1973:1 bilaga 13 (inrikesdepartementet) hade Kungl. Maj:t gjort framställningar om anslag under avsnittet B Arbetsmarknad m. m. punkterna B 1 – B 4, B 6 – B 8 (s. 61–121, 121–129).

I detta sammanhang hade behandlats motionerna 1973:58 av herr Wikner m. fl. (s),

1973:94 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari föreslagits

1. att riksdagen skulle uttala sig för en ny inriktning av den verksamhet som f. n. bedrevs genom de s. k. skyddade verkstäderna med målsättning att bereda de i denna verksamhet sysselsatta ett meningsfullt arbete för produktion enligt i motionen skisserad riktning och med löne- och anställningsförhållanden likartade dem som gällde den öppna marknaden och där de anställda tillerkändes inflytande över såväl produktionsinriktning som anställnings- och arbetsvillkor, samt

2. att riksdagen hos regeringen hemställde om skyndsamt utredning samt förslag dels om startandet av ett statligt huvudföretag jämte på lämpliga platser i skilda delar av landet lokala produktionsföretag, vilka successivt inriktades på att i huvudsak ersätta nuvarande typ av skyddade arbetsplatser, dels att huvudmannskapet för denna typ av verksamhet blev statligt, förslagsvis genom AB Statsföretag, och att i motsvarande grad huvudmannskapet överfördes från landstingen,

1973:228 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari föreslagits att riksdagen vid behandlingen av punkten B 1. Arbetsmarknadsservice i bilaga 13 Inrikesdepartementet, propositionen 1973:1, skulle besluta

a) att grundbidraget vid arbetsmarknadsutbildning fastställdes till 740 kronor per månad för gift person och 690 kronor för ogift,

b) att traktamentet vid utbildning utom hemorten fastställdes till 450 kronor per månad för gift person,

c) att till Arbetsmarknadsservice för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 188 000 000 kronor,

d) att hos regeringen hemställa om skyndsamt utredning och förslag om införandet av startbidrag vid arbetsmarknadsutbildning i enlighet med förslaget i denna motion,

1973:229 av fru Holmqvist (s) och fröken Bergegren (s) vari hemställdes att Kungl. Maj:ts kungörelse SFS 1972:300 ändrades såsom i motionen anförts, innebärande att möjlighet skulle öppnas för näringshjälp till ensamstående fäder med samma försörjningsproblem som ensamställda kvinnor,

1973:231 av herr Werner i Malmö m. fl. (m),

1973:352 av herr Hclén m. fl. (fp) vari hemställdes

A. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde

1. att en parlamentariskt sammansatt kommitté tillsattes med uppgift att framlägga riktlinjer för den framtida arbetsmarknadspolitiken,

2. att förslag till effektivisering av arbetsförmedlingen framlades med innebörd att arbetsgivare med ett större antal anställda som utnyttjade arbetsförmedlingens tjänster skulle vara skyldiga att meddela förmedlingen alla lediga platser för vilka man öppet sökte arbetstagare,

3. att grundbidraget vid arbetsmarknadsutbildning värdesäkrades genom anknytning till basbeloppet,

4. att inkomstprövningen av utbildningsbidragen mot makes inkomst upphörde,

5. att utbildningsbidrag även borde kunna utgå till sådan utbildning som var studiemedelsberättigad,

6. att flyttningsbidragen värdesäkrades genom anknytning till basbeloppet,

7. att försöksverksamhet med statsbidrag till företagsutbildning startades samt

B. att riksdagen till Arbetsmarknadsservice anvisade ett förslagsanslag av 1 171 000 000 kronor,

1973:354 av fru Jonäng (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t uttalade att handikappade jordbrukare borde ha tillgång till statligt bidrag i form av näringshjälp och att inskränkningarna i regeringsbrev av den 17 juli 1972 borde upphöra att gälla samt att informationen borde ökas för att informera jordbrukarna om de stödåtgärder som fanns inom såväl social- som arbetsmarknadspolitiken,

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

1973:355 av fru Jonäng (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde

1. att samrådskonferens anordnades med företrädare för regering och riksdag, arbetsmarknadens parter, näringslivets organisationer, AMS samt ekonomisk expertis angående arbetsmarknaden i syfte att förverkliga målsättningen om allas rätt till arbete,
2. att en adekvat mätning av arbetslösheten kom till stånd och
3. att den dolda arbetslösheten kartlades,

1973:359 av herr Westberg i Ljusdal (fp),

1973:525 av herr Fälldin m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle

1. begära att statsbidrag försöksvis utgick för företagsutbildning på sätt arbetsmarknadsstyrelsen föreslagit,
2. begära att kommittén för översyn av arbetsmarknadsutbildningen genom vidgade direktiv gavs i uppdrag att studera hur arbetsmarknadsutbildningen såsom ett positivt medel kunde användas i regionalpolitiken,
3. begära att utredningen om regionalpolitiska styrmedel genom preciserade direktiv gavs i uppdrag att utreda hur flyttningsbidragens koncentrationsfrämjande effekt skulle kunna elimineras,

1973:526 av fru Hjelm-Wallén m. fl. (s),

1973:670 av herr Öhvall m. fl. (fp),

1973:839 av fröken Andersson i Stockholm m. fl. (c),

1973:840 av herr Bergman m. fl. (s),

1973:841 av herr Bohman m. fl. (m) vari såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla

1. att arbetsförmedlingarna blev föremål för översyn bl. a. i syfte att förbättra insatserna för att förmedla sysselsättning åt tjänstemän och akademiker,
2. att arbetsförmedlingarna på det lokala planet kompletterades med lokalt tillsatta referensgrupper,

1973:851 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari föreslagits att riksdagen i anledning av proposition 1973:1 under XI. Inrikesdepartementet skulle avslå regeringens begäran under punkten B 3 om förslagsanslag till Stöd till lageruppbyggnad om 50 000 000 kronor,

1973:854 av herrar Larsson i Umeå (fp) och Ångström (fp),

1973:855 av herr Nilsson i Växjö m. fl. (s) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde utredning om möjligheterna att ålägga företagen generell plikt att anmäla lediga platser till arbetsförmedlingen,

1973:856 av herr Nisser m. fl. (m),

1973:857 av herr Olsson i Asarum (s),

1973:859 av herr Stjernström m. fl. (c),

1973:947 av fru Gradin m. fl. (s),

1973:948 av herrar Göransson (s) och Marcusson (s),

1973:949 av fru Jonäng m. fl. (c),

1973:953 av herrar Stridsman (c) och Johansson i Holmgården (c),

1973:1516 av herrar Bengtsson i Göteborg (c) och Pettersson i Örebro (c) vari hemställda att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att lokala nämnder inrättades för att vidga medborgarinflytandet över arbetsmarknadspolitiken på sätt som angivits i motionen,

1973:1525 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari såvitt nu var i fråga föreslagits att riksdagen hemställde hos regeringen om att denna skyndsamt vidtog åtgärder i enlighet med i motionen anförda riktlinjer avseende att kvinnliga studerandes AMS-bidrag inte gjordes beroende av makens inkomst,

1973:1527 av fru Jonäng m. fl. (c),

1973:1528 av herr Karlsson i Huskvarna (s),

1973:1530 av herr Lothigius (m),

1973:1532 av herr Mattsson i Lane-Herrestad (c) och fröken Andersson i Stockholm (c),

1973:1534 av herr Möller (fp),

1973:1539 av fru Olsson i Hölö m. fl. (c) vari såvitt nu var i fråga hemställda att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde dels att den dolda arbetslösheten kartlades, dels att arbetsmarknadsstyrelsen gavs i uppdrag att anordna kortare kurser i familjekunskap och hushållsekonomi,

1973:1543 av herr Strindberg (m) samt

1973:1548 av herr Ångström m. fl. (fp).

Utskottet hemställde

1. beträffande utredning om den framtida arbetsmarknadspolitiken m. m. att riksdagen skulle avslå motionerna 1973:352, yrkande A 1, 1973:355 och 1973:1539, den sistnämnda såvitt angick den dolda

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

arbetslösheten,

2. att riksdagen godkände i propositionen förordade riktlinjer för byggandets planering,

3. beträffande disposition av personalförstärkningar till arbetsförmedlingen att motionen 1973:226, yrkande B, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

4. beträffande lokala nämnder vid arbetsförmedlingskontoren att riksdagen skulle avslå motionerna 1973:841, yrkande 2, och 1973:1516,

5. beträffande obligatorisk anmälan av lediga platser att motionerna 1973:352, yrkande A 2, och 1973:855 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

6. beträffande förmedling av tjänstemän och akademiker att riksdagen skulle avslå motionen 1973:841, yrkande 1,

7. att riksdagen godkände i propositionen förordad ändring i arbetsförmedlingens organisation och arbetsformer,

8. beträffande företagsutbildning att riksdagen skulle avslå motionerna 1973:352, yrkande A 7, och 1973:525, yrkande 1,

9. beträffande etapputbildning att motionen 1973:526 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

10. beträffande kurser i familjekunskap och hushållsekonomi att motionen 1973:1539, i motsvarande del, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

11. beträffande utredning om arbetsmarknadsutbildningen som regionalpolitiskt medel att riksdagen skulle avslå motionen 1973:525, yrkande 2,

12. beträffande storleken av grundbidrag och traktamentsbelopp vid arbetsmarknadsutbildning att riksdagen med avslag på motionen 1973:228, yrkandena a) och b), godkände i propositionen förordade ändringar av grunderna för utbildningsbidrag, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1973,

13. beträffande utredning om startbidrag vid arbetsmarknadsutbildning att riksdagen skulle avslå motionen 1973:228, yrkande d),

14. beträffande värdesäkring av grundbidrag och flyttningsbidrag att riksdagen skulle avslå motionen 1973:352, yrkandena A 3 och A 6,

15. beträffande inkomstprövning av utbildningsbidrag att riksdagen skulle avslå motionerna 1973:352, yrkande A 4, och 1973:1525, i motsvarande del,

16. beträffande åldersgränsen vid utbildningsbidrag att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1527, yrkande 2,

17. beträffande utbildningsbidrag vid studiemedelsberättigad utbildning att riksdagen skulle avslå motionen 1973:352, yrkande A 5,

18. beträffande starthjälpens belopp och flyttningsbidrag till nyexaminerade att riksdagen godkände i propositionen förordade ändringar av grunderna för flyttningsbidrag, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1973,

19. beträffande flyttningsbidrag vid placering i skyddad verkstad, m. m. att motionen 1973:58 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

20. beträffande utredning om eliminering av flyttningsbidragens koncentrationsfrämjande effekt att motionen 1973:525, yrkande 3, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

21. att riksdagen med avslag på motionerna
1973:228, yrkande c),
1973:352, yrkande B,
1973:1530,
1973:1543,
till Arbetsmarknadsservice för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslags-
anslag av 1 166 000 000 kronor,
22. beträffande praktiktjänstgöring för ungdom att motionen
1973:226, yrkande A 1, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
23. beträffande kommunala beredskapsplaner särskilt för ungdom att
motionen 1973:226, yrkande A 2, inte föranledde någon riksdagens
åtgärd,
24. beträffande spridning av avslutningen av olika utbildningslinjer
inom skolan och samråd om ungdomsarbetslösheten, m. m. att motionen
1973:1527, yrkandena 1, 3 och 4, inte föranledde någon åtgärd från
riksdagens sida,
25. beträffande praktik åt företagsekonomer och marknadsförare att
riksdagen skulle avslå motionen 1973:859,
26. beträffande beredskapsarbeten för kvinnor att motionen
1973:1534 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
27. beträffande skogsbilvägar som beredskapsarbeten att riksdagen
skulle avslå motionerna 1973:856 och 1973:1548,
28. beträffande enskilda vägar som beredskapsarbete att riksdagen
skulle avslå motionen 1973:949,
29. beträffande förbättring av länsväg 363 som beredskapsarbete att
riksdagen skulle avslå motionen 1973:854,
30. beträffande trafiksaneringsprojekt som beredskapsarbete att riks-
dagen skulle avslå motionen 1973:948,
31. beträffande byggande av bostäder på mindre orter som bered-
skapsarbete att riksdagen skulle avslå motionen 1973:359,
32. beträffande ökning av detaljplaneringsbidraget att motionen
1973:857 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
33. att riksdagen till Sysselsättningskapande åtgärder för arbetslösa
för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 360 226 000
kronor, varav förslagsvis 175 000 000 kronor att avräknas mot automo-
bilskattebidraget,
34. beträffande stöd till lageruppbyggnad att riksdagen med bifall till
Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1973:851 till Stöd till
lageruppbyggnad för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av
50 000 000 kronor,
35. beträffande handläggningen av ärenden rörande bidrag och lån till
motorfordon för handikappade att motionen 1973:670 inte föranledde
någon riksdagens åtgärd,
36. beträffande översyn av bidrag och lån till motorfordon för
handikappade att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1528,
37. beträffande bidrag och lån till motorfordon åt rörelsehindrade
företagare att riksdagen skulle avslå motionen 1973:839,
38. beträffande näringshjälp till ensamstående fäder m. m. att riks-
dagen i anledning av motionen 1973:229 som sin mening gav Kungl.

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

Maj:t till känna vad utskottet anfört,

39. beträffande näringshjälp till jordbrukare m. m. att motionen 1973:354 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

40. beträffande sysselsättning åt yngre arbetslösa vid vissa industriella beredskapsarbeten i Norrbottens län att motionen 1973:953 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

41. beträffande minskning av antalet arkivarbetare att motionerna 1973:947 och 1973:1532 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

42. beträffande utvidgning av den halvskyddade sysselsättningen att riksdagen skulle avslå motionen 1973:231,

43. beträffande verksamheten vid och huvudmannaskapet för skyddade verkstäder att riksdagen skulle avslå motionen 1973:94,

44. beträffande kvotering av arbetstillfällen till förmån för handikappade att riksdagen skulle avslå motionen 1973:840,

45. att riksdagen medgav att Kungl. Maj:t fick bemyndiga arbetsmarknadsstyrelsen att under budgetåret 1973/74 besluta om avskrivningar av vissa lånefordringar enligt Kungl. Maj:ts förslag,

46. att riksdagen godkände i propositionen förordade ändrade grunder för bidrag till arbetshjälpmedel åt handikappade, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1973,

47. att riksdagen medgav att beslut om bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade under budgetåret 1973/74 meddelades intill ett belopp av 25 miljoner kronor,

48. att riksdagen bemyndigade Kungl. Maj:t att besluta om ökning av den i föregående punkt upptagna ramen för budgetåret 1973/74,

49. att riksdagen till Särskilda åtgärder för arbetsanpassning för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 931 910 000 kronor, varav förslagsvis 50 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen,

50. att riksdagen till Totalförsvarsverksamhet för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 26 460 000 kronor,

51. att riksdagen till Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 6 500 000 kronor,

52. att riksdagen till Arbetsmarknadsverket: Förvaltning av utrustning för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande utredning om den framtida arbetsmarknadspolitiken av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c), Nordgren (m), Stridsman (c), Mattsson i Skee (c), Carlström (fp) och Winberg (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:352, yrkande A 1, samt i anledning av motionerna 1973:355 och 1973:1539, den sistnämnda såvitt angick den dolda arbetslösheten, hos Kungl. Maj:t begärde att en sysselsättningsutredning skulle tillsättas i enlighet med vad reservanterna anfört,

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

2. beträffande lokala nämnder vid arbetsförmedlingskontoren av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nordgren (m), Carlström (fp) och Winberg (m) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:841, yrkande 2, och i anledning av motionen 1973:1516 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

3. beträffande obligatorisk anmälan av lediga platser av herrar Eriksson i Arvika (fp) och Carlström (fp) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:352, yrkande A 2, och i anledning av motionen 1973:855 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

4. beträffande förmedling av tjänstemän och akademiker av herrar Nordgren (m) och Winberg (m) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:841, yrkande 1, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

5. beträffande företagsutbildning av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c), Nordgren (m), Stridsman (c), Mattsson i Skee (c), Carlström (fp) och Winberg (m) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna 1973:352, yrkande A 7, och 1973:525, yrkande 1, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

6. beträffande utredning om arbetsmarknadsutbildningen som regionalpolitiskt medel av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c), Nordgren (m), Stridsman (c), Mattsson i Skee (c), Carlström (fp) och Winberg (m) som ansett att utskottet under 11 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:525, yrkande 2, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

7. beträffande grundbidrag och traktamentsbelopp samt utredning om startbidrag vid arbetsmarknadsutbildning av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 12 och 13 bort hemställa,

12. beträffande storleken av grundbidrag och traktamentsbelopp vid arbetsmarknadsutbildning att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:228, yrkandena a) och b), som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

13. beträffande utredning om startbidrag vid arbetsmarknadsutbildning att riksdagen med bifall till motionen 1973:228, yrkande d), som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

8. beträffande värdesäkring av grundbidrag och flyttningsbidrag av herrar Eriksson i Arvika (fp) och Carlström (fp) som ansett att utskottet under 14 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:352, yrkandena A 3 och A 6, bemyndigade Kungl. Maj:t att justera grundbidragets och flyttningsbidragens belopp i enlighet med vad reservanterna föreslagit,

9. beträffande inkomstprövning av utbildningsbidrag av herrar Eriksen i Arvika (fp) och Carlström (fp) som ansett att utskottet under 15 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1973:352, yrkande A 4, och 1973:1525, i motsvarande del, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

10. beträffande inkomstprövning av utbildningsbidrag av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 15 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1973:352, yrkande A 4, och 1973:1525, i motsvarande del, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

11. beträffande utbildningsbidrag vid studiemedelsberättigad utbildning av herrar Eriksson i Arvika (fp) och Carlström (fp) som ansett att utskottet under 17 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:352, yrkande A 5, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

12. beträffande utredning om eliminering av flyttningsbidragens koncentrationsfrämjande effekt av herrar Nilsson i Tvärålund, Stridsman och Mattsson i Skee (samtliga c) som ansett att utskottet under 20 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:525, yrkande 3, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

13. beträffande anslag till Arbetsmarknadsservice av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c), Nordgren (m), Stridsman (c), Mattsson i Skee (c), Carlström (fp) och Winberg (m) som – vid bifall till reservationen nr 5 – ansett att utskottet under 21 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:352, yrkande B, samt med avslag på motionerna 1973:228, yrkande c), 1973:1530, 1973:1543, till Arbetsmarknadsservice för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 1 171 000 000 kronor,

14. beträffande anslag till Arbetsmarknadsservice av herr Hallgren (vpk) som -- vid bifall till reservationen nr 7 – ansett att utskottet under 21 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:228, yrkande c), samt med avslag på motionerna 1973:352, yrkande B, 1973:1530, 1973:1543, till Arbetsmarknadsservice för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 1 188 000 000 kronor,

15. beträffande stöd till lageruppbyggnad av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 34 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:851 skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag till Stöd till lageruppybyggnad för budgetåret 1973/74,

Nr 44

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

16. beträffande näringshjälp till jordbrukare m. m. av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c), Nordgren (m), Stridsman (c), Mattsson i Skee (c), Carlström (fp) och Winberg (m) som ansett att utskottet under 39 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:354 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

17. beträffande verksamheten vid och huvudmannskapet för skyddade verkstäder av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 43 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:94 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande förbättrad service inom arbetsförmedlingen för tjänstemän och akademiker av herrar Eriksson i Arvika (fp) och Carlström (fp) samt

2. beträffande förbättring av väg 363 i Vindelådalen av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c), Nordgren (m), Stridsman (c), Mattsson i Skee (c), Carlström (fp) och Winberg (m).

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! I översikten till det avsnitt i statsverkspropositionen som omfattar arbetsmarknadsfrågorna finns en dyster formulering som har varit praktiskt taget oförändrad i många år: Fortfarande ligger arbetslösheten dock på en hög nivå och efterfrågan på arbetskraft är begränsad totalt sett.

Tyvärr är det konstaterandet i år mer motiverat än någon gång tidigare. Både enligt AMS och enligt statistiska centralbyråns statistik har vi den högsta arbetslösheten under februari som vi någon gång har redovisat. Jag har tagit del av en sammanställning över arbetslöshetssiffrorna under 1970-talet, och de visar verkligen en skrämmande utveckling: en ökning enligt SCB från 68 500 i februari 1970 till 126 000 samma månad i år.

Kommer sysselsättningen att öka under 1973? Ja, hur den frågan skall besvaras är tveksamt. Så mycket är väl i alla fall säkert som att en uppgång i konjunkturen under andra halvåret 1973 inte automatiskt löser sysselsättningskrisen. Den slutsatsen har också finansministern kommit till. Och han har regeringen med sig när han diskuterar detta i finansplanen. Där diskuteras utbud och efterfrågan på arbetskraft, och slutsatsen är att både utbud och efterfrågan kommer att minska under året — efterfrågan dock mer än utbudet. Vad betyder det? Jo, att färre arbeten kommer att bjudas ut men att också något färre kommer att efterfråga arbete — några kommer att tycka det vara tröstlöst att försöka få arbete, kan man gissa.

33

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

Men finansplanen fortsätter: "Då en viss återstående del av arbetstidsförkortningen kommer att tas ut i början av 1973 och då övertidsarbetet antas minska jämfört med 1972 beräknas en relativt måttlig ökning av antalet sysselsatta personer komma att ske under 1973."

Alltså, någon egentlig förbättring av sysselsättningen väntar sig inte heller regeringen under året. Mot den bakgrunden är det anmärkningsvärt att man inte gör mer än man gör.

Nå, men om man ser utvecklingen på arbetsmarknaden på litet sikt, kommer då sysselsättningen att återgå till vad som var normalt under 1960-talet? Vi har i vår motion från folkpartiet försökt beskriva de nya allvarliga inslag i sammansättningen av arbetslösheten som givit sig till känna under de senaste åren. Vi har en mycket bekymmersam ökning av s. k. utslagning av äldre arbetskraft, men vi har också samtidigt fått en väldig ökning av arbetslösheten bland ungdom. Grupper som tidigare hade en säker ställning på arbetsmarknaden -- som t. ex. byggnadsarbetare, tjänstemän och långtidsutbildade -- har blivit svårt drabbade.

Vårt svar på frågan, om sysselsättningen kommer att öka på längre sikt är: Det måste den! Men då får vi inte ta lätt på problemen. Det finns forskare och debattörer som menar att vi även under högkonjunkturer kommer att få dras med en stigande restarbetslöshet. Det finns emellertid också de som säger att med en annan politik kan sysselsättningen återgå till full omfattning.

Jag tror att vi vill ansluta oss till den sistnämnda uppfattningen, men då måste vi också slipa verktygen.

Under 1960-talet har det skett en stark expansion när det gäller arbetsmarknadspolitik. Uppbyggnaden har skett i stort sett i enighet. Vi vill från vårt håll betona att den uppbyggda politiken inte får raseras men vi måste noggrant pröva om den inte kan bli effektivare. Dagens situation har uppkommit trots den väldiga expansionen av arbetsmarknadspolitik.

Vi har från folkpartiet sagt att det är dags att med utgångspunkt i erfarenheterna av de senaste tio årens arbetsmarknadspolitik och de nuvarande problemen på arbetsmarknaden lägga grunden för den arbetsmarknadspolitik vi bör föra -- eller tvingas föra -- i slutet av 1970-talet och under 1980-talet. Detta är skälet till att vi från folkpartiet har lagt förslaget om en sysselsättningsutredning.

Jag skall inte här ta upp debatten om det nära sambandet mellan den ekonomiska politiken, näringspolitiken och arbetslöshetsläget. Vi känner alla till det. Det känns dock på något sätt felaktigt att här i debatten rikta sig till inrikesministern, som har hand om arbetsmarknadspolitik. För det är ju ändå så att till stor del är det det statsråd som har ansvaret för den ekonomiska politiken som också bär ansvaret för arbetslöshetssituationen.

Det är ett beundransvärt mod finansministern visar när han i finansdebatten den 28 februari säger: "Är det så att svenska folket konfronteras med arbetslöshetens elände, så håller man inte Bohman, Helén och Fälldin i näven -- det är alldeles för osäkert -- utan då söker man sig till det arbetareparti som under alla tider har haft sysselsättningen som den stora och dominerande frågan."

Jag delar finansministerns uppfattning att sysselsättningsproblemet är en dominerande fråga. Men jag är inte övertygad om att han har rätt när han tror, att den väldiga skaran arbetslösa känner trygghet av att hålla finansministern i handen.

Vad jag hittills vidrört är de långsiktiga problemen. Men det är *i dag* vi har 126 000 arbetslösa som frågar sig vad vi tänker göra för att skaffa dem arbete.

Det är *i dag* vi har ca 80 000 personer i arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbete, vilka frågar sig om det finns arbete åt dem i fortsättningen.

Det är *i dag* vi har 109 000 latent arbetslösa som inget hellre skulle önska än förvärvsarbete, om det var någon idé att sälla sig till arbetslöshetskön.

Det är *i dag* vi har 28 000 kvinnor som vill ha arbete och 17 000 ungdomar som är oroliga av brist på arbete. Detta är enligt arbetsmarknadsstyrelsens uppgifter. Enligt statistiska centralbyråns siffror är det fråga om ännu fler.

Det är *i dag* vi måste svara de tiotusentals värnpliktiga som om någon månad skall vända tillbaka till arbetsmarknaden och de ännu fler nyexaminerade som under våren skall ta sina första stapplande steg på arbetsmarknaden.

Vilket svar har vi *i dag*?

Statsrådet Holmqvist och jag får senare *i dag* tillfälle att i samband med hans interpellationssvar diskutera de värnpliktigas och andra ungdomars problem. Herr Gustafson i Göteborg kommer att ta upp tjänstemännens katastrofalt försämrade läge. Herr Carlström kommer senare att utförligt redovisa några av folkpartiets reservationer.

Jag vill bara helt översiktligt peka på några av de förslag vi väckt från folkpartihåll i syfte att skapa större möjligheter till sysselsättning.

Förra året drev vi kravet om en personalförstärkning vid arbetsförmedlingarna. Detta har tagits med i årets budget, och det noterar vi som en framgång. Men tänk om regeringen kommit på denna goda tanke redan förra året och röstat för vår motion då! Då skulle arbetsförmedlarna redan varit i verksamhet med att pussla ihop arbetslösa och lediga platser.

Vi har sagt att arbetsförmedlingarna måste få ett ordentligt grepp över marknaden genom ett system med anmälan av lediga platser — där företag med mer än tio anställda söker arbetskraft på öppna marknaden — en interlokal arbetsförmedling som verkligen gör klart för folk när det finns lediga platser på annat håll och en betydligt mer uppsökande verksamhet.

Vi har vidare sagt att man skall ge rättvisa åt kvinnorna också i fråga om arbetsmarknadspolitiken. Ungefär 40 procent av de öppet arbetslösa är kvinnor, men bara drygt 10 procent av beredskapsarbetena är så utformade att de är attraktiva för kvinnor.

Fortfarande är läget svårt för många ungdomar, som utan någon praktik söker sig ut på arbetsmarknaden. Fler sådana ungdomar skulle anställas och utbildas, om den s. k. femkronan hade enligt vårt motionsförslag i januari höjts till åtta kronor.

Dessutom bör regeringen lova att inte nu på samma sätt som tidigare

dra in beredskapsjobb i förtid. Tryggheten i jobbet måste också gälla den som har beredskapsarbete, om de inte kan få jobb på öppna marknaden.

Vi har uppmanat regeringen att satsa förslagsvis 400 miljoner kronor extra redan under varen i form av statliga tilläggsanslag för att bygga vägar, kommunala reningsverk m. m., för investeringar inom SJ, för kommunala åtgärder mot ungdomsarbetslösheten och för svenskt varubistånd.

Det behövs — och det är en viktig punkt i de åtgärder som vi har föreslagit — en allmän sysselsättningsförsäkring, som ger ett rejält grundskydd också åt de nytillträdande på arbetsmarknaden. Här måste man ställa två krav: För det första bör regeringen snarast vika från sin tanke på alltför snäva regler för stödet till främst de kvinnor och ungdomar som utan föregående arbetslivserfarenhet nu ställer sig till arbetsmarknadens förfogande. För det andra bör det i samma ögonblick som riksdagen i vår beslutar om förbättrat ekonomiskt skydd vid arbetslöshet startas ett förberedelsearbete för slutsteget i sysselsättningsförsäkringen. Först då får man ett fullgott grundskydd för alla.

Vi har föreslagit att man skall utvidga statsbidraget till utbildning i företagen. Det kan t. ex. gälla tjänstemän, som genom organisationsförändringar riskerar att friställas men som med lämplig utbildning skulle kunna klara av nya arbetsuppgifter. Beträffande den sistnämnda punkten har vi en gemensam reservation från centerpartiet, moderata samlingspartiet och folkpartiet, och här kommer bl. a. herr Nordgren att ytterligare utveckla synpunkterna.

Jag har velat göra den här korta redovisningen över några av de förslag som vi har väckt för att förbättra sysselsättningsläget. Och beträffande den sista punkten jag tog upp, företagsutbildningen, vill jag bara säga att det är ett förslag som skulle ge effekt på både kort och lång sikt. Det är också ett exempel på åtgärder som kan hindra arbetslöshet redan innan den bryter ut. Den första försvarslinjen mot arbetslöshet måste gå inne i företagen, innanför fabriksportarna. Omskolning redan på den nuvarande arbetsplatsen skulle vara ett led i en sådan politik.

Ett annat medel i det syftet är de s. k. anpassningsgrupperna. Vi i inrikesutskottet har ju under våra resor sett på nära håll vilken god effekt sådana grupper har haft i vissa företag. De har fått en glädjande spridning: ca 1 600 grupper är nu startade, men fler skulle behövas för att hindra ökad utslagning. Enligt TCO-tidningen finns det emellertid för närvarande ett hinder för fortsatt expansion, och det är personalstyrkan vid länsarbetsnämnderna.

Jag vill till sist i det här inledningsanförandet till dagens arbetsmarknadsdebatt rikta två frågor till statsrådet Holmqvist som jag hoppas att han besvarar, gärna i samband med interpellationsdebatten senare:

1. Är statsrådet beredd att i större utsträckning förorda en politik som motverkar att arbetslöshet uppkommer, en politik som "motar Olle i grind", genom att hitta en form för omskolning av anställda inom företagen redan innan de blir arbetslösa? Detta ligger helt i linje med vad AMS har föreslagit.

2. Är statsrådet beredd att utöka personalen vid länsarbetsnämnderna, så att fler anpassningsgrupper kan startas?

Med denna inledning av debatten, herr talman, ber jag att få yrka bifall till alla reservationer där herr Carlströms och mitt namn förekommer.

Herr NILSSON i Tvärälund (c):

Herr talman! Trots den ur sysselsättnings synpunkt gynnsamma vintern, som nu vänder mot vår, ligger arbetslösheten på en oförändrat hög nivå, vilket Karl Erik Eriksson alldeles nyss påpekade. Otryggheten i arbetslivet är påtaglig. Det tyder bl. a. de sex interpellationer på som inrikesministern skall svara på under den här debatten.

Trots att en konjunkturförbättring klart kan skönjas, är de flesta bedömare eniga om att vi får räkna med en fortsatt oacceptabelt hög arbetslöshet. Enligt centerns mening klarar vi inte målsättningen om full sysselsättning i vårt land, om inte samhället satsar offensivt på att öka antalet nya arbetstillfällen. Det räcker inte med att vi i stor enighet år efter år, liksom också det här året, ökar anslagen till arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det gäller i första hand att se till att människor inte blir arbetslösa och att de – om de blir det – så snabbt som möjligt kommer in i arbete igen. Det har varit en mycket låg tillväxttakt i vårt land under de två senaste åren. Det är en effekt av bl. a. otillräckliga investeringar i näringslivsapparaten. Det är också en effekt av att regeringen på flera av samhällslivets områden inte har fört en sysselsättningsvänlig politik. Konjunktursvackan har därför träffat sysselsättningen hårt trots en avancerad arbetsmarknadspolitik med stora ekonomiska insatser. Jag finner anledning uttala att vår svenska arbetsmarknadspolitik är väl utvecklad i jämförelse med andra länders. Men svarar den mot målsättningen? Som vanligt är det de svagaste i samhället som mest kommit i kläm. Det är äldre människor, det är handikappade och annan s. k. svårplacerad arbetskraft, men det gäller också kvinnorna och ungdomarna. Inför den närmaste framtiden är det alldeles klart att det är dessa mest utsatta grupper som får svårast att komma in på arbetsmarknaden.

Regeringen fortsätter att driva på strukturomvandlingen inom näringslivet. Dagens och den överblickbara framtidens sysselsättningssituation bör kunna ge besked om att denna politik måste drivas med större försiktighet. De strukturella förändringarna har drivits fram i så snabb takt att de både medfört avbräck i den ekonomiska utvecklingen och gett bestående sociala skadeverkningar. Arbetsmarknadspolitik är utformad för att påskynda strukturomvandlingen i näringslivet. Inför de framtida förväntningarna om sysselsättningsutvecklingen måste starkt ifrågasättas om arbetsmarknadspolitiken i alla avseenden är väl anpassad till sin betydelsefulla uppgift i vårt samhälle.

Till de problem som den snabba strukturomvandlingen skapat genom att stöta ut människor från deras tidigare arbetsplatser har dessutom kommit sysselsättnings svårigheter genom den samtidiga centraliseringen och koncentrationen i vårt land av näringsliv och bosättning. Genom en kraftfullare lokaliseringspolitik borde många äldre och svårflyttade, som nu är utan arbete, ha kunnat ha arbete.

Strukturförändringar måste alltid förekomma i ett dynamiskt och framåtgående samhälle. De måste emellertid nära ansluta till samhällets

Nr 44

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

möjligheter att skapa nya arbetsplatser. I annat fall kan strukturförändringen bli en ekonomisk belastning för samhället och skapa otrygghet och arbetslöshet för många. Dessa kan då inte uppleva sin livssituation positivt. De kan inte uppleva det egenvärde och den självkänsla som är nödvändiga för tillfredsställelse med sig själv och med samhället.

Enda sättet att lösa vår svåra sysselsättningsituation är alltså att skapa nya arbetstillfällen. Det är en sysselsättningsvänlig politik. Centern har lagt fram ett aktionsprogram för i första hand 100 000 nya arbetstillfällen. Det är ett konstruktivt program. Det är förvånande att inte regeringspartiet vill medverka till de åtgärder vi där föreslår. Regeringen uppträder tveksamt och villrådigt inför insatser syftande till att öka antalet arbetstillfällen här i landet. Man måste fråga sig varför. Vad har regeringen för program för att snabbt stimulera fram nya arbetstillfällen utom de mer eller mindre akuta beredskapsåtgärderna och andra åtgärder genom arbetsmarknadspolitiken? – Med det anförda underskattar jag på intet sätt de insatser som görs i arbetsmarknadspolitiken. Tvärtom! Det vore onekligen intressant att höra utskottets talesman kommentera den åsiktsmotsättning som synes finnas mellan centern och socialdemokraterna när det gäller nödvändigheten av att snabbt göra insatser för att öka utbudet av arbetstillfällen. Jag skulle tro att det finns ett missnöje inom arbetarlederi, och i varje fall bland de många arbetslösa. Man frågar sig onekligen hur dagens situation och diskussion skulle ha varit om vi haft en icke-socialdemokratisk regering. Jag tror att socialdemokraternas kritik mot denna regering hade varit mycket hård även om arbetslösheten bara varit hälften så stor som den vi har haft i vinter.

Vi har i vårt land en mycket större sysselsättningsbrist än den som kommer fram genom arbetsmarknadsstyrelsens och statistiska centralbyråns statistik. Särskilt bland kvinnorna finns en mycket stor dold arbetslöshet. Det gäller inte minst inom skogslänen och inom regioner och orter med ensidigt näringsliv. 100 000 nya arbetstillfällen räcker naturligtvis inte för att tillgodose den aktuella och ännu mindre den framtida efterfrågan på nya arbetstillfällen. Det är ändå en god början för att lösa de näraliggande och mest akuta sysselsättningsproblemen. Finansministern tror inte att det är möjligt att stimulera fram 100 000 nya arbetstillfällen. Vi får inte, herr talman, vara så passiva när det gäller att skapa nya arbetstillfällen som regeringen har varit sedan 1971.

Arbetsmarknadspolitiken har fått allt större betydelse. Den är ett viktigt instrument i den ekonomiska politiken och har väsentliga inslag av utbildningskaraktär och av socialpolitik. Arbetsmarknadspolitiken bör enligt vår mening dessutom vara anpassad till regionalpolitiken och dess målsättningar. Uppfyller då vår nuvarande arbetsmarknadspolitik de kraven? Verkligheten på sysselsättningsområdet talar inte för det. Utvecklingen vad gäller den regionala balansen talar heller inte för att arbetsmarknadspolitiken är tillfredsställande utformad. Om arbetsmarknadspolitiken i stort sett är bra, som utskottsmajoriteten anser, måste ju i stället näringspolitiken och annat som påverkar sysselsättningen vara desto mer otillfredsställande. Men regeringen förnekar också detta, trots de höga arbetslöshetsciffrorna och de stora ekonomiska satsningarna över arbetsmarknadspolitiken.

När den nuvarande arbetsmarknadspolitiken utformades och beslutades trodde praktiskt taget alla att vi under 1970-talet skulle få stor brist på arbetskraft. Man trodde inom socialdemokratin att det var nödvändigt att mycket kraftigt påskynda strukturomvandlingen. Arbetsmarknadspolitiken är utformad härför. Man trodde främst inom näringslivet att en betydande invandring var nödvändig under 1970-talet. Man trodde också att det var nödvändigt att särskilt aktivera kvinnorna att gå ut på arbetsmarknaden. I dag talar inte många, om ens någon, för ökad invandring. Samhället kan inte på långa vägar tillgodose kvinnornas efterfrågan på arbete. Arbetslösheten har varit rekordhög bland ungdomsgrupperna, även bland de högt utbildade. 50 000-70 000 människor har på grund av handikapp särskilda svårigheter att över huvud taget komma in på arbetsmarknaden, trots särskild lagstiftning för äldre och handikappad arbetskraft och åtskilliga åtgärder i övrigt.

Omskolningsverksamheten spelar naturligtvis en mycket stor roll för anpassningen mellan näringslivets tillgängliga arbetsplatser och arbetskraftens möjligheter att erhålla arbete. De väntade förslagen om lagstiftning för bättre arbetsmiljöer och för att ge arbetarna ökat inflytande på arbetsplatserna är välkomna liksom den allmänna arbetslöshetsförsäkringen, som centern tog initiativ till i början på 1960-talet.

Människornas möjligheter att ta nya arbeten – och det gäller inte minst dem som har svårast att komma in i näringslivet – beror i mycket stor utsträckning på om de kan nå jobbet från sina nuvarande bostadsorter eller om flyttning till annan ort eller annan landsända är nödvändig. Enligt vår mening skulle vi i vårt land ha varit i ett bättre läge, såväl ekonomiskt som sysselsättningsmässigt, om vi hade fört en aktivare lokaliseringspolitik, om vi hade styrt arbetsplatserna i stället för arbetskraften. Arbetsmarknadspolitiken har i mycket liten utsträckning bidragit till detta. Tvärtom skall den aktivt främja rörligheten geografiskt.

Många andra åtgärder som haft till syfte att förbättra sysselsättningen har ökat den geografiska rörligheten. Jag behöver inte nu upprepa vilka åtgärder jag avser. De har aktualiserats här i riksdagen åtskilliga gånger, och de kommer från vår sida att aktualiseras under återstoden av vårriksdagen.

Till 1970-talets stora politiska uppgifter hör onekligen dels att skapa om möjligt några hundratusen nya arbetstillfällen, dels att dessa fördelas ut i landet så att vi får en bättre regional balans. För att vi verkligen skall nå detta mål är det nödvändigt att arbetsmarknadspolitiken är anpassad till och samordnad med andra samhällsliga instrument med dessa syften, så att de alla samverkar mot samma mål. Hittills har den ena åtgärden i vissa fall neutraliserat den andra. Som jag tidigare anfört är den nuvarande AMS-politiken tillkommen och i sina huvuddrag utformad under den tid när vi trodde något helt annat om 1970-talets verklighet. Det är inte minst nödvändigt att arbetsmarknadspolitiken samordnas med de regionalpolitiska medlen och målsättningarna. Det är ett avgörande motiv för oss inom centern att stödja reservationen 1.

Enligt statsverkspropositionen och arbetsmarknadsstyrelsen räknar man med att den bättre konjunkturen kommer att öka suget av arbetskraft till expansionsregionerna. Tecknen härför är fullt klara redan.

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

Den ökade orderingången, efterfrågan på arbetskraft i industrin, ökningen av antalet lediga platser och förändringen av antalet arbetslösa följer i stort sett det gamla kända mönstret.

Det finns enligt vår mening starka skäl för att på nytt utreda arbetsmarknadspolitikens utformning och anpassning till de övergripande samhällspolitiska målen under 1970-talet och med sikte på 1980-talet. En parlamentarisk utredning bör nu på ett helt annat sätt än under 1960-talet kunna tillgodogöra sig forskningsresultat, göra utvärderingar och ta del av erfarenheter både här hemma och utomlands. De samhällspolitiska målen har också nu klarare utformats efter riksdagens beslut om den framtida fördelningen av samhällsresurser, uttryckt i befolkningstal för olika regioner i vårt land. Jag skall inte nu ta upp skillnader mellan centerns och socialdemokraternas målsättningar, de kommer att beröras senare under vårriksdagen. Målen har dock konkretiserats bättre. Det ger bättre möjlighet att anpassa arbetsmarknadspolitik till dem, det må nu vara centerns eller socialdemokraternas regionalpolitiska mål.

Jag har, herr talman, i huvudsak hållit mig till de principiella resonemang som legat till grund för våra reservationer. Andra ledamöter från centern kommer att behandla vissa av reservationerna mera ingående.

Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 5, 6, 12, 13 och 16.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! Moderata samlingspartiet har under en följd av år gjort gällande, att vårt lands ekonomiska svårigheter inte främst är kortsiktiga konjunkturföreteelser utan av långsiktig, strukturell natur. Utvecklingen under 1971 och 1972 bekräftar den bedömningen. Som vi framhöll bl. a. i vår partimotion till förra årets höstriktdag angående sysselsättningsstimulerande åtgärder har sedan mitten av 1960-talet utvecklingen i Sverige varit mindre gynnsam än i flertalet andra länder i Västeuropa och mindre gynnsam än under 1960-talets förra hälft. Den totala produktionstillväxten har varit lägre än genomsnittet. Investeringsutvecklingen har varit förhållandevis långsam, ja rent av låg. Särskilt ogynnsam har utvecklingen varit för de mindre och medelstora företagen. Nyföretagandet har minskat, antalet företagsnedläggningar har ökat och likaså antalet konkurser. Arbetslösheten är fortfarande hög, alltför hög.

Den förbättring av konjunkturen som finansministern profeterar om torde, enligt hans egna ord, inte leda till någon snabbt stigande ökning av sysselsättningen. Företagarna, deras anställda och deras organisationer känner alltför oro och tveksamhet inför framtiden. Vi är redan hårt pressade av de hittills beslutade pålagorna. Dessa har tvingat oss företagare till hårda rationaliseringar, permitteringar och nedläggningar, och detta har gått ut över sysselsättningstillfällena. Trots detta förbereder regeringen ytterligare förslag — som i och för sig är värdefulla — men som skall finansieras genom nya bördor på företagen, vilket kommer att medföra dels ytterligare prisstegringar för konsumenterna, dels försvagning av konkurrenskraften hos de svenska varorna, såväl på hemmamarknaden som på den utländska marknaden, och dels ytterligare

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

friställningar. Detta gör man i en situation där man i stället enligt moderata samlingspartiets uppfattning på alla sätt borde underlätta för företagsamheten att öka produktionen, stärka konkurrenskraften och därigenom också skapa ökade möjligheter till sysselsättning och sysselsättningstillfällen. Vi har i dag en arbetslöshet som omfattar drygt 400 000 personer om man, herr talman, räknar in alla kategorier, dels arbetslöshetsanmälda, dels latent arbetssökande och dels personer sysselsatta genom AMS:s försorg. Jag har en sammanställning beträffande detta, men jag skall inte uppta tiden med att gå in på den.

Herr talman! Vi i moderata samlingspartiet tycker att det är ett beklämmande resultat av regeringens näringspolitik. Den uppfattningen delas också av näringslivet och dess organisationer och företrädare över huvud taget.

Hur skall vi räda bot på detta? Moderata samlingspartiet har i sin partimotion vid årets riksdag pekat på åtgärder som är ägnade att stimulera näringslivet och öka sysselsättningen, t. ex. genom att omedelbart sänka löneskatten inom stödområdet och på sikt totalt avveckla löneskatten inom hela landet i övrigt, genom att sänka ATP-uttaget, genom att begränsa den offentliga sektorn m. m.

Vi befinner oss emellertid för närvarande i ett bekymmersamt sysselsättningsläge. Moderata samlingspartiet har därför i stort godtagit de arbetsmarknadspolitiska åtgärder, som föreslagits i årets statsverksproposition och som behandlas i föreliggande betänkande nr 3 från inrikesutskottet. På alla punkter har vi dock inte kunnat följa utskottsmajoriteten, utan vi har framlagt alternativa förslag genom dels gemensamma borgerliga reservationer, dels egna reservationer.

I reservationen 1 av herr Eriksson i Arvika m. fl. påpekas att arbetsmarknadssituationen i dag är helt annorlunda än under 1960-talet. Därför anser vi reservanter det nödvändigt att man i god tid förbereder sig för att ta itu med de mera långsiktiga problem som nu kan skönjas på den framtida arbetsmarknaden. Bl. a. bör en systematisk utvärdering av de gångna årens insatser göras för att därigenom ge underlag för framtidens arbetsmarknadspolitik. Därför föreslår vi reservanter att en parlamentarisk sysselsättningsutredning tillsättes.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 1.

I arbetsmarknadsstyrelsen och i länsarbetsnämnderna är arbetsmarknadens parter företrädade. I moderata samlingspartiets motion 841 understryker vi värdet av detta förhållande. Vi anser att det vore mycket värdefullt om man även på det lokala planet vidgade kontaktytorna genom att knyta referensgrupper även till arbetsförmedlingskontorén med en sammansättning i huvudsak motsvarande den som redan finns vid länsarbetsnämnderna.

Jag ber därmed, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 2.

Reservationen 4 ber jag helt kort få yrka bifall till. Herr Winberg kommer att närmare motivera hur angeläget det är att arbetsförmedlingarna ägnar arbetslösa tjänstemän och akademiker ökad uppmärksamhet.

Yrkesutbildningsberedningen föreslog i sitt slutbetänkande förbättrat utbildningsstöd till praktisk yrkesutbildning i företagen ute i näringslivet. Arbetsmarknadsstyrelsen har i åtskilliga år begärt medel för försöksverk-

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

samhet med dylik utbildning. Erfarenheten från sådan utbildning – som sträcker sig sekler tillbaka eller ännu längre -- har visat att den ur flera synpunkter är fördelaktig. Den är fördelaktig för den unge som vill lära sig ett yrke. Den är fördelaktig för dem som redan är i sysselsättning och behöver omskolning eller vidareutbildning. Den är dessutom – och det kanske inte är det minst viktiga i dagens läge – ekonomiskt fördelaktig ur samhällets synpunkt. Jag har tidigare inte från denna talarstol men från talarstolen i det gamla riksdagshuset med siffror och staplar belyst detta tydligt. Det är en avsevärd skillnad ur ekonomisk synpunkt både för den som får yrkesutbildning – och som under tiden har kollektivavtalsenlig lön – och för samhället.

Under föregående år infördes utbildningsstöd till företag som ett alternativ till lageruppyggnaden, och under innevarande budgetår har visst bidrag lämnats till företag som anställer och utbildar kvinnor och ungdomar. Vi reserverar anser, med stöd av dessa fakta och den erfarenhet som vi fått av utbildningen i näringslivet, att tiden är inne att i ökad omfattning utnyttja möjligheten att utbilda ungdom och även äldre i företagen. Detta synes mig så mycket mer angeläget som riksdagen senare i dag, att döma av utbildningsutskottets betänkande nr 5, kommer att skära ned anslaget till yrkesutbildning under en viss punkt -- punkten 8.

Herr talman! Jag ber att, liksom herr Eriksson i Arvika, få yrka bifall till reservationen 5, som behandlar företagsutbildningen.

Sysselsättningsproblemen är, som vi vet, särskilt bekymmersamma i stödområdet, och mot den bakgrunden synes det mig angeläget att det sker en viss samordning mellan arbetsmarknadspolitik och utbildningspolitik samt regionalpolitiska åtgärder. Därmed, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen 6.

I fråga om grundbidraget vid deltagande i arbetsmarknadsutbildning har arbetsmarknadsstyrelsen i samband med sina äskanden föreslagit att nuvarande regler om inkomstprövning på grund av makes inkomst bör ändras. Den diskriminering av äkta makar i förhållande till ogifta sammanboende som dessa regler kan medföra har moderata samlingspartiet påtalat i olika sammanhang. Detta förekommer på ett flertal områden, t. ex. vid beskattning av förmögenhet och biinkomster, vid faktisk sambeskattnings – alltså beskattning vid inkomst av rörelse i vilken båda makarna arbetar – och vid återbetalning av studielån. Moderata samlingspartiet har tagit upp dessa frågor i sin partimotion och i avsnittet Familjepolitik utvecklat problematiken på området. Vi har också begärt att en utredning tillsättes för att se över lagar och förordningar i syfte att undanröja diskrimineringen av äktenskapet i jämförelse med andra samlevnadsformer.

Moderata samlingspartiet delar de principiella synpunkter som framförs i reservationen 9, men då vi anser att denna fråga inkluderas i den utredning som vi i annat sammanhang begärt har vi inte anslutit oss till reservationen. Eftersom vi delar den principiella uppfattning som här kommit till uttryck har jag emellertid velat göra denna deklaration.

Enligt en utredning från Jordbrukets utredningsinstitut anser sig 25 000 jordbrukare under 67 år inte vara fullt arbetsföra. Det är i första

hand de små mjölkproducenterna som anser sig handikappade. Av dessa 25 000 har bara 17 procent förtidspension.

I en undersökning från Färila i mitt eget hemlän visade det sig att 35 procent av jordbrukarna och 38 procent av jordbrukarhustrurna ansåg sig ha nedsatt arbetsförmåga. Samhällets attityd gentemot småbrukarna har förbättrats, men utredningen visar klart att nu gällande stödformer medför allvarliga orättvisor för många handikappade jordbrukare, i synnerhet i Norrland. Den fastställda samordningen av jordbrukspolitiska och marknadspolitiska stödformer synes vara orsaken till detta förhållande. Enligt vår mening är det därför nödvändigt att dessa bestämmelser ses över i syfte att undanröja påtalade olägenheter.

Herr talman! Med vad jag här anfört ber jag att sammanfattningsvis få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 4, 5, 6 och 16.

I detta anförande instämde herr Oskarson (m).

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! De ledamöter som har haft ordet före mig i denna debatt har med darr på stämbanden talat om den omfattande arbetslöshet vi har haft och fortfarande har i vårt land. De har låtit sin visdom flöda för att understryka sin mening att ytterligare ekonomiskt stöd bör utgå till storkapitalet för att därmed, som det heter, i varje fall kunna lindra arbetslösheten.

Vi från vänsterpartiet kommunisterna har förstås en diametralt motsatt uppfattning. Storkapitalet och det privata näringslivet har nämligen visat sin oförmåga att klara sysselsättningen för svenska folket. Vi har i en omfattande motion till årets riksdag sagt att samhället måste gripa in med verkligt stora företag för att på det sättet skapa sysselsättning. Den frågan kommer att utvecklas ytterligare av en ledamot av vänsterpartiet kommunisterna i den interpellationsdebatt om arbetslösheten som kommer om en stund i denna kammare.

Stagnationstendenser, ökad utslagning av arbetskraft, massarbetslöshet och kapitalkoncentration — som också har lett till en för stora delar av landet orättvis regional fördelning — har under de senaste åren kännetecknat den svenska ekonomin. När därför åtgärder vidtas som stärker storkapitalet, så stärks också de krafter som har lett till stor arbetslöshet, ökad utslagning och förslitning av de arbetande, vandalisering av miljön samt regional obalans. Åtgärder som i sig innebär ett kringskärande av kapitalets makt skulle ha medfört att de arbetandes ställning hade stärkts. Regeringens politik har i alla avgörande delar varit den motsatta under de senaste årens ekonomiska stagnation. Melodin har blivit direkta gåvor och subventioner till kapitalägarna. Ju större kristendenser inom kapitalismen, desto större gåvor och subventioner åt storkapitalet.

Detta har inte varit till fördel för de arbetande. Däremot har det berikat kapitalet-aktieägarna. Arbetslösheten har inte kunnat bekämpas med dylika åtgärder — den saken torde stå klar efter de senaste årens givmildhet mot kapitalet; i dag kan dessa gåvor och subventioner räknas i miljarder.

Nr 44

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

Gåvor och subventioner till storkapitalet är i och för sig ingen nyhet i svensk ekonomisk politik. Redan under 1930-talet gavs exportkrediter till företagen, och mot slutet av årtiondet infördes systemet med skattefria investeringsfonder. Kapitalägarna-storfinansen har särskilt gynnats genom bolagsskattesystemets utformning. Företagen har, genom de generösa avskrivningsregler som tillämpats, kunnat undkomma med stora belopp som egentligen skulle ha betalats i skatt.

I vänsterpartiet kommunisternas motion nr 851, som utskottsmajoriteten avstyrker, yrkas avslag på regeringspropositionens förslag om ytterligare 50 miljoner kronor som ett s. k. stöd till lageruppbbyggnad. Det gäller här en direkt gåva till företagen.

Dessa 50 miljoner kronor ingår som en del i de många och omfattande direkta gåvor som av statsmedel under senare år tilldelats storföretagen. Det är egentligen en direkt fortsättning på den mycket generösa inställning som statsmakterna tidigare visat i förhållande till storkapitalet och som inneburit en mycket förmånlig skatteutveckling, skattefria investeringsfonder och generösa avskrivningsregler. Det är dock framför allt under senare tid, sedan den omfattande arbetslösheten blivit ett faktum – den är ett direkt resultat av det kapitalistiska produktionssättet – som direkta gåvor och subventioner blivit en metod för att söka stimulera storkapitalet att sätta hjulen i gång.

Nu är det emellertid ett gammalt känt faktum att kapitalet främst ser till profiterna då det gäller investeringar – gåvor och subventioner spelar härvidlag ingen roll, annat än så till vida att alla de miljoner kronor det här är fråga om gör att aktieägarna ges större möjligheter att berika sig. Lönarbetarna tjänar inget härpå; för dem är det snarare till nackdel.

Tidningspressen kunde i går i helsidesrubriker meddela: "Rekordvinster för företagen". Det uppgavs att aktieägarna får kraftigt höjda utdelningar; i vissa fall rör det sig om en hundraprocentig, ja, tusenprocentig ökning. Vissa företag har *ökat* vinsten med mellan 5 000 och 10 000 kronor för varje anställd. Storkapitalet skär i dag bildligt talat guld med täljknivar. Men till arbetarna blev det inget över. Inflationen, som tjänar kapitalet, tog från arbetarna det mesta av vad lönerörelsen skulle ha gett.

Den redogörelse för företagets vinster och för hur aktieägarna berikat sig under det gångna året som fanns publicerad i gårdagens Aftonbladet var minst sagt häpnadsväckande. Det vore frestande att till riksdagens protokoll inläsa dessa uppgifter, men det får anstå, i varje fall i detta anförande. Dessa sensationella vinstsiffror bör ses i relief mot det tillstånd landet i övrigt befinner sig i, med en omfattande arbetslöshet, dyrtid och inflation. Då allt fler löneanställda slås ut ur produktionen och enligt gängse språkbruk betraktas som handikappade, då gör storkapitalet sina största vinster. Det sker under en tid då regeringen är som mest benägen att ge storkapitalet gåvor och subventioner vilka numera uppgår till miljarder kronor av folkets skattemedel och vilka ytterligare berikar aktieägarna. Utöver den motion det nu är frågan om har vänsterpartiet kommunisterna även andra motioner där gåvorna till storkapitalet behandlas. I motionen 572 har vi närmare specificerat uppgifterna om alla dessa gåvor. Jag skall inte här uppehålla mig vid dessa

uppgifter utan hänvisar till följdmotionen 851 vari vi yrkar avslag på de nu aktuella 50 miljoner kronorna för stöd till lageruppyggnad. Till de andra gåvorna till storkapitalet återkommer vi då dessa frågor kommer på riksdagens bord.

Utskottsmajoriteten avstyrker vår motion 851 med bl. a. följande kostliga motivering som återfinns på s. 36 i utskottsbetänkandet, nämligen att då riksdagen tidigare beslutat att införa detta lagerstöd och företagen har inrättat sig därefter bör följaktligen medel också anvisas för ändamålet. Så skriver inrikesutskottets majoritet. I klartext: Storkapitalet har redan vant sig vid även denna form av direkta gåvor, och därför bör dessa även i fortsättningen ges åt storkapitalet.

Jag övergår härmed, herr talman, till vpk-motionen 94, som tar upp frågan om inriktningen av verksamheten inom de s. k. skyddade verkstäderna och som utskottsmajoriteten anser sig böra avstyrka.

Samtidigt som storkapitalet redovisar jättevinsten slås allt fler lönarbetare ut från arbetsmarknaden och har inte en chans att återkomma. Det finns i dag bedömare som anser att 10 procent av de sysselsatta i vårt land inte fyller arbetsköparnas krav på produktivitet och därmed enligt deras bedömning inte är tillräckligt profitgivande. När det gäller de äldre har det i olika sammanhang påvisats att det pågår en omfattande utslagning från arbetsmarknaden. Men även de yngre har börjat få det besvärligt då det gäller att erhålla sysselsättning.

Enligt arbetsköparnas sätt att se är dessa människor inte lönsamma. Erfarenheterna hittills visar att det vid rationaliseringar, vid driftinskränkningar och vid företagsnedläggningar blir allt fler arbetslösa som inte har en chans att åter få arbete i den s. k. fria marknaden. Allt talar för att även om ett konjunkturuppsving skulle bli verklighet blir allt fler människor kvar utanför denna arbetsmarknad.

Jag skulle gärna vilja återge ett citat ur vår motion där en representant för företagarvärlden säger: "Med nuvarande hårda rationaliseringstakt inom industrin, de fortlöpande löne- och kostnadsstegringarna, arbetstidsförkortningen och låglönernas avskaffande, kommer vi inom industrin ganska snart att tvingas betrakta alla individer under medelmåttan som handikappade." Detta avslöjande ger ju ett skrämmande framtidsperspektiv. Det innebär att den del av den s. k. arbetsvärden som enligt gängse beteckning går under namnet skyddad sysselsättning och som undan för undan byggts ut under senare år kommer att ytterligare utbyggas.

I motionen 94 tas verksamheten vid och huvudmannaskapet för de s. k. skyddade verkstäderna upp till behandling. Vid dessa skyddade verkstäder hamnar de som blivit utslagna av det s. k. fria näringslivet. De betraktas officiellt som arbetsmarknadens B-lag. Själva känner de sig utklassade. Produktionen vid dessa verkstäder gör att de som där arbetar känner sig vid sidan om. De tycker inte att deras sysselsättning är direkt meningsfull och ger livet samma innehåll som då de stod i den direkta produktionen. Lönerna ligger också betydligt lägre. Dessa människor, som i många fall gjort sin trogna tjänst hos storkapitalets företag men skadat ryggen eller erhållit andra kroppsliga skador, är inte längre profitgivande. De äldre, som tjänat företagen under sina bästa år, förvisas

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

till arbetstillfällen, som enbart genom benämningen "skyddade verkstäder" klassar arbetstagarna som icke fullvärdig, ja rent av mindervärdig, arbetskraft. Bara i namnet "skyddad verkstad" ligger alltså en segregation. De som här är placerade skall "skyddas" mot det hårda livet ute i den egentliga produktionen, som de enligt kapitalet inte längre klarar av. De blir undan för undan allt flera.

Huvudmannaskapet för dessa s. k. skyddade verkstäder ligger i allmänhet hos kommuner och landsting. Någon samordnad verksamhet förekommer egentligen inte mellan dessa olika skyddade verkstäder. För att hålla en viss produktion arbetar varje verkstad för sig. Svårigheterna härvidlag är givetvis stora. Nu börjar ju även landets små och medelstora företag att beklaga sig och menar, att dessa skyddade verkstäder uppträder som farliga konkurrenter på marknaden, då de enligt uppgift bjuder under i priser som de små och medelstora företagen inte anser sig klara av.

I motionen 94 framhålls att staten måste ta över huvudansvaret och ombilda den skyddade sektorn till ett samhällsägt huvudföretag med filialföretag i olika delar av landet. Man kan tänka sig att där så är lämpligt kommuner och landstingskommuner är delägare, men staten bör ha huvudinflytandet och det avgörande ansvaret för verksamheten. Under en övergångstid måste detta företag ses som ett företag, som övertar och avvecklar den nuvarande skyddade sysselsättningen.

De anställda vid företaget bör återges känslan av att de fyller en nyttig funktion. Produktionsinriktningen spelar härvidlag givetvis en rätt väsentlig roll. Företaget uppträder på marknaden som vilket annat företag som helst i konkurrens med de övriga. Löne- och anställningsvillkoren bör givetvis vara likartade med dem som råder på den öppna marknaden.

I motionen 94 föreslås att riksdagen måtte uttala sig för en ny inriktning av den verksamhet som för närvarande bedrivs genom de s. k. skyddade verkstäderna med en målsättning att bereda de i denna verksamhet sysselsatta ett meningsfullt arbete med löne- och anställningsförhållanden likartade dem som råder på den öppna marknaden och där de anställda tillerkänns inflytande över såväl produktionsinriktning som anställnings- och arbetsvillkor.

I motionen föreslås vidare att riksdagen hos regeringen hemställer om skyndsamt utredning samt förslag om startande av ett statligt huvudföretag jämte på lämpliga platser i skilda delar av landet lokala produktionsföretag, vilka successivt inriktas på att i huvudsak ersätta nuvarande typ av s. k. skyddade arbetsplatser. Det föreslås också att huvudmannaskapet för denna typ av verksamhet blir statligt, förslagsvis genom Statsföretag AB, och att huvudmannaskapet i motsvarande grad överföres från landstingen.

Slutligen, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 7, 10, 15 och 17. Dessutom yrkar jag bifall till reservationen 14 under förutsättning av kammarens bifall till reservationen 7 -- inte reservationen 6 som det på grund av tryckfel står i reservationstexten.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Jag har med stort intresse lyssnat till de föregående talarna för att höra, om de eventuellt skulle komma med några förslag eller med någonting nytt. Alla har de talat om den stora arbetslösheten.

Om jag då börjar med de borgerliga talarna, vilka var deras förslag? Jo, utskottets värderade ordförande höll ett anförande som formade sig till ett hyllningstal för den selektiva arbetsmarknadspolitiken som vid andra tillfällen inte har varit lika populär. Herr Nilsson i Tvärålund talade för en planhushållning, som vi ensamma har fått strida för under många år. Jag hälsar honom välkommen bland dem som vill ha en stark styrning från samhällets sida. Herr Nordgren tyckte att man ställer alldeles för stora krav på näringslivet och ville att vi skulle begränsa den offentliga sektorn. Samtidigt som de har lagt fram de här problemen -- det har väl tagit ungefär en timme, om jag räknar in herr Lorentzons anförande -- har man från borgerligt håll inte ett enda ögonblick nämnt näringslivets roll när det gäller t. ex. utslagningen av de äldre, invandringen och struktur- omvandlingen, men dessa saker skall jag ta upp litet längre fram.

Jag vill från början säga att jag inte tänker ta upp någon ny ekonomisk debatt -- en sådan har vi redan tidigare fört här. Låt mig också i anledning av herr Nordgrens exempel med 400 000 arbetslösa säga att hans statistik något påminner mig om mannen som stod och pratade med sin gode vän och konstaterade att vi har 8 miljoner invånare i landet och sedan undan för undan räknade upp hur många barn det finns, hur många åldringar, hur många som ligger på sjukhus osv. och till slut konstaterade att han var ensam om att försörja hela den svenska befolkningen och att han var litet trött, han också. Herr Nordgren anser nämligen att de som jobbar i beredskapsarbete inte gör någon riktig insats i samhället; de skall räknas som arbetslösa. De som går på omskolningskurser är också arbetslösa, menar han. Om vi skulle räkna in alla som går i ungdomsskola och som är över 16 år, skulle det inte räcka med siffran 400 000. Men varför är det fel att de som bara gått i 6-årig skola nu får en möjlighet till omskolning i annan form och därvid också får ett par veckors undervisning i allmänbildande ämnen? Bör man räkna dem som arbetslösa i det sammanhanget?

Herr Lorentzon har målat det svenska samhället i svarta färger. Han har hävdat att regeringens politik stärker kapitalismens makt och innebär subventioner till storkapitalet. Låt mig bara säga att vi i dag för en debatt i vårt samhälle om AP-fondernas användning i näringslivet och om ett ökat inflytande över banker och kreditväsende. Det kommer vidare förslag om ett industriverk, och man försöker på alla sätt ge den vanliga människan ökat inflytande över sin situation. När herr Lorentzon tar upp avskrivningsreglerna för företag och beskriver dem som någonting som verkligen gynnar storfinansen, kanske jag kan påminna om att då Wigforss 1947 lade fram sitt förslag om avskrivningsregler, hälsades det med glädje av det stora flertalet av dem som har en socialistisk uppfattning såsom ett steg i riktning mot större samhällsinflytande och bättre förhållanden. Och när herr Lorentzon målar hela samhället i mörka färger och säger att vi nästan håller på att gå under, vill jag bara påminna om att folk -- trots nedgången i ekonomin -- köper färg-TV och

Nr 44

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

stereoanläggningar och har under 1972 åkt till utlandet mer än någonsin tidigare. Det är nog i alla fall inte så mörkt som herr Lorentzon målar upp.

Men, herr talman och ärade kammarledamöter, frågan om den fulla sysselsättningens samhälle har alltid sin aktualitet och i dag kanske mer än någonsin. Men det är inte därför att vårt samhälle har en låg sysselsättning. Vår sysselsättningsgrad är högre än de flesta länders i den industrialiserade världen -- om den inte är allra högst. Vi har en sysselsättningsgrad på 65 procent av befolkningen i åldrarna 15 till 64 år enligt befolkningsräkningen. När man i dag talar om den höga arbetslösheten, beror det på att vi har helt andra ambitioner än vi hade för bara ett tiotal år sedan när det gäller sysselsättningen.

Ibland jämför man på borgerligt håll dagens arbetslöshet med 1930-talets. Vi som var unga då måste reagera mot detta. Vi vet skillnaden mellan att gå arbetslös i ett borgerligt styrt samhälle och ett som präglats av arbetarrörelsens värderingar om trygghet och solidaritet.

Allt detta innebär emellertid inte att vi på socialdemokratiskt håll anser att dagens situation är bra. Vi måste skapa ett samhälle, som ger möjligheter till arbete åt alla. Detta måste ske inte bara från samhällets synpunkt utan än mer för den enskilda människans behov. Att ha ett arbete utgör för det stora flertalet människor en personlig tillfredsställelse, och det skapar harmoni. Men mitt uppe i den siffermässigt stora arbetslösheten kan vi samtidigt konstatera, att många industrier inte kan erhålla den arbetskraft som de efterfrågar. I lördagens tidning stod t. ex. att Trollhättan räknar med att anställa 2 500 nya arbetare och tjänstemän under 1973. I massmedia redovisades att industrin fått en orderuppgång med 40 procent mellan januari och februari månader. Att sysselsättning skall skapas låter ju hoppningivande. Men när dessa siffror omnämns i TV, blir man chockad. Det sägs då samtidigt att industrin nog måste ta emot invandrare för att kunna klara den ökning som förestår. Vad kan detta bero på?

Ingen vet väl något med bestämdhet om orsakerna. Kanske beror det på att man inte vill byta bostadsort eller att industrins arbetsmiljö och stress gör att ungdomen över huvud taget inte vill söka sig till de lediga platserna. Är det bristen på företagsdemokrati och inflytande eller är det avsaknaden av utbildning eller någonting annat som är det avgörande?

Jag kan inte ge något svar, men jag är övertygad om att just sådana problem måste ställas i fokus i framtidens debatt. Vi vet att Sverige måste förbli ett industrisamhälle. Industriproduktionen och exporten har utslagsgivande betydelse för både sysselsättningen och möjligheten att göra framsteg. Samtidigt vet vi att antalet industrissysselsatta ligger kvar på ungefär oförändrad nivå, trots att produktionen ökar mycket starkt. För att skapa samma sysselsättningsgrad som det riksgenomsnitt som jag talade om i början av mitt anförande, nämligen 65 procent, måste man enligt beräkningar, byggda på de befolkningsramar som riksdagen tog i samband med regionalpolitiken, skaffa fram mellan 82 000 och 235 000 nya arbetstillfällen. Tar man hänsyn till den avgång, som finns inom glesbygdsnäringarna, blir siffrorna mellan 220 000 och 373 000 nya arbetstillfällen.

Detta visar storleksordningen av de problem som vi har i vårt land. Det är en dålig tröst i sammanhanget att problemen kanske är ännu större ute i världen. Att klara dessa problem genom att stoppa den s. k. strukturomvandlingen, dvs. att hålla tillbaka den ekonomiska tillväxten, kan aldrig vara en framtid för oss här i Sverige. De personer som talar om sådant är ofta desamma som påpekar att det är genom en ökad tillväxt som vi skall skapa ökad sysselsättning. Det går inte ihop.

Naturligtvis måste vi även i framtiden ha hög tillväxttakt i vår ekonomi för att skapa förutsättningar för de reformer som vi vill genomföra på det sociala området, naturvården, sjukvården m. m. Därför tror jag inte heller det finns många som vill hejda en fortsatt effektivisering som innebär att många tunga och smutsiga jobb kan ersättas med maskiner, att dåliga arbetsmiljöer kan ersättas av moderna arbetsplatser och att en ny teknik kan användas som bl. a. ger möjligheter till bättre skydd för den yttre miljön.

Då får man emellertid också vara på det klara med att en ny industriell teknik och organisation betyder att vi kan öka produktionen utan att det leder till en lika snabb ökning av sysselsättningstillfällena. För den sysselsättningen kommer då tjänstesektorn och framför allt den offentliga sektorn in i bilden.

Ofta försöker man — herr Nordgren gjorde det — åstadkomma ett motsatsförhållande mellan den industriella varuproduktionen och den sysselsättning som den offentliga sektorn ger. Det gäller att komma förbi denna syn och att väva samman de olika delarna av vår ekonomi på ett sätt som skapar en tillräcklig, total sysselsättning och ger individen trygghet i arbetslivet.

Häri ligger en av den framtida sysselsättningspolitikens kärnfrågor.

Därmed, herr talman, är steget inte långt över till det man sysslar med i reservationen 1, som de borgerliga avlämnat i inrikesutskottet, nämligen frågan om en arbetsmarknadsutredning som man vill kalla sysselsättningsutredning.

Det framgår tydligt och klart — inte minst av dagens debatt — att sysselsättningsfrågorna i hög grad står i centrum för medborgarnas intresse. Så kommer otvivelaktigt att bli fallet under det närmaste året, och så till vida kan man hålla med reservanterna om att vi behöver en debatt och att vi behöver vetenskapliga och andra undersökningar beträffande sysselsättningsfrågorna.

Men det har kanske redan framgått av vad jag sagt, att skall vi föra en debatt om 1980-talets arbetsmarknad, kan vi inte göra det med så snävt perspektiv som man har i de borgerliga reservationerna. Vi kan inte komma ifrån problem som rör de grundläggande villkoren för svenskt arbete och näringsliv. Frågan är: Kan vi över huvud taget nå full sysselsättning med den typ av blandekonomi som vi har i dag?

Ett näringsliv förutsätter en kombination av arbetskraft, kapital och idéer. För att näringslivet skall vara effektivt fordras en ständig anpassning till nya produktionsmetoder och nya marknadsförutsättningar. För att möta dessa krav behövs åtgärder såsom vidareutbildning av arbetskraft, främjande av uppfinningar, t. ex. stöd till forskning, samt styrning via marknadskrafterna eller på annat sätt av kapitalresurserna till

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

de mest angelägna områdena. För mig är det uppenbart att debatten om 1980-talets arbetsmarknad även måste inkludera faktorer som kapitalets roll och den tekniska utvecklingen i form av bl. a. innovationer.

När det gäller dessa faktorer ger de senare årens utveckling anledning till en hel del eftertanke. Det fria näringslivet har inte förmått hålla uppe den investeringstakt som är nödvändig om vi skall hänga med i utvecklingen. Än mindre har det skapats nya arbetstillfällen i tillräcklig utsträckning. Innovationstakten är låg. Det kan sättas i fråga om vårt ekonomiska system är ändamålsenligt när det gäller förmåga och vilja till förnyelse.

Den offentliga sektorn kommer att i framtiden spela en allt större roll, om vi vill det eller inte – viljan är ju beroende på vilken politisk uppfattning man har. Inrikesutskottet skrev i sitt uttalande om regionalpolitiken i höstas bl. a. följande: "Den industriella utvecklingen behöver därför stimuleras och sysselsättningen inom industrin åter vändas uppåt. En väsentlig del av ansvaret för industriutvecklingen och industrisysselsättningen måste läggas på de privatägda företagen, som i dag äger 95 procent av svensk industri. Om inte ett tillfredsställande resultat nås av privat industriutveckling bör detta vara en ytterligare anledning att intensifiera den statliga industriverksamheten." De borgerliga ledamöterna i utskottet reserverade sig för att de två sista meningarna skulle utgå.

Herr talman! Herr Eriksson i Arvika har ju varit inne på sambandet mellan den ekonomiska politiken och arbetsmarknadspolitikerna. Denna frågeställning är av det slaget att man måste ta med den i resonemanget kring en ny utredning. Om reservanterna är med på denna linje skall vi kunna diskutera mera konstruktivt om 1980-talets arbetsmarknad. En diskussion om de grundläggande villkoren för svensk ekonomi och svenskt näringsliv kan sedan lämpligen utvidgas att omfatta även de mera begränsade arbetsmarknadspolitiska frågorna. Att föra debatten från den mer begränsade utgångspunkt som anges i motionen kan inte vara riktigt.

Mot den bakgrunden yrkar jag avslag på reservationen 1 om en ny arbetsmarknadsutredning.

Det finns ju, herr talman, 16 ytterligare reservationer vid detta utskottsbetänkande. När det gäller reservationerna 2, 3, 4 och 16 kommer herr Johansson i Simrishamn att motivera utskottets skrivningar och förslag. Jag kommer därför inte att beröra dem här.

Herr Nilsson i Tvärålund har stigit upp här och talat om centerpartiets stora krav. Det är väl ingen som har undgått att lägga märke till deras annonskampanj om att de vill skaffa 100 000 nya jobb. Herr Fälldin har också tagit upp detta i de allmänna debatter som har förevarit här.

Det är självklart att man med verklig spänning tar del av det här utskottsbetänkandet för att se vad centerpartiet vill göra på arbetsmarknadspolitikens område för att skapa de här jobben. Vad möter då den intresserade läsaren och den arbetslöse? Jo, följande frågor där centerpartiets ledamöter i utskottet är reservanter, ensamma eller i lag med övriga borgerliga ledamöter: företagsutbildning, arbetsmarknadsutbildningen som regionalpolitiskt medel, eliminering av flyttningsbidragens koncentrationsfrämjande effekt, näringshjälp till jordbrukare.

Torsdagen den
15 mars 1973*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

Jag vill fråga centerpartiets talesman, herr Nilsson i Tvärälund: Hur många arbetstillfällen skapas genom företagsutbildningen? Vi har visst diskuterat denna fråga tidigare. Låt mig nu bara peka på att det bedrivs en viss sådan utbildning genom femkronan som utgår som bidrag vid anställning av ungdom och kvinnor. Saken är också föremål för utredning i kommittén för översyn av arbetsmarknadsutbildningen, som har att utreda frågan om samarbete mellan arbetsmarknadsmyndigheter och företag när det gäller utbildning, liksom kostnadsfördelningsfrågorna i detta sammanhang.

Utskottets ordförande har ställt en fråga till inrikesministern om detta spörsmål, och jag skall inte längre uppehålla mig vid det.

Hur många arbetsplatser skapas genom att inskränka på flyttningsbidragen? Hur skall de 2 500 platserna i Trollhättan tillsättas, herr Nilsson i Tvärälund? Arbetsmarknadsutbildning som regionalpolitiskt medel – hur många arbetsplatser skapar den?

Det är en annan fråga som jag vill ställa i detta sammanhang: Är det meningen att utbildningen helt och hållet skall anpassas till det näringsliv som finns på orten? I så fall lämnar jag in en bestämd protest.

Jag försökte i den regionalpolitiska debatten få svar från herr Nilsson i Tvärälund på en fråga, men denne undvek då debatt. Jag anförde följande citat ur en studiehandledning, som kommit till användning inom centerpartiet, nämligen Sven Olof Käcks bok Framtid – decentralisering: "Skolan ger nämligen den lokala befolkningen en utbildning som det är omöjligt att få användning för i lokalsamhället. Utbildningen i lokalsamhället bör alltså huvudsakligen inriktas på utbildning i de verksamheter som kan finnas på orten." Är det verkligen meningen att vi skall gå tillbaka till att ungdomen inte längre skall ha en chans att utbilda sig i det yrke som de önskar? Är också folkpartiet och moderaterna med på att vi skall skapa en arbetsmarknadsutbildning avsedd bara för den lokala orten, utan att ge dem som fått en dålig grundutbildning en möjlighet att skaffa sig det yrke som de vill ha?

Och vad är det för ökat anslag centerpartiet föreslår i detta ärende? Jo, det är 5 miljoner kronor. Om man utgår från att varje arbetsplats kostar 100 000 kronor, räcker detta belopp för att skapa 50 nya arbetsplatser. Jag tror att dessa proportioner är ganska viktiga vid en jämförelse mellan å ena sidan viljan hos en socialdemokratisk regering och ett socialdemokratiskt parti och å andra sidan centerpartiets munväder. Centerpartisterna vill att vi skall skapa 99 950 arbetsplatser genom en effektiv arbetsmarknadspolitik, och sedan skall de sörja för de 50 sista. Det är vad det är fråga om.

Vad övriga partier beträffar finns det reservationer från folkpartiet, som faktiskt i viss mån har en anknytning till vpk när det gäller de inkomstprövade utbildningsbidragen. Låt mig konstatera att vi har inkomstprövning även på andra områden i vårt samhälle. Vi har det när det gäller det studiecociala stödet, studiemedel och studiehjälp, förmåner som är inkomstprövade mot makes inkomst. De är faktiskt hårdare inkomstprövade än andra förmåner, och i realiteten betyder ett slopande av inkomstprövningen i nämnda sammanhang att grundbidraget, som för närvarande är 625 kronor, skulle höjas till 665 kronor.

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

Inget av partierna har tagit upp kostnadsaspekten. Denna reform kostar 19 miljoner kronor, och det beloppet skall kanske vid en prioritering ställas mot den beräknade kostnaden för de i propositionen föreslagna höjningarna av grundbidrag och traktamente vid utbildning utanför hemorten, nämligen 17 miljoner kronor.

Då jag ser att min tid rinner i väg, skall jag stanna vid detta när det gäller den saken.

Ett annat intressant inslag från folkpartiet är diskussionen om indexreglering. Jag höll nästan på att säga att detta har blivit något av ett partiprogram för folkpartiet. Man kan ibland fråga sig hur det skall klaras samhällsekonomiskt. Folkpartiet vill indexreglera skatterna, vilket är detsamma som att skatterna inte skall stiga. Men samtidigt vill man även indexreglera förmånerna, och det är ju detsamma som att utgifterna stiger för samhället.

Man skall dock när det gäller de bidrag som folkpartiet vill ha indexreglerade notera att dessa har stigit i takt med den penningvärdeförsämring som skett. Anledningen till att vi går emot folkpartiets krav - det har vi ju framhållit så många gånger - är att vi vill ha handlingsfrihet att prioritera angelägna krav i detta sammanhang.

Jag vill till slut, herr talman, något gå in på det ämne som herr Lorentzon uppehöll sig vid, nämligen de skyddade verkstäderna. Avstyrendet av vpk:s reservation är inte betingat av ett ointresse för det problem som herr Lorentzon tog upp. Men jag tycker att han använde en vokabulär som man inte bör tillgripa när han talar om att ifrågasvarande personer förvisas till skyddade verkstäder, att de gör ett sämre jobb osv.

Motionärerna tar upp principiella frågor beträffande verksamheten vid de skyddade verkstäderna. Utskottet har inte velat tillmötesgå motionärernas önskemål, eftersom dessa frågor, om inte alla så dock väsentliga delar av dem, har behandlats i betänkandet Skyddat arbete, som efter remissbehandling nu är under regeringens prövning.

Motionärerna trycker särskilt på behovet av meningsfullt arbete för att, som de menar, förbättra de skyddade verkstädernas status som arbetsplatser. Där är vi fullständigt överens, men när man sedan i nästa mening börjar tala om att i det här landet är legoarbete nägonting diskriminerande, då måste jag protestera. Det är inte bara de som arbetar på de skyddade verkstäderna som då kommer in i den bilden, utan också alla de som runt omkring i vårt land hjälper till att tillverka Volvobilarna, de som jobbar för SAAB, LM Ericsson, ASEA och allt vad de heter. Det kan inte anses diskriminerande, vare sig man jobbar i skyddad verkstad eller någon annanstans. Alla som gör en insats i samhället - var det än är - utför ett meningsfullt arbete, och därför skall vi inte klassa ner någonting i det här sammanhanget.

När det gäller huvudmannaskapet kan man ha olika meningar. Utredningen om skyddad sysselsättning föreslog på sin tid att landstingen skulle bli huvudmän. Nu har ärendet remissbehandlats, och frågan har ställts på sin spets genom att Kommunförbundet och Landstingsförbundet förordar statligt huvudmannaskap. Det innebär att riksdagen kommer att få den här frågan under prövning; den är aktualiserad.

Vi har ett intresse av att göra det bästa möjliga av de skyddade

verkstäderna. Där finns inget motsatsförhållande, men utskottsmajoriteten anser att det mesta är aktualiserat.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till inrikesutskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets vice ordförande herr Fagerlund överraskade mig något i sitt inlägg, när han samtidigt som han talade om planerna inför 1980-talets arbetsmarknadspolitik ifrågasatte hela blandekonomin. Tycker verkligen herr Fagerlund att erfarenheterna av den statliga dirigeringen är sådana att han vill förorda något annat system?

Herr Fagerlund sade också att här kommer Karl Erik Eriksson från folkpartiet och talar som vanligt om den selektiva arbetsmarknadspolitiken. Jag vill säga att vi är inställda på att den selektiva arbetsmarknadspolitiken skall komplettera den generella. Man kan ju ställa frågan, om insatser som står till förfogande för alla företag som vill använda dem ändå inte har en dragning åt den generella typen: femkronan, som vi talat om flera gånger och som vi återkommer till, och det 40-procentiga avdraget för löner till byggnadsarbetare. Jag kan ju påminna herr Fagerlund om hur hårt vi från vårt håll har drivit motståndet mot löneskatten, som ju har en oerhörd betydelse för arbetslöshetssituationen. Det måste väl ändå vara en generell åtgärd.

Herr Fagerlund yrkade avslag på trepartireservationen om sysselsättningsutredning, men jag vill säga att det finns en formulering på s. 10 i betänkandet som ändå ger en förhoppning för framtiden om att regeringen kommer att ändra sig och gå med på vårt förslag.

Jag har tidigare påmint om att vi förra året föreslog en mycket välbehövlig personalförstärkning vid arbetsförmedlingarna med 100 tjänster, och jag har sagt att jag är tillfredsställd över att vi i år har fått den förstärkningen. Riksdagen avslög vår reservation i fjol med ungefär samma motivering som utskottet nu använder när det gäller sysselsättningsutredningen, och jag noterar en mening på s. 10 där det står: "Sammanfattningsvis vill utskottet alltså inte för dagen förorda att en utredning av det slag som föreslås i motionen tillsätts."

Både vissa avsnitt i herr Fagerlunds anförande och denna formulering i utskottets betänkande tyder på att även detta vettiga förslag sannolikt vinner gehör ett annat år.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlund underströk den höga sysselsättningsgrad vi har i vårt land – 65 procent. Det är riktigt, och det bör naturligtvis tas in i diskussionen om sysselsättningen i vårt land. Vi har emellertid haft praktiskt taget stagnation i två år med mycket liten tillväxt av nya arbetstillfällen. Och ett faktum är att finansplanen förutser att sysselsättningen under nästa budgetår skall minska med 0,8 procent mätt i tid. Ett annat faktum är att sysselsättningen inte ökar i takt med konjunktursteget. Detta är mycket illavarslande för framtiden när det gäller sysselsättningen här i landet – sysselsättningen för dem som är arbetslösa, sysselsättningen för alla som önskar komma in på arbetsmark-

Nr 44

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

naden.

Herr Fagerlund liksom finansministern tror inte på samhällets möjligheter att åstadkomma 100 000 nya arbetstillfällen genom stimulansåtgärder. Tror man inte på det blir det givetvis inte heller möjligt att förverkliga det. Herr Fagerlund talade i dag, liksom finansministern under finansdebatten, mycket envetet emot möjligheterna att få till stånd 100 000 nya arbetstillfällen och redovisade samma mycket fyrkantiga och orealistiska kalkyl över kostnaderna. Precis som om dessa herrar inte vet om att det finns en outnyttjad kapacitet i vårt näringsliv, med vars hjälp det inte kostar 100 000 kronor för *varje* nytt arbetstillfälle man ökar sysselsättningen med! Det kan i de flesta fall vara fråga om en liten marginalkostnad.

Jag har sagt i mitt tidigare anförande att det inte räcker att vi år efter år ökar anslagen till arbetsmarknadsstyrelsen. I det uttalandet ligger ingen nedvärdering av arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet. Det är viktigast att människor har sysselsättning i det så att säga ordinarie arbetslivet. Det är på den punkten som inte regeringen och regeringspartiet vill satsa för att åstadkomma fler nya arbetstillfällen, vilket är – det vill jag än en gång hävda – en av 1970-talets största politiska uppgifter. Men det verkar som om regeringen har blivit paralyserad på något sätt och inte anser det möjligt att komma till någon lösning av svårigheterna.

Herr Fagerlund tecknade något slags vrångbild av vår syn på arbetsmarknadsutbildningen. Jag känner inte alls till den bild som han målar upp. Däremot tycker jag att det är alldeles givet att arbetsmarknadsutbildningen bör inriktas så att den motsvarar arbetsmarknadens behov i olika delar av landet. Finns det behov av sysselsättning i Norrland och behov av utbildning som passar denna sysselsättning skall givetvis arbetsmarknadsutbildningen inriktas åt detta håll.

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! När herr Fagerlund anklagar mig för att måla i svart måste han minst sagt vara färgblind. Jag tog nämligen inte upp frågan om arbetslösheten och sysselsättningssvårigheterna här i landet, utan jag hänvisade till att en talare från vänsterpartiet kommunisterna i interpellationsdebatten kommer att ta upp de problemen. Jag förmodar att kamrat Jörn Svensson, som sitter här i kammaren, kommer att använda de breda penslarna. Men man behöver inte svartmåla därför att man skildrar läget som det i verkligheten är.

Så fort man talar med någon från regeringspartiet om gåvorna till storfinansen, är det som om man trampar på mycket ömma liktornar. Vad jag sade i mitt anförande och vad jag ansåg vara det väsentligaste var att det privata näringslivet inte hade klarat sysselsättningen i detta land utan att samhället måste träda till. Efter att ha anklagat mig för att ha målat i svarta färger säger herr Fagerlund själv att det privata näringslivet inte har lyckats; den offentliga sektorn kommer att spela en betydligt större roll i fortsättningen. Han understryker ju bara vad jag har sagt. Vi är i det fallet helt överens. Det är bara det att jag inte sätter så stor tro till vad herr Fagerlund säger – förlåt att jag uttrycker det så – om att vi kanske inte kan lita till blankekonomin i fortsättningen, som ju ändå är

Torsdagen den
15 mars 1973*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

en ideologi hos socialdemokratien här i landet. När ni avsvär er den, gratulerar jag er – då är vi på samma frontlinje.

I dag köper svenska folket färg-TV som aldrig tidigare, sade herr Fagerlund. Det tror jag alldeles säkert. Den mördande reklam som finns i snart sagt varje tidning vi slår upp måste naturligtvis påverka det svenska folket att köpa färg-TV, även om man inte har råd till det. Men då får man tillbringa tiden hemma på kvällarna, och man har inte råd till några andra nöjen.

Varför talade herr Fagerlund bara om Mallorca? Nu reser folk till Gambia i stället. Så den socialdemokratiska regeringen har ju lyckats mycket bättre än herr Fagerlund framställer det.

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Inrikesutskottets vice ordförande, herr Fagerlund, tyckte inte om de siffror som jag nämnde då det gällde arbetslöshetsstatistiken.

I remissdebatten den 31 januari ville statsministern göra gällande att antalet sysselsatta här i landet avsevärt hade ökat. Jag var inte övertygad om att det förhöll sig så, och därför har jag begärt siffror och fått dem. De bekräftar att statsministern hade vilseledande siffror. Faktum är att de sysselsattas antal 1972 var 3 860 000, i januari 1973 3 800 000 och i februari 1973 3 790 000 – allt enligt statistiska centralbyrån. De visar en minskning av de sysselsatta.

Samtidigt fick jag också siffrorna för den öppna arbetslösheten som var 126 000 och för den dolda arbetslösheten som var 77 000. Antalet latent arbetssökande var 97 000. Vi är alltså där redan uppe i 300 000. Därtill kommer de som är på omskolning, i beredskapsarbete och i arkivarbete. Det blir tillsammans 407 000.

Omskolning är i de flesta fall, herr Fagerlund, en följd av att vederbörande har blivit friställd av en eller annan anledning. Och målsättningen är ju också att omskolningen skall leda till en ny placering inom produktionen. Så långt är vi väl överens, herr Fagerlund? Jag nedvärderar inte dessa människor eller deras insatser i beredskapsarbetena, lika litet som jag nedvärderar dem som är sysselsatta inom omskolning eller annat av AMS ordnat arbete – t. ex. arkivarbete. Men beredskapsarbetet har dock kommit till därför att det saknas sysselsättning i arbetsuppgifter inom näringslivets produktion. Vore det så att vår företagsamhet kunde suga upp de här omskolningseleverna, beredskapsarbetande m. fl. friställda, då vore omskolning, beredskapsarbeten och liknande arbetsmarknadspolitiska åtgärder överflödiga.

Detta, herr Fagerlund, är inte ett försök att måla upp några motsättningar, utan det är rena fakta.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eriksson i Arvika, utskottets ordförande, blev förvånad över att jag ifrågasatte blandekonomin i det här sammanhanget. Men när vi ständigt och jämt hör talas om att den offentliga sektorn skall stoppas upp osv. och när det enskilda näringslivet inte kan klara situationen, då är det givet att man måste ta upp hela det här problemet

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

till utredningar och undersökningar och även vetenskapligt bearbeta materialet, om vi vill ha sysselsättning för alla som vill ha jobb.

På något sätt måste vi ha kommit snett här, herr Eriksson och jag. Vad jag anmärkte på var att herr Eriksson hyllade de selektiva åtgärderna, samtidigt som han i alla övriga fall talar om generella åtgärder. De exempel som han gav på generella åtgärder vill jag kalla selektiva – för vad är annars femkronan, vare sig den riktas till vissa grupper som har det svårt i samhället eller till byggnadsarbetskraften?

Herr Nilsson i Tvärälund säger: "Herr Fagerlund går förbi kärnproblemet när det gäller att skaffa jobb." Vad är det herr Nilsson i Tvärälund föreslår från denna talarstol? Icke någonting mer än de 5 miljoner kronor som jag har tagit upp! Det är hela hans insats för att skapa de här hundratusen arbetstillfällena. Det är där som jag försöker få fram någonting annat.

Sedan påstår herr Nilsson att jag tecknar en vrångbild av arbetsmarknadsutbildningen. Nej, det är inte en vrångbild av arbetsmarknadsutbildningen i dag, utan det är en fråga till herr Nilsson om det är en sådan arbetsmarknadsutbildning han vill ha. Och vad svarar han? Han anser det självklart att arbetsmarknadsutbildningen skall vara byggd på den lokala ortens behov av arbetskraft. Var kommer den enskilda människan, som ni talar om så ofta, in i det sammanhanget? Skall människor inte ha någon frihet att bestämma sin utbildning? Jag förstår att det är på det sättet ni skall klara det här.

Helt kort till herr Nordgren, som talar om siffror: I januari 1972 var det 3 766 000 som hade arbete, i januari 1973 var det 3 800 000.

Herr Lorentzon säger att jag är färgblind om jag anser att hans beskrivning var en svartmålning. Vi kan ju titta i protokollet när det gäller den saken.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi skall lämna det ekonomiska avsnittet, men jag vill ändå säga att det kanske inte är så underligt om investeringarna är låga, när utskottets vice ordförande ifrågasätter hela blandekonomin. Beträffande generella och selektiva åtgärder sade jag tidigare att de selektiva enligt vår mening skall komplettera de generella.

På grund av tidsbrist hann jag inte i min förra replik göra en kommentar till ett mycket väsentligt och intressant avsnitt av herr Fagerlunds anförande, där vi är helt överens. Han sade att för framtiden är det mycket viktigt att vi får ett ökat stöd till forskning och produktutveckling. Vi är helt ense på den punkten. Vi har från folkpartiets sida i partimotioner föreslagit ett ökat anslag till grundforskning. Vi har föreslagit en ökning av anslaget till produktutveckling med 5 miljoner kronor, som skulle ställas till företagarföreningarnas förfogande. Vidare har vi föreslagit en ökning med 20 miljoner kronor till garantiramarna för banklån.

Herr Lorentzon sade att på en punkt tror han inte på herr Fagerlund. Men jag vill säga att efter det goda samarbete som vi har haft några år i utskottet tror jag på herr Fagerlund. Jag konstaterar att vi är överens i det här fallet, och jag vill säga att vi skall kämpa, herr Fagerlund, sida vid

sida för att få bifall till folkpartimotionerna på den här punkten.

Nr 44

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

Herr NILSSON i Tvärälund (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är en gåta för mig hur herr Fagerlund så intensivt kan ha fastnat på AMS-utbildningen. Jag känner inte till att vi någonsin tidigare har haft delade meningar i den frågan. Det är väl ganska naturligt att varje slag av utbildning, även AMS-utbildning, måste stå i relation till arbetsmarknadens behov — eller hur, herr Fagerlund? Vidare måste utbildningen svara mot elevens förutsättningar och individens önskemål. Men om önskemålen är så fjärran från arbetsmarknadens behov att det inte finns en arbetsplats, är inte utbildningen mycket värd. Jag tror uppriktigt sagt, herr Fagerlund, att vi är ganska eniga, om vi nu inte skall försöka få till stånd oenighet på punkter där den inte finns.

Herr Fagerlund frågar vad jag föreslår för att få till stånd 100 000 nya arbetstillfällen. 5 miljoner kronor, säger han. Vad jag hela tiden försökt påpeka är att det inte är genom arbetsmarknadsstyrelsen -- beredskapsarbeten och sådant — som vi i första hand måste grundlägga sysselsättningen här i landet, utan det är genom det ordinarie näringslivet. På den här punkten sätter herr Fagerlund tummen ned. Han, liksom finansministern, tror alltså inte på att det är möjligt att öka sysselsättningen i näringslivet. Tror man inte på det, är det naturligtvis inte möjligt heller.

Herr Fagerlund har kvar en replik, om jag inte tar fel. Det skulle vara intressant — jag upprepar det än en gång — att få höra hur herr Fagerlund ser på möjligheterna att öka sysselsättningen på det sätt som centern har föreslagit.

Herr Fagerlund hälsade mig välkommen i planhushållningsekonomi. Vi har i 25 år verkat för en hushållning med den offentliga sektorns resurser med avseende på en mera aktiv lokaliseringpolitik. Väldigt mycket är ogjort än. Den frågan diskuterades före jul. Det blev då klart att socialdemokratin och centerpartiet står på olika linjer. Vi vill ha en mera balanserad regional utveckling, medan socialdemokratin har en annan syn på frågan.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Statistik kan man naturligtvis läsa på olika sätt. Herr Fagerlund läste januarsiffrorna, och jag läste genomsnittssiffrorna föregående år och siffrorna för både januari och februari. Då stämmer den uppgift jag gav om minskningen. Statsministerns framställning var alltså inte saklig.

Jag begärde emellertid ordet därför att herr Fagerlund i sitt första anförande var inne på att dagens situation inte är bra -- det är vi överens om. Vi vill båda ha en ökad sysselsättning. Herr Fagerlund betonade att många industrier inte kan erhålla erforderlig yrkesutbildad arbetskraft, trots att vi har så många arbetslösa. Men, herr Fagerlund, det är ett utomordentligt bevis för att man bör bifalla vår reservation angående utbildning i näringslivet.

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

Näringsutskottets ledamöter besökte för inte så länge sedan olika varv; varvsindustrin är ju en av de få industrier som verkligen har goda orderböcker för närvarande. På samtliga besökta varv betonade man att det var ytterst svårt att få yrkeskunnigt folk.

Herr Fagerlund frågade varför det är på detta sätt. Ja, efter vad jag förstått beror det på att man under 1960-talet här i landet inte satsade tillräckligt på yrkesutbildning. Jag var inne på detta när vi förra gången diskuterade de här sakerna. Jag vädjar till inrikesministern att satsa mera på yrkesutbildningen. Utbildningsministern tycks inte ha förståelse för hur angeläget det är att få till stånd ökad yrkesutbildning i näringslivet trots att den ur samhällets synpunkt är den billigaste formen och samtidigt enligt allmänt omdöme från näringslivets sida minst lika bra som annan utbildning. Trots att man från näringslivet och från många andra håll förklarar att yrkesutbildningen i företagen är fördelaktig och trots att ungdomen vill ha den, vill utbildningsdepartementet inte förstå detta. Inte ens den omständigheten att yrkesutbildningsberedningen talat varmt för denna utbildning i sitt slutbetänkande har påverkat utbildningsdepartementet.

Jag hoppas trots allt att inrikesministern i varje fall visar förståelse för dessa synpunkter och ger ungdomen den här möjligheten. Jag hoppas t. o. m. att de ärade kammarledamöterna den här gången biträder åtminstone reservationen på denna punkt.

Sedan var herr Fagerlund inne på att vi skulle ha ökad förståelse för statligt företagande. Ja, herr Fagerlund, det skall vi ha inom näringslivet förutsatt att de statliga företagen verkligen arbetar under konkurrens på lika villkor. Men vi kan inte visa någon förståelse när vi med skattemedel skall betala dessa statliga företags förluster.

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! I sitt senaste anförande från talarstolen var herr Fagerlund inte riktigt lika säker som tidigare på att jag hade målat i svart. Han säger nu att han gärna vill se protokollet först. Men då är ju debatten överstånden för herr Fagerlunds del.

Låt mig sedan ta upp en enda sak som herr Fagerlund berörde, nämligen frågan om innovationer och forskning. Där är vi helt överens, herr Fagerlund.

För det privata näringslivet och storföretagarna här i landet har det gällt de snabba och stora vinsterna, framför allt på senare tid. Vi kommunister väckte redan 1960 en motion i riksdagen om en avancerad och samordnad träkemisk forskning för att ur träet som råvara skapa nya konsumtionsvaror. Den gången var socialdemokraterna överens med borgarna om att avslå motionen. Vi har kommit tillbaka med motionen i år, och vi ser gärna att herr Fagerlund uppmanar sina partikamrater att stödja den.

Det är allmänt bekant att skogsföretagen visserligen har en egen forskning men svartsjukt övervakar varje litet framsteg som kan göras. En samordnad forskning skulle kunna skapa betydligt större resultat än vad som nu är fallet, och vi hävdar också i vår motion att staten skall vara med när det gäller att satsa pengar liksom de privata företagen, därför att

staten ju är engagerad i ASSI. Finge vi en forskningsfond för detta ändamål, med en samordnad verklig forskningsgrund, skulle vi kunna skapa något helt annat än det som hittills har varit avgörande för skogsbolagen och som numera ser ut som rena baggböleriet litet varstans i skogslänen, där pappersmassa, halvfabrikat och rena råvaror är det som exporteras till utlandet.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller forskning och innovationer för att söka få till stånd en produktutveckling är det tydligen en bred samling, och alla talar väl om detta. Men det kanske blir någonting annat när vi skall se efter var frukterna av forskning och produktutveckling skall hamna. Då tror jag att meningarna kommer att skilja sig betydligt. Men vårt intresse är nog gemensamt i detta fall.

Herr Nordgren tog upp frågan om yrkesutbildningen och sade att samhället inte hade satsat tillräckligt på den. Men om vi inte i början på 1960-talet hade fått de ekonomiska förutsättningarna för att meddela teoretisk utbildning, så hade inga satsningar hjälpt – på grund av de dåliga arbetsmiljöerna, de dåliga sociala förmånerna och de låga lönerna. Man löser inte sådana frågor som yrkesutbildningen, om man inte samtidigt klarar upp förhållandena på den sociala sektorn.

Sedan sade herr Nilsson i Tvärålund att han slåss för regionalpolitiken och för en utbyggnad av den offentliga sektorn, men herr Nordgren sade i sitt första anförande att vi måste bromsa den offentliga sektorns expansion. Det vore onekligen intressant att se hur de problemen löstes, om ni fick makten efter den 16 september!

Vidare tyckte herr Nilsson i Tvärålund att det var konstigt att vi inte kom överens om arbetsmarknadsutbildningen i dag – men är det så konstigt? Det är ju första gången ni har en gemensam reservation om att arbetsmarknadsutbildningen skall bli ett regionalpolitiskt medel. Det är också vad ni har skrivit i er studiehandledning. Det var från den synpunkten jag tog upp denna fråga. Skall vi komma tillbaka till det gamla samhället, då man var fastlåst vid den ort där man bodde? Då skulle man ju utbildas till glasarbetare, om man bodde i Kosta, till pappersarbetare om man bodde i Lessebo och till skogsarbetare om man bodde på landsbygden. Skall ungdomen eller den som blir arbetslös ha en chans att utbilda sig för det som man själv vill, eller skall man vara bunden till ortens näringsliv?

Det är den saken vi har blivit oense om i dag. Men där lämnade herr Nilsson i Tvärålund ingen som helst förklaring på vad han menar. Jag är förvånad över att inte herr Eriksson i Arvika och herr Nordgren tog upp den saken. Vad menar ni med att arbetsmarknadsutbildningen skall vara ett regionalpolitiskt medel? Skall man bli bunden vid orten, även om man inte vill det? Det är ju det frågan gäller.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Herr Eriksson i Arvika ställde ett par frågor till mig, och det gör att jag nu tar till orda i detta sammanhang. Men innan jag svarar på de frågorna vill jag knyta an något till den debatt som här förts.

Först vill jag då utan omsvep erkänna att vi har haft en efter svenska förhållanden stor arbetslöshet, inte minst med tanke på vår vilja att skapa full sysselsättning här i landet. Men alldeles uppenbart är också, att om vi inte hade organiserat upp en särskild verksamhet för arbetslöshetssituationen, och om vi inte hade fört en arbetsmarknadspolitik och näringspolitik utan bara hade haft de fria krafterna att lita till, så skulle arbetslösheten i dag ha varit långt större än den är. Det är ändå hos de enskilda företagen som det väsentligen har brustit. Där har man inte förmått hålla produktionen uppe. Man har fått lov att permittera anställda. Jag säger ingenting om det, ty det svenska näringslivet är utsatt för hård konkurrens från omvärlden, och vi är i hög grad beroende av den allmänna situationen på de marknader som vi arbetar på.

Men samtidigt som jag konstaterar detta vill jag säga att jag ändå har en känsla av att vi har lyckats ganska bra med att på olika sätt ge stimulans åt företagen och att ge många av dem möjligheter att uppehålla verksamheten i en svår situation. Vi har introducerat en hel rad stödåtgärder. Investeringsfonderna har sålunda tagits i anspråk. Men vi har också praktiserat helt nya former. Vi har t. ex. givit ett betydande stöd för lageruppbyggnad i företag som för dagen inte haft någon avsättning. De har genom stödet kunnat producera på lager, i förhoppning om att möjligheterna skall bli bättre i framtiden. I verkligheten har vi på detta område gjort mycket betydande insatser. Det kommer att kosta staten stora pengar, men å andra sidan är det också ett uttryck för att det svenska näringslivet i mycket stor utsträckning svarat positivt på samhällets erbjudande om medverkan för att övervinna svårigheterna.

Jag är angelägen att betona detta, eftersom man från borgerligt håll gärna försöker misstänkliggöra den politik som förs och tala föringande om den. I stället vore det anledning att betona i hur hög grad dessa insatser fått ett gensvar från näringslivets sida. Vi skulle naturligtvis ha önskat att resultaten blivit ännu större, t. ex. att ännu fler företag hade tagit fasta på möjligheterna att ordna utbildning med hjälp av statsmedel. I diskussionen här frågades det om inte sådant borde kunna komma till stånd. Jo, vi har haft stödformer för det, och vi har på det sättet kunnat locka fram möjligheter till utbildning och anställning för några tusen personer i ett läge då företaget kanske inte hade ett akut behov av att anställa folk.

Men vi har också varit nödsakade att tillgripa lagstiftningsåtgärder för att kunna slå vakt om vissa grupper. Om vi inte hade infört äldrelagarna, hade vi förmodligen befunnit oss i en betydligt sämre situation. Det har påpekats i diskussionen att vi i dag tyvärr har ett stort inslag av äldre människor bland de arbetslösa. Det är riktigt. Jag är övertygad om att hade vi inte med hjälp av lagstiftning försökt att i viss mån skydda dessa grupper, så skulle situationen ha varit allvarligare.

Arbetslösheten är alltså allvarlig. Den är allvarlig för samhället, och den är naturligtvis i hög grad allvarlig för den enskilde som drabbas. Arbetslösheten har, som jag redan sagt, varit större än vi kan acceptera. Men när vi tecknar denna bild av den svenska arbetsmarknaden får vi inte glömma bort att vi under 1960-talet lyckades ge 300 000 fler människor arbete här i landet. Också under de dåliga åren 1971 och 1972 har vi

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

faktiskt lyckats hålla sysselsättningen uppe. Jämfört med andra länder – detta har också herr Fagerlund sagt -- har vi kommit igenom denna konjunkturedgång, *inte på ett bra sätt – det vill jag inte säga – men på ett sätt som vi kan ha anledning att visa upp som ett positivt resultat av våra åtgärder.*

Man skall också komma ihåg att vi verkligen försökt att noga analysera arbetsmarknadssituationen. Vi har verkligen försökt göra en insats för att alla skall få arbete. Vi talar om rätt till arbete. Vi har gått ut och sökt upp människor för att försöka dra dem in i arbetslivet. Nämn ett annat land där regeringen i så hög grad medverkat till att också försöka visa bristerna i samhället! Det har varit utredningar för att klarlägga förhållandena på många områden. Syftet har ständigt varit att försöka komma till rätta med det som brister, få situationen belyst och kunna vidta åtgärder för att åstadkomma förbättringar. På det sättet har vi fått en rad människor – handikappade, äldre, de som bor olämpligt till – med i vår arbetslöshetsstatistik. Jag vill säga till herr Lorentzon att nära 20 procent av dem som arbetar i våra skyddade verkstäder aldrig någonsin haft ett annat arbete. De har inte haft något alternativ. Det är genom att samhället organiserat denna verksamhet och erbjudit dem chansen att vara med i det produktiva arbetet som vi har fått dem ut i arbetslivet. Dessa ambitioner ger naturligtvis också utslag i statistiken. Vi kan nog, som det har sagts, inte räkna med att vi inom rimlig tid kommer tillbaka till de låga arbetslöshetstal som vi hade under sommaren högkonjunkturåret 1970.

Det har här talats om behovet av en utredning angående den framtida arbetsmarknadspolitiken. Jag vill då erinra om att vi ständigt utreder hur vi skall kunna göra det bättre för framtiden. Inom kort kommer riksdagen att föreläggas ett förslag om ett allmänt kontantunderstöd vid arbetslöshet. En del av kammarens ledamöter har som utredare gjort ett förtjänstfullt arbete för att få fram ett förslag i den riktningen, och nu är det möjligt att presentera det.

Vi har nyligen satt i gång en utredning om arbetsmarknadsutbildningen. De skyddade verkstäderna, som vi här talat om, har också nyligen varit föremål för en utredning, och vi granskar nu resultatet och försöker komma fram till hur vi skall organisera verksamheten i framtiden.

Arbetsmarknadsverkets organisation har varit föremål för utredning. Arbetsförmedlingen har nyligen omorganiserats och fått en ny distriktsorganisation som bättre skall svara mot de anspråk som nu ställs.

Också sysselsättningen i glesbygd har varit föremål för utredning, och även i den frågan kommer vi att framlägga förslag. Här liksom på andra områden jag nämnt är det något unikt för vårt land att vi på detta sätt drar fram problemen för att ta ställning till dem. Vi ställs här inför nya problem när vi med en ännu mera ambitiös målsättning skall försöka skapa möjligheter till sysselsättning för de människor som bor i glesbygd.

Vi har alltså en hel del utredningsförslag att ta ställning till. Har vi då behov av att göra en allmän utredning när det gäller arbetsmarknadspolitiken i framtiden? *Det finns mycket positivt i den reservation där man kräver en sådan utredning. Men det finns också i de tankar som ligger bakom reservationen så många inslag som är stötande att jag finner det*

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

omöjligt att vara med på det uttalande som de borgerliga partierna gör. Man skall inom folkpartiet – och det gäller även moderata samlingspartiet – sannerligen inte vara förvånad över att kravet på en utredning om arbetsmarknadspolitiken möts med en viss tvekan och misstänksamhet – även herr Fagerlund var innc på det. Man har på den borgerliga kanten sannerligen ingenting att yvas över då det gäller att värna sysselsättningen. När ni diskuterat arbetsmarknadspolitiken har det ofta skett i form av angrepp, och sådana har heller inte saknats i dagens diskussion. Ni har ofta kritiserat och motarbetat de satsningar som skett inom den moderna arbetsmarknadspolitikens ram. Under de senare åren har det från borgerligt håll pågått en ganska intensiv propaganda som haft sin udd riktad mot arbetsmarknadspolitiken. Varje gång ni diskuterat den ekonomiska politiken har ni attackerat de selektiva åtgärderna och ständigt talat om att det är de generella åtgärderna som leder till en förbättring. Jag hoppas att ni på borgerligt håll har förståelse för att regeringspartiet inte kan ansluta sig till ett utredningskrav som har så mycket inslag av den borgerliga synen på arbetsmarknadspolitiken.

Herr Fagerlund har redan sagt att han mycket väl skulle ha kunnat tänka sig en utredning om den hade haft ett annat perspektiv, och jag kan gärna ansluta mig till den uppfattningen. Jag skall också – som min avsikt var när jag tog till orda – besvara några av de frågor herr Eriksson i Arvika ställde.

Den första frågan var om det fanns möjligheter att få hjälp med omskolning och utbildning, innan man var arbetslös. Jag vet inte om jag uppfattat frågan rätt, men jag tyckte att herr Eriksson formulerade den på detta sätt. Detta krav är dock redan tillgodosett, för ett kriterium för att få arbetsmarknadsutbildning är att man är arbetslös, riskerar att bli arbetslös eller tillhör en svårplacerad grupp. Det finns alltså förutsättningar. På många sätt försöker man arbeta i den riktningen.

De anpassningsgrupper herr Eriksson nämnde har verkligen utvecklats mycket kraftigt. Vi räknar med att 2 500 personer nu är i arbete. Bland uppgifterna där ingår att överväga en utbildning, som kan komma i fråga för människor vilka av en eller annan orsak inte kan fullfölja sina tidigare arbetsuppgifter inom företaget eller som på grund av omställningar inom företaget måste ges andra uppgifter. Meningen är att dessa ting skall diskuteras inom anpassningsgrupperna. Därför är jag helt överens med herr Eriksson om att det är angeläget att man i så god tid som möjligt sörjer för att de anställda blir utbildade så att de kan hävda sig väl på arbetsmarknaden framöver, antingen inom det egna företaget eller ute på arbetsmarknaden.

På samma gång, herr Eriksson, ställs vi dock inför ett visst problem, som vi inte skall blunda för. Vi kan inte begära att samhället skall svara för all utbildning inom företagen. Det vore ganska orimligt, om vi kom därhän att vi med skattemedel svarade för den reguljära utbildningen inom företagen. Det gäller alltså här att verkligen inrikta ansträngningarna på de personer där det föreligger ett speciellt behov utöver det som normalt föreligger.

När det gäller antalet tjänster som arbetsmarknadsverket fått vill jag erinra om att det inte bara är för nästa år som förstärkningar föreslås. I

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

fjol föreslogs 110 nya tjänster. Varje år jag haft att presentera denna huvudtitel, har vi glädjande nog kunnat räkna med att få förstärkningar för dessa viktiga uppgifter. Det blir naturligtvis också nödvändigt att omdisponera de tillgängliga personalresurserna. Inte kommer vi här i kammaren i längden att tillåta detta verk att expandera i all oändlighet i fråga om personal — självfallet inte. Samtidigt som vi gör förstärkningar, kommer vi att ställa krav på att man försöker styra om tjänstemännen till de uppgifter som är aktuella och framträdande i ett visst ögonblick.

Beträffande statistiken vill jag säga att det nog var en smula värdslost av herr Nordgren att ta fram siffran för januari 1973 och jämföra den med årsgenomsnittet för de tidigare åren. Just i januari och februari har vi ju den lägsta arbetslösheten. Genom att vi under sommar, vår och höst har bättre sysselsättningsförhållanden, blir januarsiffran missvisande. Men det är lätt att komma fel i statistiken. Jag skall inte säga någonting om det. Detta visar dock att statsministerns uppgifter säkerligen var riktiga, även om de inte helt sammanfaller med herr Nordgrens.

Herr Nordgren gjorde sig också skyldig till en felsägning, när han påstod att antalet företagsnedläggningar har ökat. Dess bättre är det ju alldeles tvärtom. Under 1973 har vi inte upplevt så svåra händelser på det området som under tidigare år.

Också herr Nilsson i Tvärålund lämnade en felaktig uppgift, nämligen att vi i dag har en lagstiftning som skyddar de handikappade. Det har vi emellertid inte, utan den nuvarande lagstiftningen ger skydd för de äldre. Detta är dock en av de frågor som aktualiseras i det pågående utredningsarbetet och som vi får anledning att komma tillbaka till.

Med detta, herr talman, har jag kanske något byggt ut det svar som jag lovade att ge. Jag tyckte det kunde finnas anledning att, innan jag ger svar på de framställda interpellationerna, bemöta de tidigare yttrandena och svara på de frågor som hade ställts.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! För att först rätta det som eventuellt var felaktigt i mitt anförande om handikappade, äldre personer och lagstiftningen, vill jag fråga herr inrikesministern, om det inte är så, att även åldern numera räknas som handikapp i vissa fall inom arbetsmarknadspolitiken. Jag tror mig veta att det är så.

Jag tyckte uppriktigt sagt det var klokt av inrikesministern att vara så resonabel att han medgav att det råder svåra sysselsättningsförhållanden i landet, även om det något förvånade mig, att han strax därefter verkade nöjd med situationen. När vi från centern nu angriper socialdemokratin för passivitet, gör vi det för att öka möjligheterna till sysselsättning för människorna. Jag noterade med glädje att inrikesministern undantog centern när det gällde, som han tyckte, snäva och stötande skrivningar — jag förstod det på det sättet. — Det skulle emellertid vara intressant att närmare få höra vad som är stötande och snävt i reservationen I.

Det var också intressant att höra att inrikesministern anser att näringslivet har gett gensvar på åtgärder som vidtagits för att öka sysselsättningen. Detta uttalande står i viss motsättning till herr Fagerlunds uttalande från denna talarstol tidigare i dag. Jag ville också

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

understryka att näringslivet ger gensvar på samhällets åtgärder. Jag beklagar dock att regeringens åtgärder för sysselsättningsstimulans i huvudsak är inriktat på det näringsliv som har mycket stora vinster. Vinstutvecklingen har inte varit särskilt tillfredsställande under senare år, varför svårigheterna främst har drabbat företag som inte haft dessa mycket stora vinster. Det är speciellt från de företagen som äldre och handikappade människor samt svårplacerad arbetskraft har stötts ut.

Jag hoppas att regeringen mycket snart kommer till insikt om att man måste behandla hela näringslivet, oavsett vinstutveckling, i princip på samma sätt. Då erhålles mycket större effekt av åtgärderna.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker det hedrar statsrådet Holmqvist att han öppet medger att vi har en mycket svår sysselsättningssituation. Det förringar inte öppenheten, om jag säger att det i dagens läge verkligen är svårt att inte hålla med om detta.

Det har nämnts siffror om antalet arbetslösa, och som jämförelse har nämnts hur många människor vi har i sysselsättning. Jag skulle vilja ta in en siffra – jag har tidigare försökt undvika det – som belyser att läget är synnerligen besvärande även när det gäller antalet lediga platser. Jag hoppas att statsrådet inte skall ha någon kritik att rikta mot den sammanställning som jag redovisar.

Under den senaste tioårsperioden har från januari till februari antalet lediga platser ökat med i genomsnitt något över 1 000 per år. Men hur är det i år? Jo, det är en *minskning* av antalet lediga platser med 2 796 från januari till februari.

Statsrådet säger sedan att det är besvärligt med de enskilda företagen och att det behövs styrning. Statsrådet är väl ändå inte främmande för att det skett många permitteringar också vid de statliga företagen.

Jag har med tillfredsställelse hälsat upprustningen i fråga om arbetsmarknadspolitiken under 1960-talet. Detta understryker jag ännu en gång. Denna upprustning har vi drivit i enighet. Jag tror att statsrådet ger mig rätt, när jag säger att folkpartiet många gånger varit pådrivare. Jag kan t. ex. ta den förra arbetsmarknadsutredningen, som var ett folkparti-initiativ. I denna utredning deltog folkpartiets dåvarande ledare Bertil Ohlin. Jag kan nämna det aktuella fallet – om ytterligare tjänster vid arbetsförmedlingen – på nytt och jag kan nämna många andra exempel.

Det var emellertid en sak i statsrådets anförande som gäller sysselsättningsutredningen, som gjorde mig något förvånad. Han sade: Det är nog klart att vi behöver en utredning, men då bör den göras ur ett annat perspektiv. Om jag ställer samman herr Fagerlunds och statsrådet Holmqvists anföranden, frågar jag mig: Vilket perspektiv är det när statsrådet vill ha ett annat perspektiv än det vi föreslår?

Till sist vill jag, eftersom min repliktid är ute, säga att jag med tillfredsställelse hälsar att vi tydligen är överens om hur viktigt det är med företagsutbildning. En skillnad är dock att vi går på AMS:s linje, vilket socialdemokraterna i utskottet icke gör.

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Med risk för att den sifferlek som vi håller på med skall bli för långrandig skall jag för ordningens skull läsa in arbetsmarknadsstyrelsens siffror — jag tror att både inrikesministern och jag har den tabellen.

I februari 1972 fanns 3 820 000 sysselsatta mot 3 795 000 i februari 1973. Då det gäller ungdomar mellan 16 och 24 år visar siffrorna för februari 1970 664 000, för 1971 640 000, för 1972 611 000 och för 1973 594 000. Om vi tar decembersiffrorna fanns år 1972 3 880 000 sysselsatta, medan siffran för januari 1973 uppgick till 3 800 000. Det visar alltså på klar nedgång av antalet sysselsatta.

Vi skall emellertid inte upphålla oss längre med detta. Inrikesministern sade, att de enskilda företagen inom näringslivet brustit i fråga om möjligheter att skapa sysselsättning. Vi har inte kunnat skapa tillräcklig sysselsättning — så långt kan vi vara eniga. Men varför har vi inte lyckats göra det? Jo, därför att det näringspolitiska klimatet i landet inte varit sådant att det funnits möjligheter därtill. Trots att man från de seriösa näringslivsorganisationerna under värriksdagen allvarligt varnade för ytterligare pålagor beslöt en fördubbling av löneskatten. Det var ett led som bekymrade näringslivet, inte minst de enskilda, mindre och medelstora företagen. Beslutet har varit återhållande på intresset för att öka sysselsättningen.

Vi har kritiserat de selektiva åtgärderna. Ja, herr inrikesminister, selektiva åtgärder kan i vissa sammanhang vara nödvändiga, det har vi inte förnekat. Men inte när de selektiva åtgärderna tar sig sådana uttryck, att man på det ena stället kanske hjälper några men på det andra stället i samma bransch stjälper en del — exempel på detta har vi på nära håll. Jag tillåter mig erinra om beslutet om lokaliseringsbidrag till ytterligare skidfabrik, när de befintliga redan har stora problem.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag kan hålla med om det här med siffror, det skall finnas gränser för hur mycket man läser ut av dem. Trots detta påstående får jag säga till herr Eriksson att jag inte är fullt på det klara med vad han har överopat. Arbetskraftsundersökningarna har vi ju inte så lång erfarenhet av — vi har bara haft dem i tre år. När det gäller förmedlingsstatistiken är det litet bättre, där kan vi gå ett par tiotal år tillbaka i tiden och ändå ha ganska stor säkerhet i jämförelserna. Om vi i stället ser på förändringarna i antalet obesatta platser kan vi säga att från januari till februari finns klara tecken på att efterfrågan på arbetskraft i år faktiskt ökat kraftigare än under den senaste tioårsperioden.

Nu skall vi inte överdriva januari -februarsiffrorna. De beror ju på när vintern slår till. Vi vet ju att vi då har den sämsta sysselsättningen, som jag redan förut sagt.

Men jag menar nog att det finns mycket som talar för att vi faktiskt är på väg upp nu mot en ökad efterfrågan. Vår diskussion har inte bara gällt dagsläget. Jag vill därför för att undvika missförstånd säga att jag har en bestämd känsla av att det är klara tecken på att vi nu är på väg uppåt, och att det inte bara rör sig om en säsongmässig förbättring.

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

*Ang. sysselsätt-
ningsproblemet*

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi skall inte exercera ytterligare med siffror, vi är överens om det. De siffror jag gav är arbetsmarknadssiffrorna. De är faktiskt hämtade från ett papper från inrikesdepartementet, och jag får väl utgå ifrån att de är korrekta. De är dock, det vill jag säga, preliminära.

Men låt mig knyta an till detta om förstärkning av arbetsförmedlingarnas personal när det gäller anpassningsgrupper. Jag sade förut att vi ifrån inrikesutskottet på nära håll har sett vilken betydelse det har. Jag tycker att också statsrådet Holmqvist strök under detta med kraft.

Får jag då tolka det så att statsrådet håller med om att antalet tjänstemän vid länsarbetsnämnderna är begränsat när det gäller att ta hand om anpassningsgrupper? Detta står i klartext i marsnumret av TCO-tidningen: "Med nuvarande personalsituation anser sig länsarbetsnämnderna inte kunna bygga ut verksamheten i tillräckligt snabb takt."

Om svaret är nej måste den här uppgiften vara felaktig, men om svaret är ja, så måste, tycker jag, statsrådet i den här debatten lämna ett besked. Jag hörde inte något sådant besked i det förra inlägget. I min sista replik här vill jag därför hoppas på ett positivt besked som avslutning på denna debatt.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Ja, det blir ett mycket positivt besked. Jag kan säga att när det gäller de 210 tjänsterna som kommer nästa år har vi faktiskt räknat med så pass stor förståelse här i riksdagen att vi redan låtit AMS under hand med tillgängliga medel få lov att anställa 100 personer. Ett av motiven för detta har varit att man skulle utveckla denna verksamhet med anpassningsgrupperna, den verksamhet som vi tydligen båda uppskattar.

Ordet gavs ånyo till herr inrikesministern HOLMQVIST, som meddelat att han i samband med behandlingen av detta ärende ämnade besvara herr Svenssons i Malmö (vpk) den 16 januari framställda interpellation, nr 12, angående sysselsättningsproblemet, och nu anförde:

Herr talman! Herr Svensson i Malmö har frågat vilka långsiktiga perspektiv och konkreta planer regeringen har för att komma till rätta med sysselsättningsproblemet med dess kvantitativa och strukturella sidor.

Herr Svenssons interpellation griper över stora delar av hela den verksamhet som stat och kommun fortlöpande bedriver och lämpar sig mindre väl att diskuteras inom ramen för en interpellation. Jag begränsar därför svaret till några allmänna synpunkter på de frågor som herr Svensson har väckt.

Den ekonomiska politiken och näringspolitiken är av grundläggande betydelse för vår levnadsstandard och för sysselsättningen. Regeringens bedömningar och konkreta planer på dessa liksom på andra väsentliga områden redovisas varje år i finansplanen.

Regionalpolitiken syftar bl. a. till att skapa flera och mer differentiera-

Torsdagen den
15 mars 1973*Anslag till arbets-*
*marknad m. m.**Ang. sysselsätt-*
ningsproblemet

de arbetstillfällena i olika delar av landet. Den proposition som riksdagen behandlade förra året med förslag till ett regionalpolitiskt handlingsprogram m. m. var ett viktigt led i denna verksamhet. Därmed har riktlinjerna för långsiktiga regionalpolitiska insatser lagts fast. Årets riksdag kommer på grundval av det beslut som riksdagen då fattade att föreläggas en proposition om regionalpolitikens medel.

I fråga om arbetsmarknadspolitiken gäller fortfarande de grundläggande riktlinjer som lades fast av 1966 års riksdag. I enlighet med dessa riktlinjer har de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna, som är av betydelse framför allt när det gäller att lösa enskilda människors sysselsättningsproblem, år för år byggts ut och förfinats. Som en följd härav har olika grupper av befolkningen fått möjlighet att i ökande utsträckning gå ut på arbetsmarknaden. Ambitionsnivån har således successivt höjts och såväl antalet sysselsatta som den andel av befolkningen som är i arbetskraften har ökat.

För de flesta människor är arbetsförmedlingens tjänster och det ekonomiska stöd som kan lämnas vid utbildning och flyttning en tillräcklig hjälp när det gäller att få ett arbete. För andra är det emellertid av olika skäl svårt att utan särskild hjälp få ett arbete på den öppna arbetsmarknaden. Många människor känner sig också tveksamma i fråga om sina möjligheter att möta de krav som ställs i det normala arbetslivet. Bl. a. de olika formerna av skyddad sysselsättning som finns kan ge dessa människor den arbetslivserfarenhet och det självförtroende som behövs för att de skall kunna få arbete på den öppna arbetsmarknaden. Men vi skall inte bortse från att sådan sysselsättning för många av dem framstår som enda möjligheten att göra en produktiv arbetsinsats och att vinna den tillfredsställelse som ett arbete ger.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag får tacka herr inrikesministern för svaret. Det är väl förstäcligt om ibland ett statsråd kan bli trängd och trött på att ständigt besvara frågor och interpellationer av frågvisa kammarledamöter och att svaren i överensstämmelse därmed också ibland blir mer ett fullgörande av en formell skyldighet än ett diskuterande av ett reellt problem. Men även med hänsyn tagen till att sådana situationer kan uppstå tycker jag att det här svaret var väl magert i synnerhet som det ju till största delen handlade om vad som har varit och vad som är. Något som jag inte har frågat om, utan jag har frågat om vad som skall komma; vad man har för långsiktiga bedömningar av sysselsättningsproblemet's natur och dimensioner på lång sikt samt vilka politiska riktlinjer som man anser nödvändiga för att lösa problemet och naturligtvis i vad mån dessa riktlinjer kan vara annorlunda till natur och innehåll än de som hittills har följts. På det gavs ju egentligen inget svar alls.

Jag tror, herr talman, att det delvis kan ha att göra med att man på regeringshåll inte riktigt vill se och erkänna viktiga delar av denna problematik. Det har ju förts en omfattande diskussion mellan regeringen och dess kritiker rörande de här problemen och hur man framför allt skall tolka vissa data rörande den hittillsvarande utvecklingen och hur dessa data skall influera bedömningen av framtidstendenserna. De

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

*Ang. sysselsätt-
ningsproblemet*

kritiska bedömningarna av regeringens uppfattning har inte bara kommit från vårt parti utan de har också kommit från i fackmässiga sammanhang prominenta företrädare för regeringspartiet. Man har gång på gång nödgats konstatera att regeringen mycket ogärna vill debattera med sina kritiker i det egna partiet och inte heller gärna – som inrikesministern manifesterade här i dag – vill ta upp en interpellationsdebatt med kritiker utanför partiet.

Som man tidigare varit inne på i denna debatt föreligger ett mycket svårt statistiskt bedömningsproblem när det gäller att klargöra vad som har hänt i den svenska ekonomin och med sysselsättningen. Man kan få ganska olika resultat beroende på hur man jämför, och självfallet görs jämförelserna i debatterna många gånger en smula slarvigt, med godtyckligt eller opportunistiskt valda månadstal från den ena till den andra perioden. Genom att laborera på detta sätt kan man få fram för sitt resonemang bättre eller sämre siffror. Materialet i de s. k. arbetskraftsundersökningarna är också behäftat med betydande slumpfel, eftersom det är urvalsundersökningar som sedan blivit föremål för en viss uppskrivningsteknik.

Det kan dock dras vissa slutsatser ur detta material, med de källkritiska hänsyn som självfallet måste tas. En av de verkligt påtagliga faktiska omständigheterna, som ju inrikesministern själv bekräftat och som också nämnts i regeringens finansplan, är ju det förhållandet att arbetslöshetsproblemet på sikt i dess olika aspekter – den direkta arbetslösheten och olika former av dold arbetslöshet – har ökat kraftigt tvärs igenom de kortsiktiga konjunkturvariationerna. Det är ingen tillfällighet när det i Götabankens konjunkturrapporter talas om att det nu håller på att bli samma situation som i EEC. Man finner det helt naturligt att ha en reserv som ständigt står till pass och att den har blivit större liksom att den fulla sysselsättningspolitiken enligt den gamla definitionen inte längre existerar.

Det är väl inte heller någon tillfällighet att man på officiellt håll har börjat använda ett sådant begrepp som "normal arbetslöshet". Inrikesministern har ju själv här i dag förutsagt att vi sannolikt inte kommer tillbaka till de låga arbetslöshetssiffror som rådde under exempelvis 1950-talet.

Också vissa andra drag är tydliga, nämligen att de bedömningar av vad som har skett exempelvis under 1960-talet ofta görs på ett sätt som är ur källkritisk synpunkt synnerligen diskutabelt. Regeringen väljer gynnsammast möjliga siffror. Inrikesministern har själv i dag talat om att sysselsättningen har ökat med 300 000 arbetstillfällen under 1960-talet. Ändå finns en rad tecken och fakta som tyder på att det just under 1960-talet förekom ett slags brott i utvecklingen, en avsaktning och en tendens till stagnation, som började redan då.

Obestridligt är i första hand – och det erkänns också av regeringen, bl. a. i finansplanen – att det efter år 1970 inträffat en stagnation och rent av en viss minskning i sysselsättningen och en ökning i arbetslösheten. Man erkänner att det förhåller sig så och att det inte längre går framåt.

De tidigare ökningarna i sysselsättningen visar sig dessutom vid en

närmare granskning till mycket stor del -- till väsentligaste delen -- bestå i ökning av antalet deltidsarbetande. Man kan ju -- om man tar ett teoretiskt räkneexempel -- öka antalet sysselsatta från 3 miljoner till 6 miljoner genom att dela upp 3 miljoner heltidsarbeten i halvtidsarbeten. Men man får fördenskull inte en ökning i sysselsättningsvolymen. Det är fenomen av denna typ som till stor del ligger bakom den skenbara sysselsättningsökningen.

Men -- och det är väl ännu viktigare egentligen -- man kan också underkasta regeringens bedömningar, som ju baseras på det för regeringen formellt gynnsamma AKU-materialet, även vissa andra vägande kritiska synpunkter. AKU-materialet baserar sig ju på ett relativt litet intervjuurval, som sedan skrivs upp för att siffrorna skall kunna användas som riksmåttstock. Sysselsättningsutvecklingen enligt detta AKU-material visar en betydligt gynnsammare utveckling än vad sysselsättningen gör enligt folkräkningsmaterialet 1965 och 1970. Utvecklingen är där helt olika. Enligt folkräkningarna skulle sysselsättningen ha minskat med litet över 30 000 platser mellan 1965 och 1970. Enligt AKU-materialet -- om man får tro regeringens senaste presskommuniké i frågan -- skulle den samtidigt ha ökat med 170 000. Det är väldigt divergerande uppgifter, och det skulle vara oerhört intressant att få veta vad som är sanning här. Såvitt jag kan förstå, talar rätt mycket för att den ogynnsammare bilden är sann eller i varje fall sannare än den enligt min mening friserade och gynnsamma bild som man får fram genom en direkt jämförelse av AKU-siffrorna som regeringen regelbundet använder sig av i de här sammanhangen.

Jag skall utveckla detta litet grand. Det är två synpunkter som slår en när man ser de här siffrorna.

För det första tycker jag att om vi hade haft, som AKU-materialet säger, denna väldiga sysselsättningsökning mellan 1965 och 1970 och stagnationen hade inträtt först efter 1970 -- för där har det obestriddligen varit en stagnation; det erkänns ju även av regeringen -- så borde detta ändå på något sätt ha återspeglats i ett material som till skillnad från AKU-undersökningarna bygger på registrering av i princip alla förvärvsarbetande och som egentligen borde vara säkrare. Nu omfattar visserligen folkräkningsmaterialet inte vissa kategorier deltidsarbetande utan vad deltidsarbete beträffar endast personer med arbete ned t. o. m. halvtid och inte därunder, men med hänsyn till att så stora kategorier deltidsarbetande -- och det är ju en ökande kategori -- finns med i folkräkningsmaterialet borde ändå för tiden mellan 1965 och 1970 ha påvisats åtminstone någon ökning, eftersom ökningen i så väsentlig grad ligger just på deltid.

För det andra -- och det är egentligen ännu mera frapperande -- vet vi efter källkritisk granskning att folkräkningarna 1960 och 1965 visar en reell sysselsättningsökning på knappt 100 000. Man får ungefär den siffran om man plockar bort det extra tillskott av medhjälpande hustrur i lantbruket som togs in i räkningen 1965 men som inte finns med i den utsträckningen i räkningen 1960 -- formellt sett får man en större ökning, nämligen 150 000. Men det märkliga är att mot det skulle alltså stå enligt AKU-materialet och regeringens påståenden en sysselsättnings-

Nr 44

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

*Ang. sysselsätt-
ningsproblemet*

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

*Ang. sysselsätt-
ningsproblemet*

ökning som var betydligt större under den följande femårsperioden 1965--1970.

Då frågar jag: Är det logiskt rimligt att det skulle kunna förhålla sig så? Om dessa första fem år på 1960-talet som ändå präglades av en mycket stark expansion – de åren var en av de starkaste expansiva perioderna i efterkrigstidens näringsliv – bara kunde producera 100 000 eller formellt-statistiskt sett 150 000 nya arbeten netto, skulle då de avsevärt sämre investeringskonjunkturerna under nästa femårsperiod kunna producera avsevärt mycket fler jobb netto – i realiteten kanske bortåt dubbelt så många? Detta är som var och en förstår fullständigt orimligt. Så kan det icke ha förhållit sig.

Vad vi här har att göra med är med all sannolikhet resultatet av en statistisk skenökning, vållad av metodologiska orsaker och av bristande jämförbarhet mellan de AKU-undersökningar som regeringen använder för att så att säga få fram underlaget för en väldig sysselsättningsökning. Man noterar ju att underlaget för AKU-undersökningarna stadigt bit för bit utvidgas och förbättras, och det ger anledning till en reflexion som är intressant rörande ett ganska vanligt källkritiskt fenomen i statistiska sammanhang, nämligen att statistiken brukar påverkas av att metoderna förbättras. Man får med tiden så att säga en stegvis allt sannare statistik, och denna metodologiska förbättring ger ofta utslag i att det i statistiken inblandas en falsk tendens som vanligen går i ökande riktning. Vi har det fenomenet i en mängd sammanhang. Man kan se det exempelvis i den svenska jordbruksstatistiken, där under tidigare perioder grödorna stadigt ökade. Men det kan sedan visas att denna ökning – inte helt men i största utsträckningen – var resultatet av förbättrade insamlingsmetoder och förbättrad metodologisk behandling av materialet. Den var alltså i väsentlig grad skenbar, men ändå har det dragits mycket vittgående slutsatser av politiker och andra om denna skenbara ökning, och omfattande resonemang har förts – precis som om den verkligen hade inträffat.

Näväl, jag har härmed liksom försökt återge den mycket optimistiska bild som ständigt tecknas av regeringen när den försöker värja sig mot risken att få föra en debatt om hur stagnationsfenomenen skall övervinnas, om hur den framtida sysselsättningssituationen skall bemästras. Vad vi för närvarande -- sedan några år tillbaka -- har är nämligen en ekonomi som sysselsättningsmässigt i stort sett inte producerar några nya arbetstillfällen netto utan i det avseendet grovt räknat står stilla. Samtidigt har vi ett ständigt behov av nya arbetstillfällen och en ökande andel av befolkningen som söker arbete. Här har vi alltså tendensen till en klyfta, som inte minst gör sig gällande på det industriella området, där arbetstillfällena kontinuerligt minskar. Vi har således en växande klyfta – jämfört med förhållandet under vad man kan kalla den klassiska fullsysselsättningens epok – som på något sätt måste bemästras om den inte skall bli ett allvarligt framtida problem och ytterligare försämra den svåra arbetslöshetssituation som alla uppenbarligen är överens om att vi har.

I detta blandar sig också ett annat problem: Hur skall det bli på den svenska arbetsmarknaden? Hur skall det bli med den fackliga rörelsens,

Torsdagen den
15 mars 1973*Anslag till arbets-
marknad m. m.**Ang. sysselsätt-
ningsproblemet*

arbetarklassens, allmänna sociala position om vi får en ständig accentuering av det problem som består av att ett ökande antal människor förts över på en specialarbetsmarknad, där särpräglade regler och förhållanden råder? Det blir här fråga om människor som inte längre finns på den öppna marknaden. Man får, som det cyniskt brukar sägas från officiellt håll, ett A-lag och ett B-lag på arbetsmarknaden. Klyftan blir alltmer markerad, och det s. k. B-laget blir allt större. Det är ett förhållande som ställer den svenska arbetarklassen inför en lång rad besvärliga frågor. Existensen av en sådan, om uttrycket tillåts, reservarmé utanför den egentliga arbetsmarknaden har naturligtvis – eller kan i varje fall i framtiden få – en tryckande verkan på marknaden och en försämrade verkan på de förhandlingspositioner som den fackliga rörelsen har lönepolitiskt sett.

Sedan innebär accepterandet av att AMS, som det har uttryckts, skall vara städgumman, som skall sopa upp efter kapitalismen och hålla dem sysselsatta som det privata näringslivet inte kan eller vill hålla sysselsatta, också ett accepterande av att storfinsans har en politisk och juridisk rätt att godtyckligt utsortera människor och så att säga klassificera dem som handikappade. Det är nämligen inte vi kritiker av det systemet som klassificerar dessa människor som handikappade, det är systemet självt som gör det och mycket ofta dömer dem till sämre ekonomisk ställning men också en sämre rättsställning – beroende som de är av statliga tjänstemäns gottfinnande och olika dispositioner. Det medför också att mycket stora delar av den här reservarmén många gånger mister kontakten med den fackliga rörelsen – i varje fall den aktiva och nära kontakt man har när man är organiserad i en fackförening ute på en arbetsplats i den s. k. öppna marknaden. Det är också en mycket allvarlig sak: att vi tenderar att få denna typ av kontaktklyftor på det området. Det är något som verkligen inte är positivt för arbetarklassens ekonomiska och politiska positioner i det här landet – att på det sättet ryckas upp från en organisatorisk primärgemenskap och placeras i ett sammanhang där man kanske har en betydligt sämre ställning i det avseendet.

Detta accepterande av storfinsansens rätt att sortera ut, att definiera vem som är handikappad och vem som inte är det, vem som duger och vem som inte duger innebär också ett eftergivande av en väldig massa viktiga målsättningar, som det skulle falla sig naturligt att hålla starkt på om man verkligen ville förbättra arbetarklassens långsiktiga maktposition i samhället och i synnerhet om man ville sträva efter någon form av socialistiskt samhälle. Accepterar man storfinsansens utsorteringsrätt är ju kravet borta på en arbetsmiljö som är anpassad efter människorna, efter mänskliga behov och krav. Då är kravet borta på människans möjligheter att välja arbete, människans rätt till ett meningsfyllt arbete, människans rätt att kunna räkna med att ett sådant arbete står till buds på den öppna marknaden.

Även om människor inte kan producera så otroligt mycket kvantitativt, även om deras produktionsförmåga på grund av förslitning genom de kriterier som ställs i den moderna storindustrin i kvantitativ mening går ned, kan de i alla fall ha ett rättmätigt krav på att det visas solidaritet gentemot dem, och de kan ha rätt till arbets- och kamratgemenskap. Men

Torsdagen den
15 mars 1973

Anslag till arbets-
marknad m. m.

Ang. sysselsätt-
ningsproblemet

det kravet kan inte tillgodoses om man ständigt ger efter för storfinansens önskan om utsorteringsrätt.

Inte heller representerar det någon lösning i ett långsiktigt perspektiv att ständigt som genom ett dragspel pumpa upp respektive kontraktera antalet beredskapsarbeten allteftersom arbetslösheten stiger. I många beredskapsarbeten sysslar man med i och för sig angelägna uppgifter, men det finns också - och det tror jag att inrikesministern är medveten om -- en rad typer av beredskapsarbeten som är oerhört tillfälliga till sin natur. De innebär att man så att säga hittar på eller skapar arbetstillfällen, som kanske vid en allmännare, mer omsorgsfull och långsiktig planering egentligen inte skulle ha prioriterats, utan angelägnare och på lång sikt för ekonomin och folkflertalet mer produktiva och meningsfyllda arbeten skulle ha varit på sin plats. Beredskapsarbetena har ju denna kortsiktiga natur som en sorts stötta under den tillfälliga konjunkturen. De ingår inte i något långsiktigt program för uppbyggnad av en ekonomisk struktur t. ex. eller som ett led i en medveten industripolitik. De ligger vid sidan om, och det är naturligtvis den stora svagheten med en politik som väsentligen baserar sig på den typen av kortsiktiga medel.

Omskolning är ju ett sätt att ta hand om en del av dem som inte får plats i den öppna marknaden. Det är självklart att det i varje samhälle -- ett avancerat kapitalistiskt samhälle och i ännu högre grad ett socialistiskt samhälle -- behövs en kontinuerlig omskolning, eller snarare en kontinuerlig uppskolning, av arbetskraften. Men detta måste kombineras med en sådan planering att de omskolade människorna någorlunda säkert vet att de får användning för sin utbildning, att det finns jobb som väntar på dem när de kommer ut på arbetsmarknaden igen. Och dessa jobb måste infogas i ett planeringsmässigt sammanhang som verkar befordrande på den ekonomiska tillväxten och på effektiviseringen av den ekonomiska strukturen, sett från folkflertalets synpunkt. Men här saknas -- något som måste bli fallet i en ekonomi som accepterar den kapitalistiska ramen -- denna samordning mellan arbetsmarknaden och dess långsiktiga utveckling, industripolitiken och den ekonomiska strukturen å ena sidan och omskolnings- och uppskolningsverksamheten å den andra sidan. Här är sambandet alldeles för lösligt. Därför kan inte omskolningsverksamheten fogas in och därför blir den inte meningsfull på det sätt som den skulle kunna bli.

Ett annat problem är att uppdelningen i s. k. A- och B-lag kan fördelningspolitiskt leda till mycket tvivelaktiga effekter. Det är nämligen så när det gäller det växande s. k. B-laget -- människor som sorteras ut och förkastas av storfinansen, människor som storfinansen av någon anledning vägrar att ta emot -- att de allmänna kostnaderna för investeringar, administration osv. som blir nödvändiga för att hålla de människorna i en eller annan form av verksamhet har en väldigt stor vikt. När de tenderar att öka sin tyngd mycket kraftigt i samhällsekonomin som helhet spelar det en väldigt stor fördelningspolitisk roll vem som får bära dessa ökade utgifter, dvs. om de pengarna hämtas ur de växande vinsterna eller genom höjda kommunalskatter, som drabbar låginkomsttagare och genomsnitts-inkomsttagare, eller genom höjd moms och liknande saker. Och det är den senare vägen man går. Det är så att säga A-laget som får betala

B-laget; det är naturligtvis en förgrovning av det hela, men i stort sett stämmer det.

Kostnaderna lägges alltså icke på kapitalet, utan på andra kategorier av lönearbetande. Samtidigt som den socialdemokratiska näringspolitiska kommittén som arbetade inför kongressen kunde konstatera att den effektiva företagsbeskattningen här i landet mellan 1953 och 1968 hade gått ner från 50 till 35 procent och samtidigt som det i årets statsverksproposition föreslås 500 miljoner i olika former av subventioner, väsentligen till storföretag, slipper alltså storföretagen kostnaderna för detta växande s. k. B-lag, som de själva, med den politik de för, tillåtes ge upphov till. De kostnaderna lägges på andra kategorier. Det blir en omfördelning inom arbetarklassen, och den fördelningspolitiken måste vara högst tvekeliktig ur progressiv och demokratisk synpunkt.

Näväl, vi går över till framtidsplanerna - eller rättare sagt till avsaknaden av framtidsplaner, som rubriken väl borde lyda i det här fallet. Både av inrikesministerns svar och av de deklamationer man i övrigt brukar få från regeringsbänkarna om de här sakerna - om den långsiktiga sysselsättningsutvecklingen, om vad som skall hända på 10-15-20 års sikt med sysselsättningsfrågan, med rätten till arbete, med möjligheten att bereda ett ökat antal människor arbete i relation till tillväxtgraden i ekonomin på sysselsättningsidan - konstaterar man att man aldrig lyckas pressa någon regeringsledamot till några som helst kvantitativa kalkyler eller ens ungefärliga kvantitativa bedömningar av hur stort det här problemet är, hur stor den här klyftan tenderar att bli, hur många nya arbeten det måste skapas fram till 1985 eller 1990, om de eller de kriterierna på sysselsättningspolitikens område skall uppfyllas. Det saknas fullständigt sådana kalkyler. Tydligtvis finns det inte någon som helst uppfattning om problemets allmänna kvantitativa dimension.

Och det är klart: Har man inte någon sådan grundval i botten så kan man ju inte avväga hur stora insatserna på lång sikt skall vara, vilken grad av prioritering som skall ges i samhällsekonomin som helhet och i vad mån insatserna skall leda till att andra behov kanske måste tillmätas mindre betydelse. Det har man ingen uppfattning om, för har man ingen sådan kvantitativ bedömning på lång sikt som grundval, då blir arbetsmarknadspolitiken ett steg hit och ett steg dit ett å två år i sänder, ett kortsiktigt tänkande från en vintersäsong till nästa sommarsäsong eller vintersäsong. Det kan inte bli annat. Det blir en sorts dragspelspolitik där man utvidgar tillfälliga verksamheter när det behövs och sedan minskar dem när behovet säsongmässigt sjunker tillbaka osv. Det kan inte bli något perspektiv om man inte har problemets proportion klar för sig. Och även om man skulle ha haft problemets proportion klar för sig, skulle det inte ha förbättrat situationen mycket, om det inte finns någon form av uppfattning - jag säger inte att den skall vara grundad på en socialistisk syn, men det skall i varje fall vara en på någon systematisk form av tänkande grundad uppfattning - om vilken industripolitik som skall föras på lång sikt, vilka maktmedel som behövs, administrativt och politiskt, för att garantera en expansionspolitik. Och en sådan är uppenbarligen nödvändig, eftersom problemet inte blir mindre - det erkänner ju alla. Att man inte kan klara sig med den här typen av tillfällig

Nr 44

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

*Ang. sysselsätt-
ningsproblemet*

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

*Ang. sysselsätt-
ningsproblemet*

stödpolitik och subventionspolitik gentemot storfinansen är uppenbart. Det är uppenbart att man inte heller kan klara sig med den statliga företagspolitik som har förts här i landet under de senaste 10–15 åren, med en statlig sektor som har detta blygsamma omfång och många gånger denna passiva hållning i olika sammanhang och spelar en så underordnad roll i samhällsekonomin och håller undan för storfinansen.

Hur blir det maktpolitiskt och ekonomiskt på de olika industrisektorerna? Hur skall man klara sysselsättningen i skogslänen om man skall fortsätta på den nuvarande linjen med en ensidig massproduktion i stället för att differentiera produktionen, en massproduktion som medför miljöförstörande effekter och som ändå i framtiden kommer att leda till att vi hamnar i en oerhört besvärlig situation? På massasidan kan ett avancerat industriland av vår typ på sikt inte hävda sig. Det kommer nya länder med en mer avancerad struktur på sin skogsindustri. De kommer att lära sig att utvinna nya typer av råmaterial, som kan komma att mycket allvarligt konkurrera med de svenska. Vilket program har man på det området? Såvitt jag vet har man i stort sett inte något program alls utan förlänger de utvecklingskurvor och prognoser som man tidigare har haft utan att se om det finns något verkligt underlag för dem eller ej och utan att kalkylera med vilka sysselsättningseffekter de får.

Vad har man för syn på det rent maktpolitiska problemet? Hur står det t. ex. till med expansionsplanerna på lång sikt för exempelvis atomreaktorindustrin? Skall utvecklingsarbetet inom den industrin fortfarande liksom enligt Uddcombavtalet ligga hos ett amerikanskt storföretag? Hur påverkar detta statsapparaten och den svenska politikens möjligheter att verka styrande på denna framtidsmässigt oerhört viktiga del av industrin? Vad finns det för långsiktiga planer för att lösa de svåra energiproblemen och bekämpa energiförlösningen?

Vad finns det för långsiktiga planer för att rehabilitera det försummade järnvägsväsendet? Det talas ofta om att Sverige är ett så avancerat land socialt och ekonomiskt. Men det visar sig att man har helt gett efter för storfinansens krav på att en hämningslös privatbilism skall fram. De kollektiva transportmedlen har försumrats under tiotals år. Vissa kapitalistiska länder, som annars sannerligen inte socialt ligger särskilt väl framme i förhållande till Sverige -- exempelvis Japan och Frankrike -- ligger nu på kommunikationsområdet teknologiskt avsevärt längre fram.

Detta var några axplock ur en exempelsamling som skulle kunna göras oändligt mycket större och som skulle kunna förlänga debatten i hög grad.

Det saknas såväl en långsiktig industripolitik som en långsiktig teknologisk forskningspolitik, som medvetet hålls samman av en samlande offentlig vilja som baserar sig på folkflertalets behov och folkflertalets krav. Det finns en uppsplittrad forskningspolitik, som väsentligen leds och styrs mer eller mindre planmässigt och ofta ganska planlöst av de stora jättarna inom storfinansgrupperna.

Hur ser perspektivet ut när det gäller den växande klyftan mellan de ökande sysselsättningssvårigheterna, statens allt restriktivare utgiftspolitik under den försämrade konjunkturen och kommunernas nedskärningar och uppskjutande av investeringar, å ena sidan, och å andra sidan det

Torsdagen den
15 mars 1973*Anslag till arbets-
marknad m. m.**Ang. sysselsätt-
ningsproblemet*

enorma och växande behovet av rehabiliteringsinsatser på den ena sektorn efter den andra, på miljösektorn, på vårdsektorn, när det gäller utbyggnaden av daghemmen, när det gäller behoven av fysiska rehabiliteringsinsatser liksom socialpolitiska och socialmedicinska rehabiliteringsinsatser i exempelvis betongslumområdena i storstäderna? Överallt finns ett brännande behov av insatser, och ändå skall det vara sysselsättningssvårigheter i landet. Här väntar ju insatser som kräver jobb inte bara av anläggningsarbetarna och industriarbetarna utan också av socialpolitikerna, socialassistenterna, socialmedicinarna och en rad andra specialkategorier, vilkas fackinsatser det råder ett skriande behov av. Var finns ett program för en rehabilitering på denna väldiga samhällssektor? Ingenstans finns det något sådant program, såvitt jag kan se.

Och det är klart, herr talman, att en av orsakerna till att det icke finns ett sådant program är det – som jag ser saken – maktpolitiska dilemma som socialdemokratin såsom ett starkt arbetarparti befinner sig i. Man har å ena sidan givetvis trycket från en stor och ofta mycket medveten progressiv opinion i de egna partileden, de egna organisationerna, och även från många andra grupperingar utanför den socialdemokratiska delen av arbetarrörelsen. Dessa ställer krav på att de här problemen skall lösas, ställer krav på att få veta någonting om hurdan den långsiktiga utvecklingen skall bli – om den skall leda till ett lösande eller till ett förvärrande av de problem som finns i dag.

Men samtidigt har man den pressen på sig, att vill man ta itu med de här sakerna kan man självfallet inte föra en EEC-politik som innebär att man avhänder sig exempelvis kontrollen av de fria kapitalrörelserna över gränserna, vilka ju är ett av de inte minst väsentliga elementen i tillväxtproblematiken. Man kan inte heller föra en politik som går ut på – detta demonstrerades i kammaren senast häromveckan – att etablera en politisk front med moderaterna för att försvara det starkt förtrustade och koncentrerade svenska storbanksväsendet, när man från vår sida exempelvis kräver att det skall förstatligas för att bereda möjligheter till en annorlunda typ av prioritering av kapitalinsatser och en makt över kapitalmarknaden. För man en så passiv politik och uppträder man på detta sätt till försvar för den etablerade samhälls- och maktstrukturen och storfinansens allmänna maktställning och tycker man t. o. m. att det är riktigt att det skall vara så, kan man inte formulera några program för framtiden – de blir maktpolitiskt meningslösa och har ingen grund.

Det beklämmande är ju att denna avsaknad av framtidsvyer och program antyder inte bara att den socialdemokratiska ledningen inte längre är socialistisk – det har den inte varit på ganska länge. Men man hade i alla fall förhoppningen att den skulle vara reformistisk. Nu verkar den emellertid inte ens vara det. Den har inga perspektiv, den har ingen maktvilja kvar – den lämnar över åt ett litet antal människor inom den härskande klassen att fatta de väsentliga beslut som kommer att avgöra de grundläggande framtidslinjer efter vilka det svenska samhället kommer att utvecklas under de närmaste decennierna.

Herr förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

*Ang. sysselsätt-
ningsproblemet*

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Herr Svenssons i Malmö inlägg vittnar om riktigheten av mitt uttalande, att egentligen ställer herr Svenssons interpellation hela samhället, alla olika samhällsområden, under debatt. Jag beklagar att herr Svensson denna gång inte hade möjlighet att koncentrera sig på det sätt som brukar vara kännetecknande för åtskilliga av hans inlägg i interpellationsdebatter. Nu är det nästan omöjligt för mig att fortsätta diskussionen, det skulle föra oss väldigt långt.

I herr Svenssons inlägg fanns funderingar om statistik och tillförlitlighet, men jag tycker att herr Svensson, som ändå har vetenskaplig skolning, ur de här kalla siffrorna läst ut för mycket. Jag är inte lika klar med händelseförloppet, och det kan måhända vara möjligt att tolka det något annorlunda än herr Svensson gjorde.

När det gäller folkräkningarna har herr Svensson nu förmodligen kommit underfund med att det blir betydande korrigeringar i det preliminära materialet, som tydligen tjänar som underlag för en del av herr Svenssons attacker i tidigare sammanhang.

Men låt mig bara ta upp en enda fråga, där vi ändå skiljer oss åt väsentligt. Det gäller herr Svenssons ständiga krav på att allt skall vara fixerat. Målet skall vara klart fixerat och volymen för vad vi vill åstadkomma skall vara fixerat på alla möjliga områden. Herr Svensson applicerar detta på arbetsmarknadsutbildningen lika väl som på allting annat. Men vi behöver bara se på just arbetsmarknadsutbildningen för att finna hur snävt herr Svenssons resonemang är. Om vi sätter oss ner och studerar hela den utbildning som förekommer i vårt samhälle, så skall vi finna att vi inte någonstans har en utbildning som är så starkt inriktad på det som individen kan ha nytta av i det praktiska livet, t. ex. i mitt arbete, när det gäller mina möjligheter att försörja mig, att skaffa mig en bättre och tryggare tillvaro osv. Jag tvekar inte ett ögonblick att säga, att vi inte någonstans på några nivåer inom svenskt utbildningsväsende finner en utbildning som i så hög grad är inriktad på nyttan i det praktiska livet. Och det väljer herr Svensson nu som exempel, när han skall beskriva hur dåligt allting klaffar!

Nej, orsaken till att vi inte förstår varandra är att utgångspunkterna är så olika. När vi bedömer vad som bör göras bör vi försöka utläsa resultaten av den politik som förts. Och de kan mätas på olika sätt, t. ex. i inkomst, i arbetstid eller i fritid, i möjligheter att bo och röra sig i samhället. Om vi har det som utgångspunkt, så skall herr Svensson finna att vi med våra ur herr Svenssons synpunkt otillräckliga verktyg faktiskt har kommit väldigt långt i jämförelse med andra länder.

Jag är ingalunda säker på att en maximalt stark styrning på alla områden ger lika goda resultat som en mera öppen attityd till utvecklingen kan ge. Jag tror också att det är en erfarenhet som man gör i vissa länder, att om man planerar för hårt kommer man snett i verkligheten. Därför finner jag ingen anledning till förebråelser för att inte alla mål är fixerade i volymer som skall uppnås inom en given tid. Jag tror det är ytterst vanskligt att fastlägga sådana program.

Jag konstaterar nu att en debatt som spänner över så väldigt stora områden som denna inte ger något nämnvärt utbyte, och jag beklagar

som sagt att herr Svensson inte har koncentrerat sig bättre denna gång och inte disponerat sitt inlägg på ett bättre sätt.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte alls begärt, herr inrikesminister, att få siffermässigt detaljerade och fasta planer för det ena eller det andra producerade för mig. Jag har inskränkt min begäran till – men det har inrikesministern inte alls diskuterat – att få fram åtminstone någon syn på exempelvis de näringspolitiska och industripolitiska program som väl ändå måste till för att man skall få något som helst begrepp om utvecklingen under de närmaste 15–20 åren. Jag konstaterar nu, liksom jag kunde göra i repliken, att det inte finns något sådant program.

Jag har som sagt inte begärt något fixerat program utan bara någon sorts syn eller långsiktigt perspektiv på eller uppfattning om vilka problem som väntar på sikt. Men man har uppenbarligen inte något sådant. Den enda uppfattning jag fick ur inrikesministern är att han med typiskt gammaldags borgerligt-liberal nationalekonomisk terminologi talar om det kapitalistiska samhället som det öppna och fria samhället och om det socialistiska samhället eller varje försök till styrning från folkmajoritetens sida som ett otäckt och obehagligt regleringssamhälle. Och det svarar naturligtvis mot den borgerligt-ekonomiska ståndpunkt som socialdemokratins ledning nu har avancerat till sedan 1889, då man hade en annan utgångspunkt.

Jag håller med om att denna debatt är meningslös på det sättet att när den ene frågar och den andre inte vill svara ens på en procent av frågorna, då kan man inte få någon debatt, detta oavsett om det är jag som debatterar med herr inrikesministern eller om det är herr Hagnél eller någon annan av inrikesministerns partivänner. Därför tror jag också det är bäst att vi avslutar detta meningsutbyte. Men icke förty var debatten avslöjande!

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Den som senare läser protokollet skall se att herr Svensson i Malmö nu gör sig skyldig till en ny överdrift. Min framställning behövde absolut inte leda herr Svensson fram till det konstaterande som han här gjorde. Jag ville snarast försöka nyansera herr Svensson uppfattning en smula, så att han inte satt fast i föreställningen att man skall låsa handlingsmönstret definitivt. Och jag behövde väl ändå inte tala om att det finns långtidsplaneringar på olika områden och att det varje år presenteras inte bara en plan för det närmaste året utan också i vissa avseenden bedömningar som går längre fram i tiden. Det är genant att behöva upplysa herr Svensson om det. Det är den metodik vi arbetar med och som har godtagits av denna riksdag, och den bör det inte finnas några väsentliga erinringar mot.

Ordet lämnades ånyo till herr inrikesministern HOLMQVIST, som nu ämnade besvara herr *Gustafsons* i Göteborg (fp) den 14 februari framställda interpellation, nr 38, angående tjänstemännens arbetslöshetsläge, och anförde:

Nr 44

Torsdagen den
15 mars 1973

Anslag till arbets-
marknad m. m.

Ang. tjänstemän-
ens arbetslöshets-
läge

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

*Ang. tjänstemän-
nens arbetslöshets-
läge*

Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg har frågat hur regeringen ser på tjänstemännens arbetslöshetsläge och vilka åtgärder den är beredd att vidta för att skapa ökad trygghet i arbetet för tjänstemän.

Antalet arbetslösa var i genomsnitt 107 000 år 1972 enligt arbetskraftsundersökningarna. Därav tillhörde 26 000 tjänstemannayrkena. Arbetslöshet bland tjänstemän förekommer främst i vissa grupper. I arbetsledarnas arbetslöshetskassa var 1,8 procent av medlemmarna utan arbete år 1972, i handelstjänstemännens 1,4 och i industritjänstemännens 1,2 procent. De grupper tjänstemän som har högre arbetslöshet än genomsnittligt tillhör näringsgrenar som också för andra yrkeskategorier har ett relativt stort antal arbetslösa.

De åtgärder som vidtas inriktas på att skapa förutsättningar för en allmänt stegrad efterfrågan på arbetskraft. Särskild uppmärksamhet ägnas åt de branscher som har eller kan väntas få en svag sysselsättningsutveckling, t. ex. byggnadsverksamheten.

I fråga om åtgärder som syftar till att ge stöd åt enskilda arbetstagare har arbetsförmedlingen och de hjälpmedel den förfogar över central betydelse. I mitten av februari fanns 26 000 obesatta lediga platser anmälda vid arbetsförmedlingarna, varav 10 000 inom tjänstemannayrkena. För att platserna skall kunna utnyttjas krävs det att arbetsgivarna söker anpassa förhållandena på arbetsplatsen till de arbetssökandes förutsättningar, och det behövs också en yrkesmässig och geografisk rörlighet bland de arbetssökande.

Bland de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som vidtagits vill jag särskilt peka på arbetsmarknadsutbildningen. Under senare år har man inom denna ökat utbudet av påbyggnadsutbildningar, särskilt upplagda för att tjäna behoven inom tjänstemannagrupperna. Det kan också nämnas att 5 000 personer i slutet av januari 1973 var sysselsatta i beredskapsarbeten inom tjänstesektorn jämfört med 1 800 motsvarande tidpunkt år 1972. Vidare har arbetsmarknadsstyrelsen inlett kontakter med parterna på arbetsmarknaden och skolöverstyrelsen i syfte att diskutera ytterligare åtgärder som behövs med hänsyn till det rådande arbetsmarknadsläget för tjänstemän.

Slutligen vill jag erinra om att utredningen rörande ökad anställningstrygghet nyligen har lagt fram förslag till åtgärder som avses ge större trygghet i anställning. De frågor som behandlas i detta sammanhang är av stor betydelse för tjänstemännen.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret.

Statsrådet nämnde några procentuella arbetslöshetssiffror: 1,8 procent för arbetsledarna, 1,4 procent för handelstjänstemännen och 1,2 procent för industritjänstemännen. Det låter ju inte som så mycket. I svaret finner jag inte heller några särskilda tecken på oro inför den utveckling som vi nu är mitt inne i. Däremot hörde jag inrikesministern tidigare i debatten säga att han betraktar läget som allvarligt, och läget *är* allvarligt,

Torsdagen den
15 mars 1973*Anslag till arbets-
marknad m. m.**Ang. tjänstemän-
nens arbetslöshets-
läge*

verkligheten är allvarlig. Det är inte bara storleken på arbetslösheten för tjänstemännen utan även den utveckling som har skett under de senaste åren som är allvarlig. Arbetslösheten har tredubblats i tjänstemannakassorna sedan 1970, arbetslöshetstiden har blivit längre och längre, och arbetslösheten bland tjänstemännen hotar att öka. Vi har också kunnat konstatera att arbetslösheten bland tjänstemännen är av sådan karaktär att den inte automatiskt försvinner vid en konjunkturförbättring.

Jag skulle tro att inrikesministern i dagens tidningar sett ett referat från den konferens som Industritjänstemannaförbundet hade ordnat i Göteborg i går. Där påpekades att 300 av SIF-medlemmarna i Göteborg är anmälda som arbetslösa i förbundets kassa, att 100 dessutom redan är utförsäkrade ur kassan och att ytterligare 400 antingen är uppsagda eller står under uppsägningshot. Bland industritjänstemännen i Göteborg hotar alltså en fördubbling av arbetslösheten om inte särskilda åtgärder vidtas.

Det är sådana förhållanden som ligger bakom det citat ur en ledare i Industritjänstemannaförbundets tidskrift Industritjänstemannen som jag gjort redan i min interpellation och som jag gärna vill upprepa: "Arbetslösheten har nu nått en sådan höjd att den i våra ögon blir abstrakt, överklig. Vi förmår inte se verkligheten bakom de kalla siffrorna. För det är människor som Du och jag som går och stämplar, knäcks psykiskt, blir utslagna."

Jag tror att det är viktigt att vi lär oss att människor inte är räkneexempel på svarta tavlan där man konstaterar att de arbetslösa i alla fall bara är några få procent av den samlade arbetskraften. Vi talar mycket om sociala frågor, men som jag ser det är den utan jämförelse största sociala frågan just nu hur vi skall kunna bekämpa den nedbrytande arbetslösheten och bereda sysselsättning åt de många som nu förtvivlar inför sin framtid.

Det är fem saker som jag speciellt vill peka på när det gäller tjänstemannaarbetslösheten.

Den första är att antalet varsel om personalinskränkningar har ökat kraftigt när det gäller tjänstemän. Enligt arbetsmarknadsverkets rapport om tjänstemannaarbetslösheten som publicerades den 31 januari i år har varsel om personalinskränkningar för tjänstemän ökat från knappt 2 000 år 1969 till ca 3 500 år 1970 och till över 7 000 år 1972. Där har vi ett bevis för sanningen i vad som sagts från många håll om att nästa rationaliseringsväg kommer att drabba tjänstemännen. Det motiverar också att man vidtar speciella åtgärder för att motverka arbetslösheten bland tjänstemännen.

Den andra sak som jag vill peka på har jag berört tidigare och den påpekas också av TCO i dess framställning till regeringen i november 1971. Vi får en lågkonjunktur, arbetslösheten bland tjänstemännen ökar; konjunkturerna blir bättre men arbetslösheten går inte ned till den ursprungliga nivån, utan man börjar alltså från en högre nivå. Det är allvarligt. I TCO-framställningen sägs: "I dagens konjunkturläge har man noterat en ytterligare stegring och därvid uppnått en nivå som innebär en flerdubbling av den relativa arbetslösheten jämfört med förhållandena för bara ett fåtal år sedan."

Jag har just i dag från TCO-kansliet fått en siffra som jag tycker är

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

*Ang. tjänstemän-
nens arbetslöshets-
läge*

ganska belysande. Av de nya arbeten för tjänstemän som kommit till stånd under åren 1965–1972 gäller 90 procent tjänstesektorn. Endast 10 procent av de nya arbeten som kommit till stånd på tjänstemannaområdet under dessa år har skapats inom industrin. Om vi nu får en stagnation inom den offentliga sektorn om det kommunala skattetaket och andra åtgärder gör att man börjar införa anställningsstopp och industrin inte kan skapa särskilt många nya arbetstillfällen, då belyser det ytterligare det förhållandet att en konjunkturuppgång icke automatiskt kommer att lösa detta problem. Det motiverar alltså ytterligare åtgärder.

Den tredje sak jag skulle vilja peka på är att arbetslöshetsperioderna för tjänstemännen blir allt längre och längre. Om man ser på läget i tjänstemannakassorna i december 1972, finner man att praktiskt taget hälften av de arbetslösa gått utan arbete längre tid än tre månader. Av de arbetslösa i samtliga kassor hade bara en tredjedel gått arbetslösa mer än tre månader. Om man ser på Byggnadskassan, där ganska stor säsongmässig arbetslöshet råder, finner man att endast 13 procent gått arbetslösa i över tre månader. Vi finner alltså här att arbetslösheten för tjänstemännen i regel är mer svårartad, därför att de ofta får gå arbetslösa mycket längre perioder än på andra håll.

Den fjärde sak jag vill peka på är att de arbetslösa inom tjänstemannaområdet till mycket stor del består av unga människor. De har slutat sin utbildning och söker anställning inom tjänstemannayrkena men kan inte få något arbete. De får gå månad efter månad utan att erhålla någon sysselsättning. Genom mina barn, som nu kommit upp i denna ålder, har jag kunnat studera förhållandena på nära håll bland deras kamrater och se de personliga tragedier som utspelas. Människor, som undergått utbildning i 9, 12, 15 eller 20 år och som inte har någon högre önskan än att få göra en produktiv insats, får gå månad efter månad utan anställning. Det är ett svek mot vår svenska ungdom att vi inte kan bereda den arbete. Herr Eriksson i Arvika kommer att beröra detta ämne närmare, och jag skall inte gå in på det ytterligare.

Det femte och sista som jag vill peka på i detta sammanhang är att det också finns många äldre bland de arbetslösa tjänstemännen. I arbetsledarnas arbetslöshetskassa är 65 procent av de arbetslösa över 55 år -- alltså två tredjedelar. Vi vet hur svårt det är att få anställning, när man kommit upp i de åren. Det finns en strukturell förklaring. När företag förr fick svårigheter friställdes arbetskraft. Det var de senast anställda, de unga människorna, som först fick gå. De gamla fick stanna. Sedan kom bättre tider och de gamla fick fortsätta sitt arbete. Den strukturomvandling som nu sker innebär ofta att företag läggs ned. Då får alla sluta, inte bara de unga utan också de som är 40–50 år och däröver. När tiderna sedan blir bättre och efterfrågan på arbetskraft uppstår, anställs de yngre medan de äldre får stora svårigheter. Detta är ett fenomen som är märkbart också bland tjänstemännen och som gör att det finns speciell anledning att vidtaga åtgärder.

Statsrådet säger i sitt svar – det håller jag med honom om – att man när det gäller att bekämpa arbetslösheten i första hand skall inrikta sig på att "skapa förutsättningar för en allmänt stegrad efterfrågan på arbetskraft". Det innebär alltså att man måste föra en ekonomisk politik, som

skapar en allmänt stegrad efterfrågan på arbetskraft. En sådan ekonomisk politik måste i mycket stor utsträckning arbeta med generella medel i grunden, vilka sedan kompletteras med de nödvändiga selektiva åtgärderna.

Det är mot bakgrund av vad som sägs i inrikesministerns svar som jag är litet förvånad över att regeringen sade nej till oppositionens samlade förslag vid 1971 års riksdag, vilket ju innebar generella åtgärder för att skapa en allmänt stegrad efterfrågan på arbetskraft. Det är omvittnat av ekonomer, att hade oppositionens förslag – som syftade till en allmänt stegrad efterfrågan på arbetskraft – genomförts på hösten 1971, hade fler människor haft sysselsättning, och de åtgärder som arbetsmarknadsverket måste vidta hade då inte behövt bli så omfattande.

Vid den konferens som ägde rum i Göteborg i går, vilken jag nämnde förut, framhöll förste ombudsmannen Sven-Uno Brattnäs vid SIF:s förbundskansli att industriinvesteringarna inte varit tillräckliga och att de industriinvesteringar som hade förekommit i stor utsträckning hade varit rationaliseringsinvesteringar, som ytterligare ökar arbetslösheten. Jag tycker detta var ett viktigt påpekande från Industritjänstemannaförbundet i det sammanhanget.

Det är klart att man i industrin i ett läge, då man känner sig pressad, söker med ljus och lykta efter rationaliseringar som gör behovet av arbetskraft mindre, men det är rationaliseringar och investeringar som minskar behovet av arbetskraft och därmed ökar arbetslösheten. Det är de *defensiva* investeringarna. Därför måste det ingå som en grundläggande programpunkt i kampen mot arbetslösheten att man genom generella stimulansåtgärder söker få fram *offensiva* investeringar, vilka innebär att man satsar på utvidgning av produktionen, på nya produkter, för att på det sättet skapa en ökning av sysselsättningen.

Jag hoppas jag får tolka den målsättning som inrikesministern här har gjort sig till talesman för såsom ett tecken på att han är öppen för dessa synpunkter!

På konferensen i Göteborg riktades också kritik mot arbetsförmedlingarnas effektivitet. En deltagare ansåg att man får "hänga armkrok i tomrummet och stämpla", som han uttryckte det. Det sades från annat håll att arbetsförmedlingarna mera har blivit registreringscentraler för arbetslösa än förmedlingsorgan.

Jag sade förut, herr talman, att vi behöver generella åtgärder. Dessa skall *kompletteras* med selektiva åtgärder. Här är det inte fråga om ett antingen -eller, utan här är det fråga om att lägga generella åtgärder i botten, så att man sedan kan komplettera dem med punktinsatser. De generella åtgärderna är en rörlig finans- och skattepolitik, som ger företagen den lönsamhet som behövs för att de skall kunna fylla de krav som fackliga organisationer och samhället med rätta ställer på företagen: trygghet i anställningen, en god arbetsmiljö, medbestämmanderätt. Det behövs en satsning på forskning, utveckling och innovationsarbete, men det behövs också punktinsatser, såsom att utvidga och förlänga beredskapsarbetena för tjänstemännen. Det har gjorts en del – jag skall erkänna det – och det framgår också av interpellationssvaret, delvis, förmodar jag, såsom svar på den framställning som TCO gjorde. Men jag

Nr 44

Torsdagen den
15 mars 1973

Anslag till arbetsmarknad m. m.

Ang. tjänstemännens arbetslöshetsläge

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

*Ang. tjänstemän-
nens arbetslöshets-
läge*

skulle gärna vilja fråga inrikesministern en sak i det här sammanhanget. Det gäller de löner som skall gälla i beredskapsarbetet. Vi trodde väl att vi kommit bort från den gamla AK-mentaliteten. I fråga om industriarbetare och andra tillämpar man marknadslöner. Enligt en uppgift i Dagens Nyheter i går har det förekommit att man vid beredskapsarbeten på tjänstemannaplanet erbjudit löner, som ligger långt under marknadsläget. Det skulle vara intressant att här få höra industriministerns allmänna synpunkter på detta. Det är klart att det kan finnas olika uppfattningar om vad som är marknadslön för en tjänsteman. Jag vill inte här ha några uttalanden rörande speciella fall, men anser inrikesministern principiellt att man även när det gäller beredskapsarbete för tjänstemän skall följa marknadslönerna?

Jag skall här inte vidare tala om den mycket omtalade femkronan, eftersom herr Eriksson i Arvika kommer att göra det. Men jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på behovet av att understryka vad som sagts från byggarbetsgruppen när det gäller att få i gång angelägna byggen och anläggningar. Vi har ett exempel just från Västsverige, nämligen den nya storflygplatsen i Landvetter. Det finns där mycket angelägna behov av att få den färdig, eftersom Torshandlas kapacitet är så begränsad. Byggarbetsgruppen har föreslagit att man skulle undersöka möjligheten att forcera arbetet. Såvitt jag förstår beror svårigheterna delvis på att luftfartsverket har mycket att göra med Arlanda och kanske tycker att man inte har tillräcklig teknisk expertis för att påskynda färdigställandet av Landvetter. Men det finns så stor arbetslös teknisk sakkunskap, att man enligt min mening här bör göra ett särskilt övervägande för att på det sättet öka sysselsättningen och ge arbete till några av de arbetslösa tekniker som vi har.

I det sammanhanget vill jag också peka på det förslag som framlagts om att ge statsbidrag till kommunerna för förstärkning av deras projekteringsberedskap genom att man också där kan använda arbetslösa tekniker.

Till sist vill jag ta upp frågan om effektivisering av arbetsförmedlingarna. Där kan jag ansluta mig till det som herr Eriksson i Arvika har sagt. Jag tror att man måste forcera ansträngningarna att få fram en interlokal arbetsförmedling. Man måste forcera användandet av datatekniken. Man klandrar i många sammanhang datatekniken, och det finns väl anledning att vara försiktig med den. Men på det här området kan den vara till verklig hjälp när det gäller att effektivisera arbetsförmedlingen så att det verkligen blir en förmedling.

Jag vill sedan uttrycka min mycket stora tillfredsställelse med vad statsrådet sade beträffande de ökade personalresurserna för anpassningsgrupperna. Jag fick kontakt med detta problem i Västsverige så sent som i måndags. Man pekade då på de oerhörda svårigheter man hade att kunna göra något åt anpassningsgrupperna därför att det inte fanns folk tillgängligt på vederbörande länsarbetsnämnd.

Men det är klart att man här inte bara får ställa krav på arbetsförmedlingarna; krav måste också ställas på företagen. Vi begärde från folkpartiet redan 1968 att storföretagen skulle åläggas att inventera sina arbetsuppgifter för att se vilka av dessa som utan nackdel för företaget

Torsdagen den
15 mars 1973*Anslag till arbets-
marknad m. m.**Ang. tjänstemän-
nens arbetslöshets-
läge*

skulle kunna skötas av äldre eller handikappad arbetskraft. Man hade ju erfarenheter av att personalplaneringen var så ineffektiv; man satte kanske en ung människa på en post där det hade varit bra med något av den erfarenhet som åldern ger, under det att man satte äldre människor, som hade svårt att hinna med i hetsen, på arbeten som var mycket stressbetonade och som de även hade svårighet att klara. Nu är dessa anpassningsgrupper ett led i den strävan som vi gjorde oss till talesmän för vid den tidpunkten. Men jag tycker att det är angeläget att betona att personalplanering måste ske i samverkan med de fackliga organisationerna.

När herr Svensson i Malmö nyss talade om att man lämnade fritt åt arbetsgivarna att sortera personal i ett A-lag och ett B-lag måste jag med bestämdhet vända mig emot en sådan tanke. Detta är ett intresse som samhället, företagen och de anställda har gemensamt.

Jag är säker på att här återstår mycket att göra för att få ett samarbete som innebär en effektivare personalplanering och där företagare och anställda i samarbete med vederbörande arbetsmarknadsmyndigheter kan åstadkomma förbättringar på många punkter.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag har en känsla av att herr Gustafson kände ett behov av att lägga ett ord för de generellt verkande medel som han tidigare haft anledning att rekommendera, åtgärder som onekligen har kommit bort litet på sistone, när man på den borgerliga kanten alltmer närmar sig problemet om hur man skall komma till rätta med dessa svårigheter.

Denna mening i interpellationssvaret har naturligtvis i och för sig syftet att ge till känna att vi vill ha en förbättring över hela fältet. Men den vill också markera att vi inte vill göra så stark skillnad mellan arbetare, tjänstemän eller nytillträdande. Vi anser det alltså eftersträvansvärt att åstadkomma efterfrågan över ett brett fält.

Även med denna utgångspunkt är det dock självklart att vi måste särskilt beakta situationen för tjänstemän. Vi har sett en ljusning för de manuellt arbetande, där vi har en ökad efterfrågan, men när det gäller tjänstemännen tyder tyvärr även de senaste månadsrapporterna på en sämre situation, en högre arbetslöshet och en minskad efterfrågan. Jag tror att detta kommer många tjänstemän att uppleva på det sättet att man blir mer och mer medveten om att man har problem som är likartade med andra arbetstagargruppers och inte befinner sig i en speciellt skyddad ställning. Jag vill alltså betona att vi måste ha med tjänstemännen i beredskapsåtgärderna.

När det gäller byggarbetsgruppen, som herr Gustafson åberopar, vill jag gärna säga här, att vi i departementet har engagerat oss starkt i byggfrågorna. Mina medarbetare har satt till mycken tid för att försöka så snabbt som möjligt få fram resultat på den här sektorn. Det har tagit sig uttryck i att vi redan till höstrikisdagen lade förslag om vissa reparationsarbeten som skulle i gång inom byggsektorn. Vi har nu kommit med förslag baserade på saneringsutredningen, och vi har i en jämn ström tagit fram byggobjekt på olika områden. Det har gällt statliga eller kommunala företag som skulle sättas i gång. Vi har inte heller försummat att se till

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

*Ang. tjänstemän-
nens arbetslöshets-
läge*

projekteringsreserven och beredskapen för framtiden. På detta område har AMS verkligen gjort betydande insatser, vilket också herr Gustafson pekade på.

Jag vill nämna en sak som man inte alltid observerar. När vi ordnar beredskapsarbeten, nästan av vilket slag som helst, kräver de i allmänhet en arbetsledare. Då är det en tjänsteman som får tillfälle till ett arbete. Vi brukar räkna med att 10 procent av de sysselsatta får sådana uppgifter som att vara arbetsledande i någon funktion. Jag vill betona att jag ser det som mycket angeläget att dessa grupper inte blir bortglömda.

För att undvika missförstånd vill jag göra ett påpekande när man säger att bland de arbetslösa byggnadsarbetarna är det bara 13 procent som har haft den längre arbetslösheten. Men i samma ögonblick som man säger det får man erinra sig att arbetslösheten bland byggnadsarbetarna är så mycket större totalt sett. Det hör ju samman med deras speciella anställningsformer: att man ofta växlar från kortvarig anställning hos en företagare och går över till en annan. Jag tvekar emellertid inte att säga att just byggnadsarbetarna befinner sig i en väldigt besvärlig situation. Antalsmässigt är det en mycket stor grupp som har de långa arbetslöshetsperioderna. Men ett sådant konstaterande gör jag bara för att det inte skall bli något missförstånd beträffande herr Gustafsons exempel. Svårigheten är självfallet allvarlig för vilken grupp det än gäller, men speciellt för de äldre, att få nytt arbete när man har gått arbetslös under lång tid. Detta är naturligtvis ett förhållande som vi måste ha under ständig observans.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller byggnadsarbetarna föreligger inget missförstånd. Jag påpekade redan i mitt anförande skillnaden på den punkten. Men, det väsentliga är ju att man lättare kan uthärda en arbetslöshetsperiod på några månader om man erfarenhetsmässigt vet att man har möjligheter att få arbete, än när man ser en oviss framtid utan sysselsättning. Det är det som är psykiskt nedbrytande.

Inrikesministern svarade inte på min fråga om vad han anser om lönesättningen för beredskapsarbeten, men det får jag väl besked om i hans nästa inlägg.

Inrikesministern gav nu en ny tolkning av uttalandet att åtgärder skall inriktas på att skapa förutsättningar för en allmänt stegrad efterfrågan på arbetskraft. Det skulle mer syfta på att man inte särskilt ville ta ut nytillträdande på arbetsmarknaden eller tjänstemän utan att man var intresserad av alla kategorier. Det är väl två frestelser som finns här. Den ena är att man liksom resignerar inför de allmänna arbetslöshetstal som nu finns och som bara för ett par år sedan skulle ha ansetts vara katastrofalt höga. Det är det första som vi måste motarbeta. Vi får inte acceptera en total arbetslöshet av den storleksordning som vi har nu. Under inga förhållanden.

Den andra frestelsen som man kan falla för är att säga: Tjänstemännen har en så relativt liten arbetslöshet jämfört med industriarbetarna t. ex., så dem behöver vi inte ta så allvarligt. Men det är fel. Som jag har påpekat i mitt anförande har tjänstemännen särskilda svårigheter därför att de i

genomsnitt har längre arbetslöshetsperioder och på grund av de speciella problem som jag nämnde.

En liten detalj när det gäller arbetsförmedlingarna. Skulle det inte vara möjligt att ytterligare öka arbetsförmedlingarnas resurser genom att ta välutbildade tjänstemän som nu är arbetslösa och låta dem i ökad utsträckning gå in i arbetsförmedlingarna och där försöka få till stånd en verkligt effektiv arbetsförmedling? Vi har dock lediga platser, även om de inte är så många, och det är därför angeläget att se till att de som är arbetslösa också får möjlighet att söka de lediga platser som finns.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag beklagar att jag inte gav uppgiften om lönerna.

Man tillämpar de löner som gäller på respektive områden och som kan utläsas av de avtal som finns där. Är så inte fallet, är AMS angeläget om att ta kontakter med den organisation som representerar de ifrågavarande arbetstagarna. Genom förhandlingar kommer man fram till den lön som skall gälla.

Jag vill inte säga att detta alltid har gått problemfritt, men i stort har man kunnat lösa frågan på ett ganska hyggligt sätt. Det kan ha kärvat till sig ibland. Jag känner inte till hur det är just på tjänstemannaområdet, men samma princip gäller ju över hela linjen. I vissa fall har det varit svårigheter att avgöra om lönen skulle bestämmas efter det avtal som gäller för t. ex. kommunal- eller byggnadsarbetare eller någon annan kategori. Men på det hela taget har det gått att lösa frågan genom att träda i kontakt med organisationen för att få klarlagt och överenskommet vad lönen skall vara.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det viktigaste i detta sammanhang är att vi nu fått ett klart principiellt uttalande att marknadslönen skall gälla också för beredskapsarbeten för tjänstemän.

I övrigt hoppas jag att de förslag som har kommit fram under denna debatt skall medverka till en ökad förståelse för de speciella omständigheter som finns för tjänstemännen och som verkligen motiverar ett krafttag för att råda bot på de nuvarande förhållandena.

Herr inrikesministern HOLMQVIST fick nu ordet för att besvara herr Östrands (s) den 14 februari framställda interpellation, nr 39, om åtgärder för att förbättra sysselsättningen i Gävleborgs län, och anförde:

Herr talman! Herr Östrand har frågat om regeringen är beredd att vidta ytterligare åtgärder för att öka sysselsättningen i Gävleborgs län och då särskilt för byggnadsarbetarna.

Arbetslöshetens utveckling har under de två senaste åren följt ungefär samma mönster i Gävleborgs län som i övriga delar av landet. För byggnadsarbetarnas del var arbetslösheten i länet dock lika hög under 1972 som under 1971, medan den minskat något i riket som helhet.

Under innevarande budgetår har i Gävleborgs län beviljats lokaliseringsstöd till 19 företag för nyanställning av ca 200 personer, vartill kommer ett 60-tal byggnadsarbetare som beräknas bli sysselsatta under

Nr 44

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

*Om åtgärder för att
förbättra syssel-
sättningen i Gävle-
borgs län*

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

*Om åtgärder för att
förbättra syssel-
sättningen i Gävle-
borgs län*

uppbyggnadstiden. Under samma tid har 21 företag fått tillstånd att använda investeringsfonder för bl. a. byggnadsarbeten, vilka beräknas sysselsätta 65 byggnadsarbetare. Därutöver har i betydande utsträckning beviljats statsbidrag till företag för lagerökning.

Genom tidigareläggning av statliga arbeten, ökade statsbidrag till miljövårdsarbeten och frisläpp av ett antal oprioriterade byggen har under budgetåret skapats sysselsättning för ca 150 byggnadsarbetare i länet utöver dem som arbetar i tidigare påbörjade arbeten av samma slag.

Närmare 2 500 personer deltar för närvarande och under de närmaste månaderna i arbetsmarknadsutbildning, varav 45 personer i särskilda fortbildningskurser för byggnadsarbetare.

Omkring 2 400 personer i länet sysselsätts i beredskapsarbeten, varav 600 byggnadsarbetare. Arbetsmarknadsstyrelsen avser att hålla antalet sysselsatta på denna höga nivå åtminstone fram till utgången av april. Också därefter kommer sysselsättningskapande åtgärder att bli vidtagna i den utsträckning som bedöms nödvändig.

Herr ÖSTRAND (s):

Herr talman! Jag ber först att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

Det har sagts i många sammanhang att Gävleborgs län är ett Sverige i miniatyr, där vi inom länet har haft alla de problem som hänger samman med den regionala balansen jämfört med landet i dess helhet.

Det här ägde nog sin riktighet under 1960-talet, då vi hade en viss industriell expansion i den södra länsdelen och en rakt motsatt utveckling i den norra, mycket på grund av den strukturrationalisering som jord- och skogsbruket genomgick men också på grund av att vi hade en mycket svag industriell utveckling i övrigt.

Den här situationen som jag redogjort för var mest markant fram till mitten av 1960-talet men har nu radikalt förändrats, vilket innebär att vi i dag i hela länet har alla de problem som ett skogslän har.

Det är delvis mot den bakgrunden man får se den mycket besvärande situation som för närvarande råder när det gäller sysselsättningen. Vi hade i februari 4 566 arbetslösa och endast 450 lediga platser. Vad som ytterligare understryker vad jag sagt är att Gävleborgs län var ett av de två län som minskade sin befolkning 1972.

Ser man litet på den utveckling som skett under perioden 1965–1970 visar det sig, att antalet förvärvsarbetande har minskat med ca 6 500. Hela minskningen koncentrerar sig till sektorn jord- och skogsbruk, men eftersom industri- och servicesektorn stått praktiskt taget still så får man det här negativa slutresultatet.

När det gäller prognoserna fram till 1980 så innebär de för jord- och skogsbruket en långsammare minskning under 1970-talet. Eftersom det mesta tyder på att den sektorn ligger ungefär riktigt, innebär det att sysselsättningen där kommer att minska med ungefär 4 300 arbetstillfällen.

Om länet befolkningsmässigt skall nå upp till de planeringsramar som riksdagen har fastställt, nämligen 290 000–300 000 invånare 1980, måste bortfallet inom jord- och skogsbruket samt den ökning av

arbetskraftsutbudet som hänger samman med ökad förvärvsverksamhet bland kvinnorna mötas av en mycket kraftig ökning av antalet arbetstillfällen inom industri- och servicesektorn, och den ökningen ligger i storleksordningen 6 000–9 000 arbetstillfällen. Så många arbetstillfällen inom industri- och servicesektorn måste alltså tillföras länet under 1970-talet, om planeringsramarna skall hålla.

Länet kan naturligtvis få ett befolkningstal på mellan 290 000 och 300 000 år 1980, även om industri- och servicesektorn inte ökar, men då måste det ske till priset av en fortsatt mycket hög arbetslöshet och att ökningen av kvinnornas yrkesverksamhet inte kan ske på ett sätt som är önskvärt. En sådan utveckling måste givetvis på allt sätt motverkas, eftersom målsättningen hela tiden måste vara allas rätt till ett meningsfullt arbete.

Om man ser på vad lokaliseringsstödet har givit för sysselsättningstillskott under perioden 1965–1972 finner man att detta har tillfört länet ca 2 000 arbetstillfällen. Och jag vill poängtera att utan den kraftfulla satsningen hade läget varit mycket allvarligare. Om man utgår ifrån att de nuvarande stödformerna under perioden 1973–1980 ger ungefär samma sysselsättningstillskott, så kan man av detta dra slutsatsen att de lokaliseringspolitiska medel vi nu har till förfogande inte kommer att räcka till. Det behövs alltså extra åtgärder utöver nuvarande stödåtgärder, som i varje fall ger ca 5 000 nya arbetstillfällen, om nu riksdagens planeringsramar för länet skall kunna hållas.

Jag är övertygad om att en effektivt fungerande etableringskontroll måste vara ett av flera verksamma instrument för att styra industrins etablering, men det fordras också att regering och riksdag verksamt bidrar till att göra länet attraktivt i andra avseenden. Vi måste bl. a. få möjligheter att erbjuda kvalificerad utbildning, och därför är det viktigt att Gävle–Sandvikenområdet i framtiden får möjlighet att erbjuda eftergymnasial utbildning, allra helst som vi har erforderligt elevunderlag. Jag vill kraftigt understryka det här.

Med detta, herr talman, har jag så kortfattat det går redogjort för hur allvarligt läget är på länets arbetsmarknad totalt sett samt att extraordinaära åtgärder måste till för att inte läget skall förvärras ytterligare.

När det sedan gäller byggnadsarbetarna, den grupp som är hårdast drabbad, är situationen den att för närvarande går ca 20 procent av den yrkesverksamma kåren arbetslös eller med andra ord ca 1 240 personer. Vi har alltså dubbelt så stor arbetslöshet som riksgenomsnittet. Delvis har det naturligtvis sin orsak i den allmänna utvecklingen i länet, som jag tidigare redogjort för. Men i det här sammanhanget vill jag också säga att en bidragande orsak är att vi i vårt län genomförde de flesta kommunsammanläggningarna årsskiftet 1971–1972. De föregicks av en mycket stor investeringslust i de berörda kommunerna, och därefter har de kommunala investeringarna skurits ner mycket kraftigt.

Enligt prognoserna kommer den besvärliga sysselsättningssituationen att bestå under hela 1973, och även om byggnadsarbetarkåren är för stor måste man enligt mitt sätt att se få en mjukare anpassning till den nya situation som kommer att råda framöver. I annat fall löper vi risken att den mest kvalificerade arbetskraften söker sig över till andra branscher i

Nr 44

Torsdagen den
15 mars 1973

Anslag till arbetsmarknad m. m.

*Om åtgärder för att
förbättra sysselsättningen i Gävleborgs län*

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

*Om åtgärder för att
förbättra syssel-
sättningen i Gävle-
borgs län*

alltför stor utsträckning. Detta kommer i sin tur att skapa nya problem, när arbetsmarknadsläget blir mera normalt.

Det framgår av det svar statsrådet har lämnat att omfattande åtgärder redan är vidtagna för att mildra den svårartade situation som uppstått för byggnadsarbetarna. Och när nu lagen mot bakvägsrekrytering träder i kraft kommer den givetvis att skapa ytterligare garantier för att kåren inte sväller ut ännu mer – jag tänker närmast på den okvalificerade arbetskraften.

Jag noterar givetvis med särskild tillfredsställelse att ytterligare sysselsättningsskapande åtgärder kommer att vidtagas om det bedöms nödvändigt. Och att det blir nödvändigt är ställt utom allt tvivel. För att förbättra situationen på kort sikt, allra helst i ett sådant här exceptionellt läge, är det också angeläget att pågående beredskapsarbeten ej behöver avbrytas vid bestämd tidpunkt utan i stället får fortgå. Det är även betydelsefullt att förutsättningar skapas för att påbörja nya statsbidragsberättigade beredskapsobjekt.

På så sätt tror jag säkert att man skulle kunna stimulera kommunerna att tidigarelägga ytterligare objekt, och framför allt större objekt som skulle kunna ge sysselsättning under en längre tidsperiod. Jag tror inte att det är någon överdrift om jag påstår att man då rätt snart skulle kunna nedbringa arbetslösheten bland byggnadsarbetarna ganska avsevärt.

Ännu ett verksamt sätt vore om arbetsmarknadsstyrelsen gjorde en mer generös tolkning av de bidragsnormer som gäller. Det har faktiskt hänt att arbetsmarknadsstyrelsen, även i det här exceptionella läget, har avslagit ansökningar som länsarbetsnämnden har tillstyrkt. Jag är fullt medveten om att det måste uppställas normer i olika avseenden, men det är också viktigt att man – allra helst i ett sådant läge som råder i vårt län – tillmäter länsarbetsnämndens bedömning stor betydelse, eftersom det otvivelaktigt är nämnden som besitter den största lokalkännenheten.

Herr talman! Det finns givetvis mycket mer att säga i den här frågan, men jag vill som avslutning än en gång understryka min tillfredsställelse med att statsrådet är beredd att vidtaga ytterligare sysselsättningsskapande åtgärder både för byggnadsarbetarna och för andra arbetslösa grupper. Det är också min förhoppning att mitt anförande här i dag har understrukit att det är i högsta grad nödvändigt.

Med detta, herr talman, vill jag tacka än en gång för svaret.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Jag kan instämma i det mesta som herr Östrand anförde beträffande läget i vårt län. Han framhåller i sin interpellation att Gävleborgs län är ett av de län som har drabbats mycket hårt av arbetslösheten under den senaste konjunkturedgången. Jag vill bara tillägga att vi har drabbats hårdare än nästan alla andra landsortslän. Närmast lika hårt drabbat synes Värmlands län vara. Av Norrlandslänen har Gävleborgs län relativt större ökning av arbetslösheten än något annat. I december hade vi 3 977 arbetslösa i länet. I februari var siffran ännu högre, nämligen – som vi hörde nyss – 4 566, och enligt uppgifter som jag har fått i dag visar marsräkningen på att läget är ungefär detsamma också nu. De definitiva siffrorna kommer att läggas fram först

på måndag.

Av dem som var arbetslösa i februari var 1 472 byggnadsarbetare, vilket visar att denna grupp är hårt drabbad.

Om man till de här siffrorna lägger de i AMS-verksamhet sysselsatta och därtill tar hänsyn till den dolda arbetslösheten finner man vid en försiktig uppskattning att minst 15 000 personer i länet inte får arbete inom den reguljära arbetsmarknaden. Det motsvarar 12–13 procent av länets yrkesverksamma invånare, och det är onekligen siffror som manar till uppmärksamhet.

Läget är för länet mycket allvarligt. Behåller vi samma höga arbetslöshet samtidigt som det blir en ökning av arbetskraftsefterfrågan i landets södra delar som en följd av den begynnande konjunkturuppgången föreligger stor risk för att länet får lämna ifrån sig ett stort antal arbetssökande. Vi får ett sug söderut, som mycket ofördelaktigt kan påverka befolkningsutvecklingen i länet. En sådan utveckling är, såvitt jag förstår, helt oförenlig med den regionalpolitiska målsättningen att Gävleborgs län skall ha oförändrad befolkningmängd 1980.

Här behövs åtgärder som skapar sysselsättning för de många som i dag är arbetslösa. Jag har därför med stort intresse tagit del av det svar som inrikesministern har lämnat på frågan vilka ytterligare åtgärder statsrådet är beredd att vidta för att öka sysselsättningen i Gävleborgs län och då särskilt för byggnadsarbetarna. Vi har fått veta vad som redan är gjort, men vi har inte fått någon upplysning om vad som ytterligare kommer att göras för att skaffa sysselsättning åt de många som trots de hittills vidtagna åtgärderna – som jag givetvis är mycket glad över – i dag är arbetslösa.

I sista meningen i svaret sägs att sysselsättningsskapande åtgärder kommer att bli vidtagna i den utsträckning som bedöms nödvändig. Därav får man lätt den uppfattningen att det för närvarande har gjorts vad som är nödvändigt. Är detta inrikesministerns mening, så vill jag hävda en helt annan uppfattning. Det har inte gjorts vad som är nödvändigt, och det framhöll också herr Östrand. Ytterligare åtgärder av betydande storleksordning behövs för att komma till rätta med den stora arbetslöshet som vi för närvarande har. Den fråga som interpellanten ställde är såvitt jag förstår obesvarad.

Vi kämpar inom länet med verkligt stora sysselsättningsproblem. Söderhamn t. ex. har 680 arbetslösa men bara 20 lediga platser, Sandviken har 580 arbetslösa och 24 lediga platser, Hofors har 172 arbetslösa och 30 lediga platser. Men jag kan ändå inte underlåta att framhålla att Ljusdal är den svårast drabbade regionen i länet och därför i särskilt stort behov av ökade sysselsättningsmöjligheter. Jag kan i det sammanhanget återge vad länsstyrelsen helt nyligen yttrade i ett ärende. Länsstyrelsen ser det som mycket angeläget att sysselsättningen i Ljusdal kan tryggas och utvecklas. Den hittillsvarande negativa befolkningsutvecklingen måste brytas, om den befintliga servicen i orten skall kunna upprätthållas på en acceptabel nivå. Detta torde kräva intensifierade lokaliseringpolitiska insatser från samhällets sida, påpekar länsstyrelsen.

Jag har tagit upp de berörda svårigheterna i en motion till årets riksdag, där jag efterlyser vissa åtgärder. Jag skall inte upprepa dem här,

Nr 44

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

*Om åtgärder för att
förbättra syssel-
sättningen i Gävle-
borgs län*

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

*Om åtgärder för att
förbättra syssel-
sättningen i Gävle-
borgs län*

men jag vill understryka att läget är bekymmersamt. Och jag vill instämna i interpellantens vädjan om åtgärder i syfte att bereda de arbetslösa sysselsättning. När man i dag tar del av den proposition som är framlagd angående omlokalisering av viss statlig verksamhet och finner att Gävleborgs län inte alls har kommit med – inte ens Söderhamn, som gick miste om myntverket, har fått någonting – blir man fundersam och undrar om regeringen har förstått i vilket besvärligt läge Gävleborgs län befinner sig. Det behövs en kraftigare satsning på det länet – inte minst när det gäller högre utbildning, som herr Östrand talade om och som jag har påpekat i den motion jag nämnde. Vi förväntar oss därför ytterligare åtgärder i syfte att bereda de många arbetslösa i länet sysselsättning.

I detta anförande instämde herr Nordgren (m).

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag vill gärna nämna för herr Östrand och herr Westberg i Ljusdal, utöver de åtgärder som jag direkt har angivit i mitt interpellationssvar, att vi självfallet också räknar med att det skall kunna bli effekter i Gävleborgs län, liksom på annat håll, av de ansträngningar som nu göres för att öka saneringsverksamheten inom bostadsbeståndet. Men jag vill ta tillfället i akt att erinra om att om den verksamheten skall kunna fungera och ge resultat, måste man ute i kommunerna se till att planera i god tid, så att man kan komma i gång utan dröjsmål. Fastighetsägargrupper av olika slag, som tänker utnyttja den här möjligheten, bör självfallet också i god tid anmäla sitt intresse.

De förslag som kommer från byggarbetsgruppen, och som jag erinrade om i den tidigare debatten, bör även kunna räknas in som positiva åtgärder. Jag har litet svårt att förstå herr Westberg som är missnöjd med det svar jag har gett, eftersom man dock planerar att hålla beredskapsarbetena oförändrade fram till april i år och att det ställs i utsikt fortsatta insatser.

Självfallet har vi överallt – det gäller inte bara Gävleborgs län – tyvärr fått se att det finns restarbetslöshet kvar bland både byggnadsarbetare och andra grupper. Våra åtgärder har inte helt kunnat räcka till, det är vi medvetna om. Men å andra sidan tror jag att herrarna inser att vi har att tillgodose hela landet, inte bara ett enstaka län. Jag har understrukit att behovet har varit mycket uttalat i Gävleborgs län, och det har också gjorts betydande insatser av arbetsmarknadsverket. De insatserna kommer att fortsätta och, räknar jag med, på vissa områden förstärkas.

Herr ÖSTRAND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill instämna med inrikesministern när det gäller saneringsverksamheten. Jag hoppas personligen mycket även på den, och jag tror att om man nu är på alerten ute i kommunerna skall man kunna skapa en hel del sysselsättning för byggnadsarbetarna genom den ökning av upprustningen som kan komma till stånd.

Några ord av herr Westberg i Ljusdal kan jag emellertid inte underlåta att bemöta. Han ville låta påskina – om jag inte har missuppfattat honom – att det finns 15 000 arbetslösa i Gävleborgs län. Då liksom sopar han in

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

*Om åtgärder mot
ungdomsarbets-
lösheten*

alla människor som är sysselsatta i de beredskapsarbeten som pågår. Men i realiteten har beredskapsarbetena samma status och samma värde som övriga arbeten. Beredskapsarbetena har kommit till för att jämna ut sysselsättningen mellan olika perioder, och därför förläggs de i de flesta fall till vintern. Jag vill i stället göra gällande att beredskapsarbeten bedrivs i samverkan mellan stat och kommun och alltså tillhör en framsynt sysselsättningsplanering.

Jag tror inte att herr Westberg vill komma hem till Ljusdal och påstå att de hederliga byggnadsarbetare gick arbetslösa, som byggde ett mycket stort och förnämligt barndaghem där i form av beredskapsarbete förra vintern.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nej, det vill jag ingalunda göra. Jag har inte på något sätt underskattat beredskapsarbeten och omskolningsverksamhet. Jag tror att dessa arbetsmarknadspolitiska åtgärder är nödvändiga. Men de visar att näringslivet som sådant inte kan sysselsätta de arbetslösa utan att andra åtgärder måste tillgripas. Siffran 15 000 personer har även landshövding Hagnell nämnt. Om herr Östrand vänder sig mot mig, bör han vända sig också mot honom.

När inrikesministern talar om att jag skulle vara missnöjd vill jag understryka att jag sätter stort värde på de åtgärder som är vidtagna. I interpellationssvaret säger inrikesministern: "Också därefter kommer sysselsättningsskapande åtgärder att bli vidtagna i den utsträckning som bedöms nödvändig." Men vi har ett läge just nu där det visar sig nödvändigt med ytterligare åtgärder. Det finns bra mycket mer än 4 000 arbetslösa i länet, och det talar sitt tydliga språk att ytterligare åtgärder behövs.

Ordet gavs härefter åter till herr inrikesministern HOLMQVIST, som nu ämnade besvara *dels* herr Erikssons i Arvika (fp) den 14 februari framställda interpellation, nr 40, *dels* herr Olssons i Stockholm (vpk) den 22 februari framställda interpellation, nr 49, om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten, och anförde:

Herr talman! Herr Eriksson i Arvika har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att nedbringa arbetslösheten bland ungdomar, särskilt med hänsyn till den ökning som kan befaras i samband med uttryckningen från förbanden under våren 1973.

Herr Olsson i Stockholm har frågat *dels* vilka åtgärder av skyndsamt slag jag avser att vidta för att bekämpa rådande ungdomsarbetslöshet, *dels* om jag är beredd att ta initiativ till en uppmjukning av bestämmelserna så att även ungdom under 20 år kan beviljas arbetsmarknadsutbildningsbidrag, *dels* om jag vill redogöra för vilka åtgärder som vidtagits i syfte att garantera att anställda ungdomar till följd av stödbidraget "femkronan" verkligen får utbildningsfrämjande sysselsättning.

Jag besvarar interpellationerna i ett sammanhang.

De samlade arbetsmarknadspolitiska insatserna mot ungdomsarbetslösheten ger för närvarande cirka 25 000 ungdomar under 25 år arbete eller utbildning genom samhällets försorg. Insatserna omfattar bl. a. statliga

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

*Om åtgärder mot
ungdomsarbets-
lösheten*

och kommunala beredskapsarbeten, inte minst särskilda praktikarbeten, arbeten kombinerade med utbildning genom den s. k. femkronan, ökad arbetsmarknadsutbildning, särskild arbetsmarknadsinformation med praktik för 18- och 19-åringar samt en utvidgad gymnasieskoleutbildning. Härutöver kommer självfallet de allmänna sysselsättningsfrämjande åtgärder som har vidtagits också ungdomen till del. I detta sammanhang vill jag erinra om att promemorian Ungdom och arbete nu bereds inom inrikesdepartementet efter det att remisstiden utgick den 1 mars.

Den förbättring av konjunktursituationen, som nu kan skönjas och som tar sig uttryck i bl. a. att antalet nyanmälda lediga platser på arbetsförmedlingarna ökar, har stor betydelse för ungdomens situation på arbetsmarknaden, bl. a. för de ungdomar som lämnar sin värnpliktstjänstgöring nu i mars.

Arbetsmarknadsstyrelsen har genom enkäter, vidgad information, yrkesvägledningssamtal och på annat sätt försökt att förbereda de uttryckande värnpliktigas inträde i arbetslivet. Omfattningen av dessa åtgärder har i vinter och vår varit större än någonsin.

Som jag redan har antytt har arbetsmarknadsstyrelsen sedan i höstas möjlighet att fram till halvårsskiftet anordna en särskild sexveckorskurs inklusive praktiktjänstgöring på arbetsplatser för 18- och 19-åringar som under kursen får ett utbildningsbidrag om 100 kronor per vecka. Denna verksamhet, som innebär ett avsteg från gränsdragningen mellan ungdoms- och arbetsmarknadsutbildning, har givit goda resultat. Huruvida det finns skäl att göra fortsatta sådana avsteg får bedömas med hänsyn till utvecklingen på arbetsmarknaden.

Som villkor för det särskilda utbildningsbidraget om 5 kronor per timme gäller bl. a. att den med anställningen förenade utbildningen sker enligt en plan som har godkänts av arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer inom branschen. De fackliga organisationerna utövar därmed tillsyn i samverkan med arbetsförmedlingen över denna verksamhet, varigenom sysselsättningsens utbildningsfrämjande syfte garanteras.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Jag vill tacka inrikesministern för att han svarar på min interpellation just i anslutning till arbetsmarknadsdebatten. Jag kommer att fatta mig mycket kort i min kommentar med hänsyn till att jag bedömer saken så, att det här är en uppföljning av en viktig detalj som vi utelämnade i den förra delen av debatten.

Skälet till att jag framställde interpellationen var, de mycket dystra siffror som redovisades över hur många värnpliktiga som kommer att sakna jobb när de i slutet av denna månad lämnar sina förband. Enligt de uppgifter som fanns när jag framställde interpellationen rörde det sig om ca 10 000 ungdomar. Det är möjligt att siffrorna nu har förbättrats, och detta är i så fall mycket glädjande. Klart torde dock vara att det blir mycket besvärligt när denna stora grupp ytterligare späder på den omfattande ungdomsarbetslösheten.

Jag skall först säga några få ord om AMS:s insatser. Statsrådet framhåller i sitt svar att omfattningen av AMS:s åtgärder varit större än någonsin, och jag betvivlar inte det. Men från förbandens sida är man inte

helt nöjd i alla fall. Jag har personligen bett att från regementet i mitt hemlän, I 2 i Karlstad, få information om hur man klarar situationen just på det regementet, som är speciellt besvärlig. Man har kraftigt betonat att det varit ett mycket gott samarbete med den lokala arbetsförmedlingen, men man anser samtidigt att de löften om förstärkta åtgärder som givits bl. a. i en ledare i tidningen Arbetsmarknaden inte har infriats helt och fullt. Jag vill verifiera det med ett par detaljexempel.

Det visar sig att tidningen AMS Special Muck '73, där det skall ges råd, anvisningar och information till de utryckande, inte kom dessa till handa förrän i början av mars månad, alltså samma månad som de skall rycka ut. Om man därtill lägger att de värnpliktiga under mars har fälttjänstgöring och alltså under en stor del av månaden inte är vid regementet samt att själva utryckningstiden infaller under mars, så står det klart att tiden för att ta del av den här informationen blir alldeles för kort.

Ett annat exempel är att man har begärt att få fri telefon för de arbetssökande på förbanden, men det har avslagits trots löften att kontroll av verksamheten kan ske ordentligt genom personalvårdsdetaljens försorg.

Det finns ytterligare exempel som jag emellertid inte skall uppta tiden med att anföra här. Men jag tycker att dessa saker skulle kunna klaras av, så att det inte finns sådana här irritationsmoment kvar. Och jag hoppas att man till ett annat år lär sig av misstagen och står bättre rustad för information.

Beträffande åtgärderna i övrigt nämner statsrådet praktiktjänstgöring för ungdom, och det är utomordentligt bra. Jag skulle dock alldeles rakt på sak vilja fråga statsrådet, om inte statsrådet är beredd att förlänga tiden för den s. k. femkronan. När förslaget presenterades lär enligt pressuppgifter kanslihusets expert på ungdomsarbetslöshetsfrågor, Bosse Ringholm, som ju är närvarande här i kammaren, ha sagt som svar på en fråga om hur många femkronorsreformen kommer att omfatta: Det kan bli ett tusen, det kan bli tio tusen. Jag tycker att det är mycket förståeligt att Bosse Ringholm lämnade det svaret, därför att det var ju en ny reform som vi inte hade någon erfarenhet av.

Det är med ledsnad man måste konstatera att det blev en siffra närmast det lägre talet. Jag vill deklarerat att trots detta tillhör jag inte dem som stämmer in i kören och ropar att reformen är ett fiasko, för jag tror att den har haft en väldigt stor uppgift att fylla. Den har slagit mycket olika i olika delar av landet. Jag vet inte om det beror på en ojämn marknadsföring eller om det beror på olika struktur i näringslivet. Klart är väl det kan vi komma överens om — att den inte har blivit någon succé.

Ett av skälen är utan tvivel att utbildningsstödet är för lågt för att ge den verkliga effekten. Som jag tidigare nämnt har vi där från vårt håll föreslagit en höjning.

Nu är det så att giltighetstiden för femkronorsbidraget utgår vid halvårsskiftet, och i den situation vi nu befinner oss när det gäller ungdomsarbetslösheten anser jag det vara naturligt att förlänga tiden för reformen. Vi kan gärna kalla det för att vi tar en ny period. Jag vill fråga statsrådet om han inte är villig att göra det.

Nr 44

Torsdagen den
15 mars 1973

Anslag till arbetsmarknad m. m.

Om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

*Om åtgärder mot
ungdomsarbets-
lösheten*

Sedan vill jag också något knyta an till den lokala erfarenheten. Jag har tidigare talat om I 2 i Karlstad, och jag behöver inte här undervisa inrikesministern om problemen i Värmland. Jag är tacksam för att han så väl känner till dem och följer dem med stort intresse. Jag vill bara säga att vi nu är inne i en ännu svårare situation än tidigare när man i vår släpper ut flera hundra ungdomar från regementet. Personalofficeren major Wiman säger i ett uttalande i dagarna följande: "Vi känner en fruktansvärd maktlöshet, och det känns bittert att släppa 400 ungdomar med vetskapen att de står utan arbete - - -. Det är även bittert att behöva upplysa ungdomarna om att de måste flytta från Värmland ifall de önskar ett arbete."

Dessa förhållanden är desto allvarligare som vi under de två första månaderna 1973 har haft en mycket stark utflyttning. Nära 1 000 personer, exakt 970, har lämnat länet. Som herr Westberg i Ljusdal nämnde är arbetslösheten mycket stor just i Värmlands län. Därför menar jag att det behövs alldeles extraordinära insatser i Värmland.

Min fråga står alltså kvar när det gäller den viktiga detaljen ungdomsarbetslösheten: Är statsrådet beredd att förlänga tiden för femkronorsreformen?

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Jag får tacka inrikesministern för svaret på min interpellation.

Svaret ger mig ett bestämt intryck av att inrikesministern tar alldeles för lätt på problemet om ungdomsarbetslösheten. Speciellt gäller detta storstadsområdena. Det är ganska typiskt att man i nr 8 av tidningen Arbetsmarknaden talar om en viss minskning i flera län, t. ex. i Västerbottens, Kopparbergs, Värmlands och Gävleborgs län, men noterar att ungdomsarbetslösheten har sjunkit i Stockholm och Malmö. Dock, skriver tidningen, bara med några tiotal personer.

I nämnda storstadsområden brukar eljest sysselsättningsmöjligheterna för ungdom vara större. Borde inte regeringen intressera sig för detta fenomen och t. ex. låta dem som arbetar med promemorian Ungdom och arbete närmare analysera denna företeelse? En omedelbar åtgärd borde vara att hos arbetsförmedlingsmyndigheterna i storstadsområdena låta informera sig om det faktiska läget.

I Stockholmsområdet finns det för närvarande 600 ungdomar i åldrarna 16--18 år som markeras som arbetslösa, men det är inte en enda ledig plats i de gymnasiala yrkeskurserna för utbildning till exempelvis svarvare och mekaniker. Vad man kan bjuda på är hemtekniska kurser e. d. Det förefaller alltså ligga sämre till här än i flera län ute i landet, där arbetslöshetssituationen för ungdomen traditionellt har varit sämre och där utbildningsberedskapen sålunda tycks ha varit starkare än i storstadsområdena. Inför stundande hösttermin föreligger det i Stockholmsområdet ingen planering för en utvidgad verkstadsutbildning och mekanisk utbildning.

Som svar på frågan huruvida statsrådet är beredd att ta initiativ till en uppmjukning av bestämmelserna, så att även ungdom under 20 år kan beviljas arbetsmarknadsutbildningsbidrag, nämner statsrådet särskilda

sexveckorskurser inklusive praktiktjänstgöring på arbetsplatser för 18- och 19-åringar. De får under kursen ett utbildningsbidrag på 100 kronor per vecka. Men det var nu inte riktigt detta som frågan avsåg. Frågan avsåg om i rådande läge samma möjligheter kunde beredas ungdom under 20 år som grupperna över denna åldersgräns. Vad beträffar de 100 kronor som utgår till dem som deltar i sexveckorskurserna, så är det betydligt sämre villkor än vad de har, som ges arbetslöshetsbidrag enligt normen 24 kronor för ogifta och 28 kronor för gifta.

Arbetsmarknadsmyndigheterna i Stockholm har i en skriftlig framställning begärt att arbetslösa 16- och 17-åringar skall kunna beredas plats i sexveckorskurserna för 18- och 19-åringar, såsom inrikesministern nämnde i sitt svar. Denna framställning avslogs helt nyligen. Man kan fråga sig varför. När inget arbete erbjuds, när man inte satsar på en utvidgning av den gymnasiala yrkesutbildningen – jag nämnde nyss att ingen utvidgning är förutsedd till hösten innevarande år – så borde en sådan framställning som den arbetsmarknadsmyndigheterna i Stockholms län ingivit om att 16- och 17-åringar skulle kunna delta i de av inrikesministern omnämnda sexveckorskurserna ha kunnat tillmötesgå.

Problemet sysslolöshet för ungdom i storstadsområdena kanske inte närmare behöver beskrivas. Jag syftar på de konsekvenser som kan följa i sysslolöshetens spår. Man måste också ägna en tanke åt framtida behov av utbildad arbetskraft, men framför allt måste man tänka på unga människors framtid.

Jag hade i min interpellation frågat inrikesministern vilka åtgärder som vidtagits i syfte att garantera att anställda ungdomar till följd av stödbidraget "femkronan" verkligen får utbildningsfrämjande sysselsättning. Svaret på frågan anger att utbildningen sker enligt en plan som har godkänts av partsorganisationerna. De fackliga organisationerna utövar därmed tillsyn över denna verksamhet, säger statsrådet i svaret. Det *kan* naturligtvis vara fallet – men att gemensamt göra upp en plan är i och för sig inte liktydigt med att garantera att anställda ungdomar till följd av "femkronan" verkligen får en utbildningsfrämjande sysselsättning. Min fråga avsåg om några kontroller av detta verkligen sker. Det förutsätter att man gör mer än utarbetar en plan. Man skall inte blunda för att den här typen av stödåtgärder mycket väl kan missbrukas.

Jag nämnde tidigare de konsekvenser som följer i sysslolöshetens spår. Jag tänkte då närmast på de nedbrytande sociala effekterna. Men detta har också en rent materiell bakgrund. Hur klarar sig de ungdomar som är drabbade av arbetslöshet? De har aldrig kommit in i någon erkänd arbetslöshetskassa, och sålunda är de inte heller berättigade till arbetslöshetsunderstöd. Kommunalt kontantunderstöd har utgått i ett 30-tal kommuner, i september 1972 till 6 600 personer, varav 3 000 under 25 år. Statsbidraget till det kommunala kontantunderstödet utgör inte mer än 20 procent. Och det är ju känt i vilken ekonomisk situation kommunerna befinner sig.

Trots att man i ett sådant här exceptionellt läge måste ta hänsyn till dessa svårigheter, måste likväl betydelsen inses av att förhindra att unga arbetslösa råkar i misär. De borde därför kunna tillerkännas sådant kommunalt kontantunderstöd. Vore det inte på sin plats att pröva något

Nr 44

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

*Om åtgärder mot
ungdomsarbets-
lösheten*

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

*Om åtgärder mot
ungdomsarbets-
lösheten*

initiativ i syfte att stimulera till en tillämpning i bredare omfattning av kommunalt kontantstöd?

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Helt allmänt har vi den erfarenheten att denna informationsverksamhet bland de värnpliktiga har kunnat anordnas tämligen friktionsfritt. Det kan naturligtvis göras gällande att den här skriften som nu utkommer i mars månad kommer en aning sent. Men som herr Eriksson i Arvika skall finna är den å andra sidan mycket aktuell.

Omkring årsskiftet fanns det vid förbanden möjlighet för de värnpliktiga att få yrkesvägledningssamtal. Alla har inte tagit vara på den möjligheten, men vi räknar ändå med att 5 000 värnpliktiga har gjort det. Dessa har alltså fått ett samtal kring sin situation med en sakkunnig person.

Jag känner till att det i en del fall uppstått en viss tvekan om hur långt man skulle gå när det gäller anlagstester osv. av mer komplicerat slag som skulle utföras på annat håll än på förbanden. Jag kan förstå om man på militärt håll är litet tveksam till att den tid som har avsatts för militärutbildning i för stor grad utnyttjas för detta ändamål. Men jag tror att detta gäller så få fall att man inte behöver vidta några speciella åtgärder för att reglera det. Detta är en ny och omfattande verksamhet, och jag hoppas att de många aktiviteter som ändå förekommit skall ge resultat.

Låt mig sedan komma med ett som jag anser positivt besked när det gäller den direkta frågan huruvida avsikten är att förlänga "femkronan". Jag tror ingen misstyccker om jag säger att jag i det förslag till tilläggsstat som framläggs i nästa vecka – det är redan under tryckning – anhåller om riksdagens bemyndigande att få använda denna anordning fram till årsskiftet. Jag hoppas att riksdagen skall ge oss denna möjlighet att utnyttja "femkronan" under ytterligare en tid. Jag är bara tacksam för det positiva intresse som utskottets ordförande har visat denna sak. Vi bör alltså relativt snart kunna ge ett besked till arbetsmarknadsverket att vi arbetar med föresatsen att kunna förlänga tiden.

Jag skall därefter säga några ord till herr Olsson i Stockholm.

Jag beklagar om det i Stockholm inte finns möjligheter att få tillträde till utbildningskurs för svarvare. Det förefaller mig vara en brist, och jag skall gärna undersöka förutsättningarna för att öka denna utbildning om det finns ett uttalat intresse härför. Det är ytterst värdefullt att man tar vara på ungdomens intresse för industriarbete.

Detta stöd på 100 kronor motsvarar för dessa unga grupper i stort sett vad de skulle kunna få enligt författningen om utbildningsstöd. Någon skillnad kan det naturligtvis bli, men stödet är ändå så avvägt att det skall ge dessa unga människor möjligheter att klara sina personliga utgifter under kurstiden.

I fråga om det kommunala kontantunderstödet signalerades redan i statsverkspropositionen att vi kommer att framlägga förslag om ett allmänt kontantunderstöd som skall avlösa den tidigare stödformen. Därmed tillgodoses detta intresse i långt fler områden av landet än vad som i dag är fallet.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Situationen vid regementena har i år varit värre än något är tidigare, och då krävs det också större insatser. Jag har förståelse för att en och annan detalj kan klicka. Men som jag förut sade hoppas jag att man skall rätta till det som nu har brustit om vi får en lika svår situation ett annat år.

Informationen är oerhört värdefull, och de resurser som ställts till förfogande tror jag har gett ganska gott resultat — situationen hade säkerligen annars varit ännu värre.

Beträffande "femkronan" vill jag bara säga att det var ett klart besked inrikesministern lämnade och ett klokt beslut han fattat. Jag kommer personligen att stödja framställningen, och jag vågar nog också säga att folkpartiet som helhet kommer att göra det.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar med tacksamhet att inrikesministern skall undersöka den gymnasiala utbildningen beträffande mekanisk linje och svarvarlinje. De uppgifter jag lämnade har jag fått via arbetsförmedlingarna i Stockholm som sysslar med arbetslösa ungdomar. Det bör komma ett initiativ.

Kommunalt kontantunderstöd är signalerat. Ja, det vet jag, och det är väl allmänt känt. Men situationen är prekär. Någonting måste göras ganska snabbt. Problemet har två sidor. Äldre arbetslösa är antingen med i någon erkänd A-kassa eller kan klara sig på annat sätt. Men ungdomarna kan hamna i direkt misär, om de inte får någon form av kontantstöd. 100 kronor i veckan räcker inte särskilt långt.

Jag noterar också att statsrådet inte tog upp frågan om att även ungdomar under 20 år skulle kunna åtnjuta samma förmåner. Det förbereds alltså inga initiativ i den riktningen. Det sades också i det första svaret. Jag tycker dock att det vore av behovet påkallat att vidta åtgärder. Det måste givetvis finnas gränser i alla författningar och i alla sammanhang, men många ungdomar under 20 år har stora åtaganden och är i behov av större förmåner vid utbildning och arbetslöshet.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! När det gäller dessa unga människor kommer vi i ett rätt svårt läge. De jämför med kamrater i samma årsklass, som deltar i det reguljära utbildningssystemet och som där får nöja sig med de lån och det stöd som samhället ger för den ordinära utbildningsgången. Detta medför att vi inte kan göra för stora avsteg. Vi har ansett det vara motiverat att ge ersättning för en speciell typ av kortare kurser. Jag anser inte det mest nödvändiga vara att skapa en absolut jämförlighet med de äldre. Jag tror det är viktigast att vi ändå har fått något, som kan ge dessa unga ett visst uttryck för att deras deltagande i denna utbildning uppskattas.

På förslag av herr tredje vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande detta betänkande samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

Nr 44

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

*Om åtgärder mot
ungdomsarbets-
lösheten*

§ 16 Interpellation nr 60 ang. utnyttjandet av anslagna medel för oljebekämpning till sjöss

Ordet lämnades på begäran till
Herr TORWALD (c), som yttrade:

Herr talman! Med anledning av en interpellation från mig diskuterade vi i kammaren den 10 mars 1971 metoderna för oljebekämpning till sjöss. Vid denna debatt var civilministern i stort sett ense med mig och övriga debattdeltagare om att man i all möjlig mån borde undvika att sänka oljan med hjälp av dispergeringsmedel etc. Målsättningen borde i stället vara att få fram bättre metoder för att samla upp den olja som på ett eller annat sätt kommit lös till havs eller i hamnområden etc.

Då det nu gått drygt två år sedan ovannämnda debatt ägde rum och vi ännu ej fått några konkreta förslag till miljövänliga bekämpningsmetoder etc. redovisade, finner jag anledning att ånyo interpellera. Härigenom ges civilministern tillfälle att närmare redovisa efter vilka linjer han och berörda organ arbetar. Under budgetåren 1970/71 - 1972/73 har riksdagen beviljat närmare 7 miljoner kronor för anskaffning av bekämpningsanordningar och bekämpningsmedel m. m. och dessutom drygt 1,5 miljoner kronor för tekniskt utvecklingsarbete beträffande bekämpningsanordningar och bekämpningsteknik, utan att departementet funnit anledning att i budgetskrivelsen för budgetåret 1973/74 närmare redovisa hur man använt pengarna och vilka konkreta lösningar man nu arbetar på.

Jag känner dock till att det pågår en hel del försök med dels s. k. länsor, dels apparatur för upptagning av löskommen olja. Dessa projekt lär för övrigt också få stöd från STU. Men är inte tiden inne att snart utvärdera dessa försök, material och metoder?

Under hänvisning till vad jag anfört hemställes om kammarens tillstånd att till herr civilministern få ställa följande fråga:

Vill herr civilministern för kammaren redovisa hur under de senaste tre åren beviljade anslag till anskaffning av bekämpningsanordningar vid oljeutsläpp till sjöss respektive till tekniskt utvecklingsarbete för hit-hörande arbetsuppgifter i stort har utnyttjats och vilka resultat som nåtts?

Denna anhållan bordlades.

§ 17 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

Nr 40 med förslag till sjömanslag, m. m.

Nr 47 angående förbättrade familjeförmåner inom den allmänna försäkringen, m. m.

Nr 55 angående omlokalisering av viss statlig verksamhet

Nr 65 angående anslag till regionmusiken för budgetåret 1973/74, m. m.

§ 18 Anmäldes och bordlades följande motioner:

Nr 1602 av herr Björk i Göteborg *m. fl.*

Nr 1603 av herr Hellström *m. fl.*

Nr 1604 av herr Hermansson *m. fl.*

Nr 1605 av herr *Sjöholm m. fl.*

Nr 1606 av herr *Wiklund* i Stockholm *m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:37 med förslag till lagstiftning om åtgärder mot vissa våldsdåd med internationell bakgrund.

Nr 44

Torsdagen den
15 mars 1973

§ 19 Kammaren åtskildes kl. 18.00.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert